

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΝΟΜΙΚΩΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΙΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ
ΘΕΜΑ: *ΤΟ ΑΠΟΡΡΗΤΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ*

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΔΙΔΑΣΚΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
ΑΝΔΡΕΑΣ ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΟΝ/ΜΟ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑΣ
ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΒΡΕΤΤΟΥ (Α.Μ. 1340200000074)

ΑΘΗΝΑ 2004-2005

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

- ▶ *Πίνακας Περιεχομένων*
- ▶ *Ανάπτυξη της Εργασίας*
- ▶ *Νομολογία*
- ▶ *Κατάλογος Αποφάσεων*
- ▶ *Περίληψεις Αποφάσεων*
- ▶ *Περίληψη της Εργασίας στα Ελληνικά*
- ▶ *Περίληψη της Εργασίας στα Αγγλικά*
- ▶ *Βιβλιογραφία - Αρθρογραφία*
- ▶ *Σχετική Νομοθεσία*
- ▶ *Συνομογραφίες*
- ▶ *Λήμματα*
- ▶ *Παράρτημα*

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι	6
ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ	6
1. Γενική Εισαγωγή.....	6
2. Συνταγματική Προϊστορία.....	8
Διεθνής Συνταγματική Προϊστορία.....	8
Εθνική Συνταγματική Προϊστορία.....	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ	13
Άρθρο 19§1 Εδάφιο Α' Σ.: «Το απόρρητο των επιστολών και της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας με οποιοδήποτε άλλο τρόπο είναι απόλυτα απαραβίαστο».....	13
1. Η Προστασία Του Δικαιώματος.....	13
Α. Αντικείμενο Προστασίας.....	13
Ποιο είδος επικοινωνίας προστατεύεται.....	13
Ποια επικοινωνιακά μέσα αφορά.....	13
Περιλαμβάνει μόνο το περιεχόμενο του μηνύματος ή και τα εξωτερικά στοιχεία;.....	14
Προστασία απαγορευμένου μηνύματος.....	16
Β. Έναρξη και Λήξη.....	17
2. Έννοια Και Περιεχόμενο.....	18
Α. Έννοια Απορρήτου.....	18
Γενικά.....	18
Διάκριση μεταξύ επιστολής, τηλεγραφημάτων και τηλεφωνημάτων.....	19
Στοιχεία του απορρήτου.....	19
Η μυστικότητα.....	20
Το περιεχόμενο της επικοινωνίας (μήνυμα).....	21
Η νομική προστασία. Το απόρρητο.....	21
Β. Το Απαρβίαστο.....	22
Γ. Το «Απολύτως Απαρβίαστο».....	22
Δ. Η Ελευθερία Των Ανταποκρίσεων Και Τής Εν Γένει Της Επικοινωνίας Ως Ειδικότερο Δικαίωμα.....	25
3. Φορείς.....	27
4. Αποδέκτες.....	28
5. Η Επικοινωνία Σε Μερικότερους Χώρους.....	29
Α. Γενικά Στον Οικογενειακό Χώρο.....	29
Β. Απόρρητο Της Επικοινωνίας Μεταξύ Των Συζύγων.....	30
Γ. Απόρρητο Της Επικοινωνίας Στον Εργασιακό Χώρο.....	32
Δ. Απόρρητο Της Επικοινωνίας Των Κρατουμένων.....	33

Γενικά	33
Σωφρονιστική νομοθεσία	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ	38
Άρθρο 19§1 εδ.Β'Σ.: «Νόμος ορίζει τις εγγυήσεις υπό τις οποίες η δικαστική αρχή δεν δεσμεύεται από το απόρρητο για λόγους εθνικής ασφάλειας ή για διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων»	38
1. Καταγωγή Της Διάταξης	38
2. Σκοπιμότητα Και Σημασία Της Διάταξης	39
3. Το Προϊσχύσαν Ν.Δ. 792/1971	41
4. Περιπτώσεις Άρσης Του Απορρήτου	43
Α. Εθνική Ασφάλεια	43
Β. Διακρίβωση Ιδιαίτερα Σοβαρών Εγκλημάτων	44
5. Νόμιμη Και Μη Νόμιμη Άρση Του Απορρήτου Και Όρια Χρήσης Των Πληροφοριών Του Αποδεσμεύτηκαν	45
6. Η Άρση Του Απορρήτου Σύμφωνα Με Τις Διατάξεις Του Ν.2225/1994	49
7. Η Κατάσθρωση Των Δικαστικών Εγγυήσεων	50
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙV	53
Άρθρο 19§2 Σ.: «Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη συγκρότηση, τη λειτουργία και τις αρμοδιότητες ανεξάρτητης αρχής που διασφαλίζει το απόρρητο της παραγράφου 1»	53
1. Γενικά. Η Ανεξάρτητη Αρχή Για Τη Διασφάλιση Του Απορρήτου	53
2. Η Εθνική Επιτροπή Προστασίας Του Ν.2225/1994	54
3. Η Νέα Ανεξάρτητη Διοικητική Αρχή Διασφάλισης Του Απορρήτου	55
Α. Ο Ν.3115/2003 Και Σχολιασμός	55
ΚΕΦΑΛΑΙΟ V	59
Άρθρο 19§3 Σ. «Απαγορεύεται η χρήση αποδεικτικών μέσων που έχουν αποκτηθεί κατά παράβαση του άρθρου αυτού και των άρθρων 9 και 9Α»	59
1. Γενικά	59
Α. Αποδεικτικές Απαγορεύσεις: Έννοια, Διακρίσεις, ...	59
Β. Η Πρακτική Παραβίασης Του Απορρήτου Από Τα Δικαστήρια	63
Η Αρχή Του Απεριορίστου Των Αποδεικτικών Μέσων	63
Η Στάθμιση Των Συγκρουόμενων Έννομων Αγαθών	65
Η Απαγόρευση Χρήσης Παρανόμως Κτηθέντων Αποδεικτικών Μέσων Κατά Το Άρθρο 19 Παρ.3 Σ.	66
Α. Γενικά	66
Β. Αποτελέσματα Της Διάταξης	68

<i>Γ. Προβληματική: Η Διάταξη Του Α.1983 Είναι Απόλυτη Ή Επιδέχεται Εξαιρέσεις, Ειδικότερα Όσον Αφορά Το Δικαίωμα Υπεράσπισης Του Κατηγορουμένου;</i>	69
<i>Γενικά</i>	69
<i>Θεωρητική, Νομοθετική, Νομολογιακή Αντιμετώπιση Της Χρήσης Παρανόμως Κτηθέντων Ποδεικτικών Μέσων Πριν Και Μετά Την Αναθεώρηση Του 2001</i>	71
<i>Πριν Την Αναθεώρηση Του 2001</i>	71
<i>Η νομοθετική αντιμετώπιση της χρήσης παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων</i>	71
<i>Η νομολογιακή αντιμετώπιση της χρήσης παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων</i>	72
<i>Η αντιμετώπιση της χρήσης παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων από τη θεωρία</i>	75
<i>Μετά Την Αναθεώρηση Του 2001</i>	77
<i>Θεωρητική αντιμετώπιση μετά την αναθεώρηση</i>	77
<i>Νομοθετική αντιμετώπιση μετά την αναθεώρηση</i>	78
<i>Νομολογιακή αντιμετώπιση μετά την αναθεώρηση</i>	80
<i>Συμπέρασμα</i>	81
<i>3. Η Αντιμετώπιση Της Χρήσης Παρανόμων Κτηθέντων Αποδεικτικών Μέσων Στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων Του Ανθρώπου</i>	84
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI	87
ΠΟΙΝΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ	87
<i>1. Γενικά</i>	87
<i>2. Μερικότερες Διατάξεις</i>	88
<i>Α. Άρθρο 248 ΠΚ</i>	88
<i>Β. Άρθρο 249 ΠΚ</i>	88
<i>Γ. Άρθρο 250 ΠΚ</i>	89
<i>Δ. Άρθρο 350 ΠΚ</i>	89
<i>3. Το Κενό Στην Ποινική Προστασία Του Απορρήτου Των Τηλεφωνημάτων πριν το Ν. 1291/1982</i>	90
<i>4. Προστασία Του Απορρήτου Των Τηλεφωνημάτων Και Της Προφορικής Συνομιλίας Με Το Άρθρο 370Α ΠΚ</i>	91
<i>Α. Διακυμάνσεις Της Ποινικής Νομοθεσίας</i>	91
<i>Β. Οι Αλλαγές Που Επέφερε ο Ν.3090/2002 Στο Άρθρο 370Α ΠΚ Και Αξιολόγησή Τους</i>	94
<i>Γ. Ειδικότερα Η Διάταξη Της Παρ.4 Του Άρθρου 370Α ΠΚ</i>	97
<i>Ανάλυση</i>	97
<i>Συνταγματικότητα Της Διάταξης</i>	100

<i>ΚΕΦΑΛΑΙΟ VII.....</i>	<i>102</i>
<i>Γενικό Συμπέρασμα.....</i>	<i>102</i>
<i>ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ.....</i>	<i>103</i>
<i>I. ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΕΘΝΙΚΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ-ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ</i>	
<i>ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ.....</i>	<i>103</i>
<i>II. ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ</i>	
<i>ΑΝΘΡΩΠΟΥ - ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ.....</i>	<i>105</i>
<i>III. ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΒΟΥΛΕΥΜΑΤΑ - ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ.....</i>	<i>105</i>
<i>IV. ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΕΘΝΙΚΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ - ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ</i>	
<i>ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ.....</i>	<i>107</i>
<i>V. ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ</i>	
<i>ΑΝΘΡΩΠΟΥ - ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ.....</i>	<i>124</i>
<i>VI. ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΒΟΥΛΕΥΜΑΤΑ - ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ.....</i>	<i>127</i>
<i>ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ.....</i>	<i>130</i>
<i>ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΑ ΑΓΓΛΙΚΑ.....</i>	<i>132</i>
<i>ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ -ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ.....</i>	<i>134</i>
<i>ΣΧΕΤΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ.....</i>	<i>137</i>
<i>ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ.....</i>	<i>138</i>
<i>ΛΗΜΜΑΤΑ.....</i>	<i>139</i>
<i>ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΜΕ ΤΟ ΠΛΗΡΕΣ ΚΕΙΜΕΝΟ ΤΩΝ ΠΑΡΑΠΤΕΜΠΟΜΕΝΩΝ</i>	
<i>ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ.....</i>	<i>140</i>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

1. Γενική Εισαγωγή

Μεγίστης σπουδαιότητας προϋπόθεση για την ελεύθερη και απρόσκοπτη πνευματική διακίνηση του ατόμου μέσα στην έννομη τάξη συνιστά η Αρχή του Απορρήτου της Επικοινωνίας. Η μεταβίβαση μηνυμάτων υπό καθεστώς απορρήτου αποτελεί, στην εποχή ιδίως τη σημερινή της ραγδαίας εξέλιξης των τηλεπικοινωνιών, καθοριστική δίοδο ανάπτυξης της προσωπικότητας του πολίτη. Όλοι αντιλαμβάνονται τη ζωτική σημασία που έχει για τον καθένα η ύπαρξη ενός ελάχιστου πεδίου, μέσα στο οποίο αναπτύσσει σχέσεις και δραστηριότητες, που διαφεύγουν τη δημόσια αδιακρισία. Μαζί με το άσυλο της κατοικίας και το απαραβίαστο της ιδιωτικής οικογενειακής ζωής, το απόρρητο της επικοινωνίας διαγράφει τα όρια της ιδιωτικής σφαίρας που προστατεύει η έννομη τάξη.

Το Σύνταγμα λοιπόν στο άρθρο 19§1 ορίζει ότι *«Το απόρρητο των επιστολών και της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας με οποιοδήποτε άλλο τρόπο είναι απόλυτα απαραβίαστο. Νόμος ορίζει τις εγγυήσεις υπό τις οποίες η δικαστική αρχή δεν δεσμεύεται από το απόρρητο για λόγους εθνικής ασφάλειας ή για διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων»*. Αναγνωρίζει λοιπόν και κατοχυρώνει το δικαίωμα του ατόμου να διατηρεί απόρρητο το περιεχόμενο των μηνυμάτων του, όχι μόνο επειδή θέλει να προστατεύσει το απαραβίαστο της επικοινωνίας αλλά επειδή αναγνωρίζει και προστατεύει το δικαίωμα του ατόμου να μην αποκαλύπτει σε όσους δεν επιθυμεί ορισμένες πτυχές της ιδιωτικής του ζωής.

Η προβληματική του ζητήματος βρίσκει όμως την κορυφαία διατύπωσή της στην απόφαση του Γερμανικού Συνταγματικού Δικαστηρίου, η οποία περιγράφει με τα μελανότερα χρώματα το τεράστιο πρόβλημα που ανακύπτει: *«Η ελευθερία στην ανθρώπινη επικοινωνία θα διαταρασσόταν αν ο καθένας έπρεπε να ζει με το καταθλιπτικό συναίσθημα, πώς κάθε λέξη του, κάθε αστόχαστη ή χωρίς αυτοκυριαρχία έκφρασή του, κάθε συμπτωματική γνώμη του στα πλαίσια μιας συζήτησης, θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί επ'ευκαιρία κάθε άλλης περιπτώσεως και κάτω από άλλες περιστάσεις για να στραφεί εναντίον του με περιεχόμενο τον τόνο ή την απόχρωσή της. Αυτό θα περιόριζε το άτομο στην ελεύθερη έκφραση των σκέψεών του και τελικώς θα δηλητηρίαζε τις ανθρώπινες σχέσεις»¹.*

Η επιλογή του συντακτικού νομοθέτη να περιβάλλει με ιδιαίτερες εγγυήσεις το απόρρητο της επικοινωνίας είναι απολύτως εύλογη, διότι αν το συγκρίνουμε με άλλα δικαιώματα εμφανίζει χαρακτηριστικές ιδιομορφίες: όταν παραβιάζεται, αυτό συμβαίνει πάντοτε εν αγνοία του θιγόμενου· στην περίπτωση δε της τηλεφωνικής επικοινωνίας εν αγνοία των θιγομένων. Διότι ακόμη και όταν αποσκοπείται η παραβίαση του απορρήτου ενός μόνο προσώπου, προσβάλλεται αναπόφευκτα το ίδιο δικαίωμα και ενός αόριστου αριθμού ατόμων, των εκάστοτε συνομιλητών του. Λόγω μάλιστα της μυστικότητας, η οποία περιβάλλει την προσβολή, είναι πολύ πιθανό ο φορέας του δικαιώματος να μη λάβει ουδέποτε γνώση αυτού του γεγονότος, οπότε ο μυστικός χαρακτήρας της άρσης του απορρήτου διακυβεύει και το συνταγματικό δικαίωμα δικαστικής προστασίας των θιγόντων (άρθρο 20 Σ.)². Η αυξημένη συνταγματική

---

¹ Bverfg 32, 247.

² Καμίνης Γ. «Το απόρρητο της τηλεφωνικής επικοινωνίας: Η συνταγματική προστασία και η εφαρμογή της από τον ποινικό νομοθέτη και τα δικαστήρια, Νο Β 1995, σ. 505 επ.

προστασία επιβάλλεται για τον επιπλέον λόγο ότι το απόρρητο βρίσκεται στο μεταίχμιο περισσότερων ατομικών ελευθεριών:

- Αποτελεί εγγύηση της εν γένει προσωπικής ελευθερίας, διότι συνδέεται άμεσα με την «ιδιωτική ζωή» και είναι οιονεί προέκταση του ασύλου της κατοικίας.
- Προστατεύει την ελεύθερη προς ένα άλλο πρόσωπο, τον «ανταποκριτή» εκδήλωση και ανακοίνωση των στοχασμών, ιδεών, συναισθημάτων και έτσι μετέχει και της πνευματικής ελευθερίας και διακίνησης, που την προβλέπει και προστατεύει το άρθρο 14 του Συντάγματος.
- Έχει σχέση με το δικαίωμα της ιδιοκτησίας και ιδίως της πνευματικής, αφού η επιστολή, αν έχει ιδιαίτερη αξία μπορεί να αποτελέσει μέρος της περιουσίας του αποστολέα του παραλήπτη³.

Άρα το δικαίωμα του απορρήτου της επικοινωνίας ειδικά επειδή προσβάλλεται πάντοτε εν κρυπτώ, η προσβολή θίγει αόριστο αριθμό προσώπων, ο δε χαρακτήρας του ως μεταίχμιο άλλων συνταγματικών δικαιωμάτων, δικαιολογημένα απολαμβάνει αυξημένης συνταγματικής προστασίας.

2. Συνταγματική Προϊστορία

Διεθνής Συνταγματική Προϊστορία

Το απαραβίαστο των επιστολών -που αποτελούσαν τότε τα μοναδικά μέσα ανταπόκρισης- διακήρυξε η Γαλλική Συντακτική Συνέλευση με ψήφισμά της στις 10 Αυγούστου 1789. Όμως η Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτου

---

³ Αρ.Μάνεσης, *Ατομικές ελευθερίες*, 4^η έκδοση 1982, σ. 232 επ.

αγνόησε την προστασία του απορρήτου και την ίδια στάση ακολούθησαν και τα γαλλικά Συντάγματα του 1791, του 1793 και του 1795. Δεν είχε περιληφθεί επίσης και στη Διακήρυξη των Δικαιωμάτων που έγινε το έτος της Κήρυξης της Ανεξαρτησίας των Ηνωμένων Πολιτειών το 1776 στη Βιρτζίνια της Β.Αμερικής (Virginia Bill of Rights). Το απόρρητο των επικοινωνιών θεωρήθηκε πολύ αργότερα ότι κατοχυρώθηκε στην γενική διάταξη της 4^{ης} Τροπολογίας του Συντάγματος των ΗΠΑ που ψηφίσθηκε το 1791. Η κατοχύρωση του απορρήτου των επιστολών στην ηπειρωτική Ευρώπη άρχισε με το Βελγικό Σύνταγμα του 1831 και επεκτάθηκε σιγά σιγά στα Συντάγματα των διαφόρων κρατών, που με τον καιρό την επεξέτειναν και στα άλλα μέσα ανταπόκρισης⁴.

Σήμερα η ΕΣΔΑ ορίζει στο άρθρο 8§1 ότι κάθε πρόσωπο δικαιούται το σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του, της κατοικίας και της αλληλογραφίας του. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν επίσης το άρθρο 12 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, η οποία έγινε δεκτή από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ κατά την οποία *«ουδείς θα είναι αντικείμενο αυθαίρετων παρεμβάσεων στην ιδιωτική του ζωή ή την αλληλογραφία του»* και το άρθρο 17 του Διεθνούς Συμφώνου περί Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων, όπου ορίζεται ότι *«ουδείς δύναται να υποστεί αυθαίρετες αναμίξεις στην ιδιωτική ζωή, την αλληλογραφία του»*.

Εθνική Συνταγματική Προϊστορία

Στην Ελλάδα, τα Συντάγματα της περιόδου του Αγώνα (1821-1827) δεν περιείχαν ρητή εγγύηση. Από τα Συντάγματα της περιόδου του υπερ Ανεξαρτησίας Αγώνα μόνο το Πολιτικό Σύνταγμα της Ελλάδας του 1827 (άρθρο 13) και το Ηγεμονικό

---

⁴ Γεωργόπουλος, Επίτ. Συντ. Δικ., 3^η έκδοση 1991, σ.537 επ.

Σύνταγμα του 1832 (άρθρο 32) περιείχαν γενικές διατάξεις που απαγόρευαν την έκδοση διαταγής για την εξέταση οποιονδήποτε «πραγμάτων» στις οποίες θα μπορούσε να θεμελιωθεί η προστασία του απορρήτου των επιστολών⁵.

Το απόρρητο των ανταποκρίσεων, με τη στενότερη όμως έκφραση, του απορρήτου των επιστολών και μόνο, καθιερώθηκε, στο πλαίσιο της Ελληνικής έννομης τάξης, για πρώτη φορά στο Σύνταγμα του 1844. Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 14 του Συντάγματος αυτού *«το απόρρητον των επιστολών είναι απαραβίαστον»*. Περισσότερο κατηγορηματική, πάντα όμως στο πλαίσιο της κατοχύρωσης του απορρήτου των επιστολών, ήταν η διατύπωση του άρθρου 20 του Συντάγματος του 1864, με την προσθήκη του επιρρήματος «απολύτως». Έτσι κατά τις διατάξεις του άρθρου αυτού *«το απόρρητο των επιστολών είναι απολύτως απαραβίαστον»*. Η πρώτη αυτή μεταβολή οφείλεται στις σοβαρές και επανειλημμένες παραβιάσεις του δικαιώματος κατά τη διάρκεια της Οθωμανικής Περιόδου. Προκειμένου να αποτρέψει την επανάληψη παρόμοιων φαινομένων στο μέλλον, η Β' Εθνοσυνέλευση μετέβαλλε την προηγούμενη διατύπωση, προσθέτωντας το επίρρημα «απολύτως». Με το ίδιο περιεχόμενο και την ίδια ακριβώς διατύπωση κατοχύρωσε το απόρρητο των ανταποκρίσεων και το σύνταγμα του 1911. Η μετάβαση από την κατοχύρωση του απορρήτου των επιστολών και μόνο στην κατοχύρωση του απορρήτου των ανταποκρίσεων γενικώς πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του Συντάγματος του 1927. Ειδικότερα, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 18 του Συντάγματος του 1927, *«το απόρρητον των επιστολών, τηλεγραφημάτων και τηλεφωνημάτων είναι απολύτως απαραβίαστον»*. Πιο δόκιμη και περιεκτική είναι η διατύπωση που ακολούθησε ο συνταγματικός νομοθέτης στο πλαίσιο

---

⁵ Γεωργόπουλος, Επίτ. Συντ. Δικ., 3^η έκδοση 1991, σ.537 επ.

του Συντάγματος του 1952, στο μέτρο που χρησιμοποίησε τον όρο «ανταπόκριση», προκειμένου να καλύψει, κατά τρόπο γενικό και πλήρη, κάθε άλλο πλην των επιστολών, μέσο ανταπόκρισης. Έτσι κατά τις διατάξεις του άρθρου 20 του Συντάγματος του 1952 *«το απόρρητο των επιστολών και της καθ'οιονδήποτε άλλου τρόπου ανταποκρίσεως είναι απολύτως απαραβίαστον.»*⁶

Από το Σύνταγμα του 1952 και πέρα, η συνταγματική προστασία του απορρήτου περιλαμβάνει πλέον τη μορφή μιας «ανοιχτής» συνταγματικής διάταξης, έτοιμης να υποδεχθεί κάθε μέσο επικοινωνίας που διεξάγεται σε συνθήκες εμπιστευτικότητας. Η τάση αυτή παγιώθηκε με τη ρύθμιση του Συντάγματος του 1975 που κατοχυρώνει πλέον εν γένει την «ελεύθερη ανταπόκριση ή επικοινωνία».⁷ Έτσι το Σύνταγμα του 1975 ορίζει στο άρθρο 19 ότι *«το απόρρητο των επιστολών και της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας με οποιονδήποτε άλλο τρόπο είναι απόλυτα απαραβίαστο»*. Στο άρθρο αυτό εντοπίζεται η τρίτη σημαντική μεταβολή: στην εξαγγελία του «απολύτως απαραβίαστου» που κατοχυρώνεται στην πρώτη παράγραφο, προσετέθη μία δεύτερη, που εισάγει δύο σημαντικές εξαιρέσεις. Το δικαίωμα μπορεί πλέον να περιορίζεται βάση νόμου, που θα ορίσει *«τις εγγυήσεις υπό τις οποίες η δικαστική αρχή δεν δεσμεύεται από το απόρρητο για λόγους εθνικής ασφάλειας ή για διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων»*.

Τέλος, με την αναθεώρηση του 2001, προσετέθηκαν δύο επιπλέον παράγραφοι στο άρθρο 19 του Συντάγματος, η παράγραφος 2 και 3 που ορίζουν ότι

---

⁶ Παυλόπουλος Π., «Τεχνολογική εξέλιξη και συνταγματικά δικαιώματα...», Νο Β 1987, σ. 1511 επ.

⁷ Καμίνης Γ., «Το απόρρητο της τηλεφωνικής επικοινωνίας: Η συνταγματική προστασία και η εφαρμογή της από τον ποινικό νομοθέτη και τα δικαστήρια», Νο Β 1995, σ.505 επ.

---

§2 Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη συγκρότηση, τη λειτουργία και τις αρμοδιότητες ανεξάρτητης αρχής που διασφαλίζει το απόρρητο της §1.

§3 Απαγορεύεται η χρήση αποδεικτικών μέσων που έχουν αποκτηθεί κατά παράβαση του άρθρου αυτού και των άρθρων 9 και 9Α.

Για πρώτη φορά λοιπόν έχουμε συνταγματική κατοχύρωση της απαγόρευσης χρήσης παράνομα κτηθέντων αποδεικτικών μέσων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

Άρθρο 19§1 Εδάφιο Α' Σ. : «Το απόρρητο των επιστολών και της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας με οποιοδήποτε άλλο τρόπο είναι απόλυτα απαραβίαστο»

1. Η Προστασία Του Δικαιώματος

A. Αντικείμενο Προστασίας

Ποιο είδος επικοινωνίας προστατεύεται

Η προστασία του απορρήτου αποσκοπεί στη διασφάλιση της ελεύθερης προσωπικής επικοινωνίας και προϋποθέτει δύο τουλάχιστον πρόσωπα: εκείνο που στέλνει το μήνυμα και εκείνο που το δέχεται. Το κατά παράδοση προστατευτικό περιεχόμενο του άρθρου 19 αναφέρεται στην έμμεση επικοινωνία ή ανταπόκριση δηλαδή στην επικοινωνία στην οποία τα μέρη δεν βρίσκονται «αντιμέτωπα», σωματικά παρόντα, αλλά σε ικανή απόσταση, ώστε η «δια ζώσης» επικοινωνία δεν είναι δυνατή και γι'αυτό χρησιμοποιούνται διάφορα επικοινωνιακά μέσα, όπως η αλληλογραφία, το τηλέφωνο, το τηλεγράφημα, το fax κ.λπ. Όμως γίνεται δεκτό ότι το άρθρο 19 Σ. προστατεύει και την άμεση επικοινωνία και θεμελιώνει ένα ευρύτερο δικαίωμα επικοινωνίας.⁸

Ποια επικοινωνιακά μέσα αφορά

Κάθε ιδιωτική επικοινωνία προστατεύεται είτε έχει καθαρά προσωπικό είτε επαγγελματικό χαρακτήρα, κάθε μορφή επικοινωνίας που ο αποστολέας την εννοεί ως απόρρητη και όχι ως δημόσια. Η συνταγματική προστασία του απορρήτου και της ελεύθερης ανταπόκρισης και επικοινωνίας εκτείνεται πέρα από τις

---

⁸ Δημητρόπουλος Α., Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου τ.3, Ι' Έκδοση 2004 σ.228επ.

επιστολές, σε όλα τα μέσα τηλεπικοινωνίας που υπάρχουν σήμερα είτε ενσύρματα είτε ασύρματα, καθώς και σε οποιαδήποτε ανακαλυφθούν μελλοντικά⁹, εφόσον αυτά είναι από τη φύση τους κατάλληλα για τη διεξαγωγή επικοινωνίας μέσα σε οικειότητα.

Περιλαμβάνει μόνο το περιεχόμενο του μηνύματος ή και τα εξωτερικά στοιχεία;

Για την κατανόηση του ατομικού δικαιώματος που κατωχυρώνεται στα άρθρο 19 Σ. απαραίτητη είναι η διάκριση μεταξύ απαραβίαστου της επικοινωνίας και αναγωγής του περιεχομένου αυτής σε απαραβίαστο απόρρητο. Από τη διάκριση μεταξύ δικαιώματος στο απαραβίαστο της επικοινωνίας και δικαιώματος στο απόρρητο του περιεχομένου της προκύπτει λογικά και η ανάλογη προστασία. Κατ'αρχάς σε ότι αφορά το δικαίωμα στο απαραβίαστο της επικοινωνίας, ενώ δεν υπάρχει αμφιβολία σχετικά με την προστασία του περιεχομένου του μηνύματος, διχογνωμία υπάρχει στο κατά πόσο περιλαμβάνει και τα εξωτερικά στοιχεία της ανταπόκρισης (εξωτερική πλευρά της έμμεσης επικοινωνίας) π.χ. τα στοιχεία του αποδέκτη ή την ώρα της επικοινωνίας. Η αμερικανική νομολογία θεωρεί ότι είναι θεμιτό οι εταιρείες τηλεφωνίας να κρατούν αρχεία όπου σημειώνουν τους αριθμούς κλήσης και την ώρα επικοινωνίας των πελατών τους και να γνωστοποιούν τα στοιχεία αυτά στις ανακριτικές αρχές, χωρίς να παραβιάζεται έτσι το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή. Οι λογαριασμοί μάλιστα τηλεφώνου στις ΗΠΑ περιέχουν τους αριθμούς όλων των υπεραστικών κλήσεων που έγιναν. Το Αμερικανικό Σύνταγμα όμως δεν περιέχει ρητή κατοχύρωση του απορρήτου της επικοινωνίας και η νομολογία είναι αυτή που διαμόρφωσε τους κανόνες που προστατεύουν την ιδιωτική ζωή. Με δεδομένη την κατηγορηματική κατοχύρωση της

---

⁹ Μάνεσης Αρ., Ατομικές Ελευθερίες, 4^η Έκδοση 1982, σ.537 επ.

ελεύθερης επικοινωνίας στο Σύνταγμά μας, δεν υπάρχει νομικό έρεισμα που να συνηγορεί στον αποκλεισμό των εξωτερικών στοιχείων από την προστασία.¹⁰

Παρόλα αυτά αμφισβητείται αν τα εξωτερικά στοιχεία της επικοινωνίας υπάγονται στην συνταγματικά προστατευόμενη σφαίρα του απορρήτου και έχουν διατυπωθεί διαφορετικές απόψεις.¹¹ Κατά τη μία άποψη τα εξωτερικά στοιχεία δεν υπάγονται στο άρθρο 19§1 και επομένως δεν προστατεύονται.¹² Κατά την αντίθετη άποψη τα εξωτερικά στοιχεία εξομοιώνονται προς τα εσωτερικά και απολαμβάνουν της ίδιας προς αυτά συνταγματικής προστασίας. Ορθότερη φαίνεται η ενδιάμεση θέση κατά την οποία τα εξωτερικά στοιχεία εμπίπτουν στο περιεχόμενο του άρθρου 19§1 εδ. Α', δεν είναι όμως απαραίτητη η τήρηση της προβλεπόμενης ειδικής διαδικασίας άρσεως του εσωτερικού απορρήτου αλλά αρκεί παραγγελία δικαστικής αρχής. Σύμφωνα πάντως με τη γνώμη που ακολουθεί και η νομολογία του ΕΔΔΑ, τα εξωτερικά στοιχεία υπάγονται στο απόρρητο. Η νομολογία του ΕΔΔΑ δέχεται ότι η καταγραφή (και γνωστοποίηση στις αστυνομικές αρχές) όλων των αριθμών που καλεί συγκεκριμένη τηλεφωνική συσκευή, χωρίς τη συναίνεση του συνδρομητή, συνιστά επέμβαση στην αλληλογραφία του τελευταίου, κατά την έννοια του άρθρου 8 ΕΣΔΑ.

Η φύση των εξωτερικών στοιχείων ως «φανερών» τα διαφοροποιεί σημαντικά βέβαια από το κλασικό εσωτερικό απόρρητο. Τα εξωτερικά στοιχεία απολαύουν της συνταγματικής προστασίας του άρθρου 19§1, καθόσον εντάσσονται στην επικοινωνία, όμως δεν ανάγονται στο κλασικό εσωτερικό

---

¹⁰ Τσακυράκης Σπ. «Το απόρρητο της επικοινωνίας. Απόλυτα απαραβίαστο ή ευχή της έννομης τάξης;», Νο Β 1993, σ.995 επ.

¹¹ Χρυσόγονος, Ατομικά και Κοινωνικά δικαιώματα, σ. 240 επ.

¹² Μάνεσης Αρ., Ατομικές Ελευθερίες, 4^η έκδοση 1982, σ.232 επ./Βλ. Γνωμ. Γ' Ανακριτών, Λάρισα 16-2-96

απόρρητο, ακριβώς διότι είναι εμφανή. Κατά συνέπεια η συνταγματική προστασία του εξωτερικού απορρήτου, δεν είναι του ίδιου περιεχομένου με εκείνη του κλασσικού εσωτερικού απορρήτου. Η συνταγματική προστασία των εξωτερικών στοιχείων διαφοροποιείται με την έννοια ότι υπάγεται στις εξαιρέσεις του άρθρου 19§1 εδ.Β' Σ. όχι όμως περιοριστικά, όπως το εσωτερικό απόρρητο.¹³

Προστασία απαγορευμένου μηνύματος

Υποστηρίζεται ότι με το απόρρητο της επικοινωνίας, δεν προστατεύεται αυτό το ίδιο το μήνυμα (το οποίο προστατεύεται με το άρθρο 14 παρ.1 του Συντάγματος) αλλά ο απόρρητος χαρακτήρας του μηνύματος. Το περιεχόμενο του μηνύματος είναι καταρχήν αδιάφορο. Τίθεται λοιπόν το ερώτημα, αν το αποδοκιμαζόμενο μήνυμα δηλαδή, το μήνυμα που είναι αντίθετο προς το δίκαιο ή χρησιμοποιείται για λόγους ξένους ή και αντίθετους προς τη συνταγματική του προστασία, προστατεύεται. Με άλλα λόγια αν υπάρχουν κάποιες περιπτώσεις που η μυστική επικοινωνία δεν προστατεύεται. Το Σύνταγμα ακολουθεί μια μέση οδό. Από το σύνολο των παραβάσεων διαχωρίζει την εθνική ασφάλεια και τα ιδιαίτερα σοβαρά εγκλήματα. Κατά τη συνταγματική ρύθμιση επιτρέπεται και προστατεύεται η μεταβίβαση και παράνομων μηνυμάτων, που αποδοκιμάζονται από το δίκαιο. Υπάρχουν όμως οι δύο αυτές εξαιρέσεις. Κατά συνέπεια με το απόρρητο της επικοινωνίας καλύπτεται και προστατεύεται η μεταβίβαση οποιουδήποτε μηνύματος, ανεξάρτητα από τη νομιμότητά του, εκτός αν πρόκειται γι'αυτές τις δύο περιπτώσεις.¹⁴

---

¹³ Δημητρόπουλος Α., Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου τ.3, Ι' Έκδοση 2004, σ.228 επ.

¹⁴ Δημητρόπουλος Α., Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου τ.3, Ι' Έκδοση 2004, σ.228 επ.

Β. Έναρξη και Λήξη

Υπό τα προϊσχύσαντα Συντάγματα, γινόταν δεκτό ότι η προστασία του απορρήτου αρχίζει αφότου η σφραγισμένη επιστολή παραδίδεται στο ταχυδρομείο ή ρίχνεται στο γραμματοκιβώτιο, με το επιχείρημα ότι είναι συνάρτηση του ταχυδρομικού μονοπωλίου του Κράτους¹⁵. Αυτή ήταν ίσως η ratio legis. Όμως το Σύνταγμα του 1975, καθιερώνοντας ρητά το απαραβίαστο της ελεύθερης επικοινωνίας εν γένει, προστατεύει ήδη και το απόρρητο επιστολής που δεν ταχυδρομήθηκε, αλλά βρίσκεται στα χέρια του αποστολέα ή τρίτου και μεταφέρεται από ιδιώτη¹⁶.

Γενικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι η προστασία του περιεχομένου της επικοινωνίας αρχίζει από τη στιγμή που εξωτερικεύεται το μήνυμα και ισχύει όσο το επιθυμούν οι ενδιαφερόμενοι. Το απόρρητο π.χ. του περιεχομένου μιας επιστολής αρχίζει από τη συγγραφή της και δεν αίρεται με την αποσφράγιση της ή με την ανάνγνωσή της από τον αποδέκτη αλλά μόνο με τη βούληση των επικοινωνούντων. Αν με οποιοδήποτε τρόπο περιέλθει στην κατοχή τρίτου, η ανάνγωση ή χρησιμοποίηση από αυτόν αποτελεί προσβολή του δικαιώματος του απορρήτου της επικοινωνίας. Προσβολή του δικαιώματος στο απόρρητο της επικοινωνίας υπάρχει κάθε φορά που καταλογίζεται παραβίασή του. Η προστασία αυτού του απορρήτου αντίθετα με άλλου είδους απόρρητα, δεν νοείται ότι παύει μόλις κάποιος αποσφραγίζει μια ξένη επιστολή, διαβάσει το περιεχόμενό της και εν συνεχεία καλέσει και τους φίλους του να κάνουν το ίδιο, δεν παραβιάζει μόνο αυτός

---

¹⁵ Βλ. Γνωμ.Εισ.ΑΠ 4/21.2.1963, No Β. 1964 σύμφωνα με την οποία το απόρρητο των επιστολών άρχεται από της ταχυδρομώσεως, δηλαδή της ρίψεως στο γραμματοκιβώτιο ή της παραδόσεως στον υπάλληλο της ταχυδρομικής υπηρεσίας.

¹⁶ Μάνεσης Αρ., Ατομικές Ελευθερίες, 4^η έκδοση 1982, σ. 232 επ.

το άρθρο 19 του Συντάγματος αλλά και όλοι όσοι ακολούθησαν την προτροπή του. Όλοι παραβίασαν το απόρρητο των επιστολών¹⁷.

Υποστηρίζεται και άλλη άποψη σύμφωνα με την οποία η προστασία του απορρήτου τελειώνει από τη στιγμή που ο παραλήπτης λάβει γνώση του περιεχομένου του μηνύματος. Από εκεί και έπειτα πρόκειται για ιδιωτικό έγγραφο που μετέχει π.χ. της προστασίας του ασύλου της κατοικίας, εφόσον βρίσκεται στην κατοικία¹⁸.

2. Έννοια Και Περιεχόμενο

A. Έννοια Απορρήτου

Γενικά

Απόρρητο είναι το «*απολύτως μυστικό*». Αυτό εξαρτάται από τη βούληση των επικοινωνούντων: υπάρχει και προστατεύεται, αρκεί να το θελήσουν οι ενδιαφερόμενοι και να έλαβαν τα αναγκαία μέτρα για να διαφυλάξουν τη μυστικότητα του περιεχομένου της ανταπόκρισης ή επικοινωνίας.

Έτσι, απόρρητο υπάρχει όταν η επιστολή είναι κλειστή, όταν η τηλεφωνική γραμμή είναι κλειστή (απομονωμένη)¹⁹. Επιπλέον η λέξη «*απόρρητο*» υποδηλώνει την από το δίκαιο προστατευόμενη μυστική επικοινωνία (που πραγματοποιείται με μέσα που εξασφαλίζουν τη μυστικότητα) και για οποιοδήποτε θέμα, εκτός από τις εξαιρέσεις που θεσπίζει ο συντακτικός νομοθέτης στο άρθρο 19§1 εδ.Β'β, δηλαδή εκτός από ζητήματα που αναφέρονται στην εθνική ασφάλεια ή σε ιδιαίτερα σοβαρά εγκλήματα²⁰.

---

¹⁷ Τσακυράκης Σπ., «Το απόρρητο της επικοινωνίας. Απόλυτα απαραβίαστο ή ευχή της έννομης τάξης;», Νο Β. 1993, σ. 995 επ.

¹⁸ Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα Α', σελ. 351 επ.

¹⁹ Μάνεσης Αρ., Ατομικές Ελευθερίες, 4^η έκδοση 1982, σ. 232 επ.

²⁰ Δημητρόπουλος Α., Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου τ.3, Ι' Έκδοση 2004, σ. 228 επ.

Διάκριση μεταξύ επιστολής, τηλεγραφημάτων και τηλεφωνημάτων

Το απόρρητο της επιστολής, σύμφωνα με την έννοια του Συντάγματος, προστατεύεται εφόσον είναι σφραγισμένη. Η προστασία αυτή αρχίζει από την παράδοση της επιστολής στο ταχυδρομείο και διαρκεί μέχρις ότου την πάρει ο παραλήπτης²¹. Αντίθετα, επιστολή που έχει αποσφραγισθεί και διαβασθεί από τον παραλήπτη της, δεν απολαμβάνει την προστασία του Συντάγματος, όπως δεν προστατεύεται και η επιστολή που δεν ταχυδρομήθηκε, καθώς και η επιστολή που παραδόθηκε για μεταφορά σε ιδιώτη.

Σχετικά με τα τηλεγραφήματα και τα τηλεφωνήματα, το απόρρητο του Συντάγματος καλύπτει μόνο το περιεχόμενό τους και όχι άλλα άσχετα με αυτό στοιχεία, όπως είναι η ταυτότητα αυτών που επικοινωνούν τηλεγραφικά ή τηλεφωνικά, ο χρόνος επίδοσης ή λήψης του τηλεγραφήματος ή τηλεφωνήματος ή ο χρόνος που έγινε η τηλεφωνική συνδιάλεξη. Κατά συνέπεια, ο αρμόδιος υπάλληλος που λαμβάνει γνώση του περιεχομένου του τηλεγραφήματος υποχρεώνεται να μη το αποκαλύψει σε οποιονδήποτε, ενώ αντίθετα δεν είναι αντισυνταγματική η διατύπωση προς την αρμόδια υπηρεσία αξίωσης εκ μέρους εκείνου που έκανε τηλεφωνική συνδιάλεξη να του παρασχεθούν στοιχεία σχετικά μ'εκείνον που επικοινωνήσε τηλεφωνικά μαζί του²².

Στοιχεία του απορρήτου

Η απόρρητη επικοινωνία αποτελεί μερικότερη μορφή επικοινωνίας με ιδιαίτερη σημασία. Αποτελεί επίσης μορφή συμπεριφοράς με την οποία έρχονται σε επαφή δύο τουλάχιστον

---

²¹ Αντίθετη άποψη Τσακουράκης Σπ., «Το απόρρητο της επικοινωνίας. Απόλυτα απαραβίαστο ή ευχή της έννομης τάξης;», Νο Β. 1993, σ. 995 επ.

²² Γεωργόπουλος, Επιτ.συντ.δικ., 3^η έκδοση 1991, σ.537 επ.

άτομα. Προϋποθέτει επομένως και η απόρρητη επικοινωνία δύο μέρη τα οποία επικοινωνούν μεταξύ τους με μηνύματα, χρησιμοποιώντας διάφορα μέσα, πληροφορίες, σκέψεις, απόψεις κ.λπ. Τα στοιχεία της απόρρητης επικοινωνίας είναι:

- *Τα μέρη*
- *Το μήνυμα, δηλαδή το περιεχόμενο*
- *Τα μέσα επικοινωνίας*
- *Μορφή της επικοινωνίας ως απορρήτου*

Τα στοιχεία του απορρήτου της επικοινωνίας είναι τρία:

- ✓ *Ο τρόπος που πραγματοποιείται, δηλαδή η μυστικότητα*
- ✓ *Το περιεχόμενό της*
- ✓ *Η νομική προστασία της²³*

Η μυστικότητα

Η μυστικότητα αποτελεί στοιχείο εξωτερικό, που αφορά τον τύπο, την εξωτερική μορφή της επικοινωνίας. Η επικοινωνία είναι καταρχήν απόρρητη όταν ο τρόπος με τον οποίο γίνεται, εξασφαλίζει τη μυστικότητα, δηλαδή περιορίζει τη γνώση του περιεχομένου της μεταξύ των επικοινωνούντων μερών. Αντίθετα, δεν είναι απόρρητη η επικοινωνία και κατά συνέπεια δεν τίθεται θέμα προστασίας του απορρήτου, εφόσον ο τρόπος με τον οποίο πραγματοποιείται αποκαλύπτει το περιεχόμενό της. Η εξασφάλιση της μυστικότητας εξαρτάται από την επιλογή του μέσου, το οποίο κατά τη συνήθη χρήση του θα πρέπει να εξασφαλίζει το απόρρητο. Το Σύνταγμα προστατεύει την επικοινωνία με οποιοδήποτε τρόπο και αν γίνεται, ανεξάρτητα δηλαδή από το μέσο που χρησιμοποιείται.

---

²³ Δημητρόπουλος Α., Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου τ.3, Ι' Έκδοση 2004, σ. 228 επ.

Το περιεχόμενο της επικοινωνίας (μήνυμα)

Υποστηρίζεται ότι με το απόρρητο της επικοινωνίας δεν προστατεύεται αυτό το ίδιο το μήνυμα αλλά ο απόρρητος χαρακτήρας του μηνύματος. Το περιεχόμενο του μηνύματος είναι καταρχήν αδιάφορο. Η προστασία του απορρήτου της επικοινωνίας αφορά οποιοδήποτε θέμα, προσωπικού ή επαγγελματικού χαρακτήρα.

Βέβαια υπάρχουν περιπτώσεις που η μυστικότητα καλύπτει παράνομες καταστάσεις. Τίθεται λοιπόν το ερώτημα αν αυτές προστατεύονται με το απόρρητο του άρθρου 19, δηλαδή αν το άρθρο 19 καλύπτει και τα απαγορευμένα μηνύματα. Κατά τη συνταγματική ρύθμιση, με το απόρρητο της επικοινωνίας καλύπτεται η μεταβίβαση οποιουδήποτε μηνύματος, ανεξάρτητα από τη νομιμότητά του, εκτός αν πρόκειται για λόγους εθνικής ασφάλειας ή για διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων. Ο συναγματικός νομοθέτης θέτει λοιπόν δύο βασικές εξαιρέσεις, δύο περιπτώσεις που όταν συντρέχουν δεν προστατεύεται η μυστικότητα. Με τη συνταγματική αυτή ρύθμιση, εθνική ασφάλεια και ιδιαίτερα σοβαρά εγκλήματα αποτελούν εννοιολογικές οριοθετήσεις του απορρήτου της επικοινωνίας. Το μη «προστατευόμενο» αυτό μήνυμα δεν συνιστά «απόρρητο» με τη νομική κυριολεξία του όρου²⁴.

Η νομική προστασία. Το απόρρητο

Αποτελεί το τρίτο, το νομικό χαρακτηριστικό του απορρήτου. Η μυστική επικοινωνία καθίσταται «απόρρητη» ακριβώς διότι προστατεύεται από το δίκαιο. Ενώ η μυστικότητα είναι πραγματική ιδιότητα της επικοινωνίας, την οποία της προσδίδουν τα επικοινωνούντα μέρη, το απόρρητο είναι νομική ιδιότητα την οποία προσδίδει το δίκαιο. Απόρρητη είναι η αναγνωριζόμενη και

---

²⁴ Δημητρόπουλος Α., Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου τ.3, Ι' Έκδοση 2004, σ. 228 επ.

προστατευόμενη από το δίκαιο μυστικότητα. Το απόρρητο ως νομική ιδιότητα δεν αίρεται²⁵.

Β. Το Απαραβίαστο

Το απαραβίαστο του δικαιώματος του απορρήτου της επικοινωνίας ως έννοια συνδέεται στενά με την έννοια της δυνατότητα άρσης του όπως προκύπτει από το άρθρο 19§1 εδ. Β' Σ. Η ρητή πρόβλεψη των λόγων άρσεως του απορρήτου λοιπόν, μολονότι καθιστά σχετική την προστασία του δικαιώματος, εμφανίζει το εξής ερμηνευτικό πλεονέκτημα: το δικαίωμα δεν είναι δεκτικό περιορισμού, παρά μόνο υπό τις συγκεκριμένες προϋποθέσεις που θέτει το Σύνταγμα. Ως εξαιρετικού χαρακτήρα διάταξη, αυτή του Β' εδαφίου του άρθρου 19 Σ. είναι πάντοτε στενά ερμηνευτέα. Το απόρρητο δηλαδή δεν αίρεται παρά μόνο τηρουμένων των διαδικαστικών και ουσιαστικών προϋποθέσεων που προβλέπουν το Σύνταγμα και ο κατ'εξουσιοδότηση του Συντάγματος εκδιδόμενος νόμος. Κατά τα λοιπά, το δικαίωμα είναι απαραβίαστο, όπως ορίζεται στο Α' εδάφιο. Με άλλα λόγια, με το «απαραβίαστο», το Σύνταγμα απευθύνεται στην κρατική εξουσία, υποδεικνύοντάς της ότι αυτή δεν δικαιούται να παραβιάζει το δικαίωμα, παρά μόνο για τους λόγους που αναφέρονται στο Β' εδάφιο²⁶.

Γ. Το «Απολύτως Απαραβίαστο»

Στη θεωρία δεν υπάρχει ομοφωνία ως προς τη νομική συνέπεια της προσθήκης του επιρρήματος «απολύτως», στη συνταγματική αυτή διάταξη.

---

²⁵ Δημητρόπουλος Α., Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου τ.3, Ι' Έκδοση 2004, σ. 228 επ.

²⁶ Καμίνης Γ., «Το απόρρητο της τηλεφωνικής επικοινωνίας: Η συνταγματική προστασία και η εφαρμογή της από τον ποινικό νομοθέτη και τα δικαστήρια», Νο Β 1995, σ.505 επ.

Η ιστορική ερμηνεία δεν είναι ιδιαιτέρως διαφωτιστική στο τι μπορεί να σημαίνει το «απολύτως» απαραβίαστο. Το «απολύτως» προσετέθη από τη Β' Εθνοσυνέλευση, από τις αντίστοιχες δε κοινοβουλευτικές συζητήσεις συνάγεται ότι αποσκοπούσε να τονίσει εμφαντικά τη συνταγματική προστασία του απορρήτου, εν όψει των παραβιάσεών του από το προηγούμενο καθεστώς. Έτσι η θεωρία της εποχής δεν έδωσε ιδιαίτερη σημασία στο «απολύτως», μέρος δε της σύγχρονης συνταγματικής θεωρίας υποστηρίζει την άποψη ότι ακόμη και σήμερα δεν προσθέτει «τίποτα το ουσιαστικό στη διάταξη».

Υπό το κράτος του Συντάγματος του 1952 είχε διατυπωθεί η άποψη, ότι το «απολύτως» απέβλεπε στην πληρέστερη δυνατή προστασία του δικαιώματος, εν όψει της μονοπωλιακής άσκησης των υπηρεσιών ανταποκρίσεως και επικοινωνίας από το Κράτος. Και υπ'αυτή την εκδοχή όμως ο όρος δεν απαντά ένα αυτόνομο ερμηνευτικό εκτόπισμα, αφού ούτως ή άλλως ο πρωταρχικός αποδέκτης της συνταγματικής προστασίας είναι η κρατική εξουσία. Και σ'αυτή την περίπτωση δηλαδή το απλώς «απαρβίαστο» θα επαρκούσε να διασφαλίσει ερμηνευτικά την πλήρη προστασία του δικαιώματος έναντι όλων των κρατικών οργάνων²⁷.

Σχετικώς πρόσφατα υπό το κράτος πλέον του ισχύοντος Συντάγματος, διατυπώθηκε η ενδιαφέρουσα άποψη ότι το «απολύτως» καθιερώνει τη λεγόμενη «άμεση τριτενέργεια» ότι δηλαδή το δικαίωμα του άρθρου 19 Σ. αντιτάσσεται άμεσα έναντι όχι μόνο του κράτους, αλλά και των ιδιωτών. Πράγματι, το δικαίωμα του απορρήτου της επικοινωνίας προστατεύει το άτομο έναντι όχι μόνο της κρατικής εξουσίας αλλά και των ιδιωτών. Αυτό συνάγεται από το ότι η συνταγματική κατοχύρωση αποσκοπεί να διασφαλίσει το

---

²⁷ Καμίνης Γ., «Το απόρρητο της τηλεφωνικής επικοινωνίας: Η συνταγματική προστασία και η εφαρμογή της από τον ποινικό νομοθέτη και τα δικαστήρια», Νο Β 1995, σ.505 επ.

«ελευθέρον» της επικοινωνίας. Η ελευθερία δε αυτή μπορεί να απειληθεί τόσο από τα κρατικά όργανα όσο και από τους ιδιώτες. Όμως η έναντι των τρίτων ισχύς του δικαιώματος δεν πρέπει να συγχέεται με το θεωρητικό δίλημμα μεταξύ άμεσης και έμμεσης τριτενέργειας. Η επιλογή μεταξύ άμεσης και έμμεσης τριτενέργειας δεν αποσκοπεί να απαντήσει εάν το συνταγματικό δικαίωμα προστατεύεται έναντι των ιδιωτών -αυτό είναι ήδη δεδομένο και η απάντηση είναι καταφατική- αλλά στο πώς θα εφαρμοσθεί η συνταγματική προστασία: μέσω των γενικών ρητρών του κοινού δικαίου ή με ευθεία αναγωγή στην αντίστοιχη συνταγματική διάταξη; Επικαλούμενη αποκλειστικώς το «απολύτως» η ανωτέρω άποψη υιοθετεί εμμέσως πλην σαφώς τη θέση ότι η διαζευκτική επιλογή μεταξύ της άμεσης και της έμμεσης τριτενέργειας μπορεί να επιλυθεί με την απλή επίκληση του γράμματος των συνταγματικών διατάξεων. Από την ερμηνευτική αυτή εφετηρία ανακύπτει όμως μια σειρά προβλημάτων. Αν δεχθούμε ότι το «απολύτως απαραβίαστο» του άρθρου 19 καθιερώνει άμεση τριτενέργεια, αυτή αποκλείεται εξ ορισμού σε άλλες διατάξεις, οι οποίες καθιερώνουν απλώς το «απαρβίαστο» ενός ατομικού δικαιώματος, π.χ. άρθρα 5§3, 9§1 εδ.Β', 13§1 εδ.Α' Σ., τα οποία καθιερώνουν αντιστοίχως το «απαρβίαστο» της προσωπικής ελευθερίας, το «απαρβίαστο» της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, και το «απαρβίαστο» της ελευθερίας της θρησκευτικής συνείδησης. Το συμπέρασμα όμως στο οποίο μας οδηγεί αυτή η άποψη δεν μπορεί να γίνει δεκτό. Επομένως η άποψη ότι το «απολύτως» απαρβίαστο καθιερώνει την «άμεση τριτενέργεια» δεν μπορεί να γίνει δεκτή.

Τέλος, σύμφωνα με μια άλλη γνώμη, το «απολύτως» αντιτάσσεται στους φορείς άλλων ατομικών δικαιωμάτων, διασφαλίζοντας μια προεξάρχουσα θέση στο απόρρητο. Η προεξάρχουσα αυτή θέση του απορρήτου δεν συνεπάγεται όμως και

την πλήρη και «απόλυτη» προστασία του έναντι αυτών, όπως αφήνει να εννοηθεί το γράμμα της διάταξης. Αυτό διότι κανένα συνταγματικό αγαθό -εκτός από την ανθρώπινη αξία και αξιοπρέπεια των άρθρων 2§1 Σ. και 7§2 Σ.- δεν τυγχάνει απόλυτης προστασίας στην έννομη τάξη μας. Άρα αυτός ο όρος ερμηνεύεται υπό την έννοια, ότι σε περίπτωση συγκρούσεως με άλλα συνταγματικά δικαιώματα, το απόρρητο απολαμβάνει αυξημένης προστασίας, στις σταθμίσεις στις οποίες θα προβεί ο εφαρμοστής του δικαίου²⁸.

Παρόλη τη διαφορετικότητά τους παρατηρούμε ότι όλες οι απόψεις συγκλίνουν στο ότι η διατύπωση του Συντάγματος για το απόλυτα απαραβίαστο απόρρητο, υποδηλώνει την προστασία του έναντι πάντων και όχι μόνο από παραβιάσεις της κρατικής εξουσίας.

Δ. Η Ελευθερία Των Ανταποκρίσεων Και Τής Εν Γένει Της Επικοινωνίας Ως Ειδικότερο Δικαίωμα

Με το χαρακτηρισμό της ανταποκρίσεως η επικοινωνία ως «ελεύθερης» κατοχυρώνεται πέρα από το απόρρητο της πραγματοποιηθείσης ήδη ή πραγματοποιούμενης επικοινωνίας, ειδικώς και ρητώς η ελευθερία της επικοινωνίας, η ελευθερία δηλαδή κάποιος να προβαίνει σε ιδιωτική εμπιστευτική επικοινωνία, χωρίς να παρακωλύεται²⁹.

Η ελευθερία των ανταποκρίσεων και εν γένει της επικοινωνίας, σημαίνει ότι κάθε άτομο είναι ελεύθερο να επιλέγει το είδος, το μέσο και τον τρόπο της επικοινωνίας. Το Σύνταγμα κατοχυρώνει την ελευθερία της επικοινωνίας σε κάθε μορφή.

---

²⁸ Καμίνης Γ., «Το απόρρητο της τηλεφωνικής επικοινωνίας: Η συνταγματική προστασία και η εφαρμογή της από τον ποινικό νομοθέτη και τα δικαστήρια», Νο Β 1995, σ.505 επ.

²⁹ Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα Α', σελ. 351 επ.

Κατοχυρώνει την άμεση και την έμμεση, την κλειστή αλλά και την ανοιχτή επικοινωνία. Καθένας είναι ελεύθερος να μην επικοινωνεί ή να επικοινωνεί με όποιον ο ίδιος επιλέγει και δεν επιτρέπεται οποιοσδήποτε σχετικός εξαναγκασμός. Στέρξη επικοινωνίας αόριστα ή με συγκεκριμένα άτομα δεν είναι δυνατή³⁰.

Τα επικοινωνούντα μέρη είναι ελεύθερα να επιλέγουν τον τόπο, το χρόνο και τον τρόπο της επικοινωνίας τους. Άρα η επικοινωνία μπορεί να απευθύνεται σε οποιοδήποτε μέρος της επικράτειας ή ακόμη και στο εξωτερικό. Η ελευθερία της επικοινωνίας διαφυλάσσεται και όταν η επικοινωνία γίνεται με πρόσωπα που βρίσκονται κάτω από καθεστώς ειδικών σχέσεων εξουσίασης όταν π.χ. η επιστολή ή η τηλεφωνική επικοινωνία αφορά πρόσωπα που υπηρετούν στις ένοπλες δυνάμεις, ή ακόμη και φυλακισμένους³¹.

Το δικαίωμα της ελεύθερης εμπιστευτικής επικοινωνίας παραβιάζεται π.χ. με τη μικροφωνική ή τηλεσκοπική παρακολούθηση των λόγων και κινήσεων ενός ανθρώπου κατά την επικοινωνία του με άλλους ή με την άρνηση ταχυδρομικής ή τηλεπικοινωνιακής μεταδόσεως μηνύματος. Από το δικαίωμα της ελευθερίας επικοινωνίας προκύπτει επομένως η κατ'αρχήν ένομη υποχρέωση του μονοπωλιακού φορέα ταχυδρομικών ή τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών να προβεί στη σύναψη συμβάσεως με τον ιδιώτη για την πραγματοποίηση της επικοινωνίας ή συνδέσεως με το τηλεπικοινωνιακό δίκτυο ή της διαθέσεως και εγκαταστάσεως των αναγκαίων συσκευών και μηχανημάτων³².

---

³⁰ Δημητρόπουλος Α., Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου τ.3, Ι' Έκδοση 2004, σ. 228 επ.

³¹ Μάνεσης Αρ., Ατομικές Ελευθερίες, 4^η έκδοση 1982, σ. 232 επ.

³² Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα Α', σελ. 351 επ.

---

3. Φορείς

Φορέας του δικαιώματος απόρρητης επικοινωνίας είναι κάθε φυσικό πρόσωπο, όχι μόνο Έλληνες πολίτες, αλλά και αλλοδαποί και ανιθαγενείς. Φορείς επίσης είναι και τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού αλλά και δημοσίου δικαίου. Το Σύνταγμα στο άρθρο 19 καθιερώνει μια αντικειμενική αρχή από την οποία απορρέουν τα υποκειμενικά δικαιώματα των επιμέρους φορέων, ανεξάρτητα με τη νομική μορφή με την οποία εμφανίζονται. Ναι μεν σύμφωνα με την παραδοσιακή νομική θεωρία πρόκειται για δημόσιο δικαίωμα στρεφόμενο κατά της κρατικής εξουσίας, πλην όμως στη σύγχρονη έννομη τάξη πρόκειται για αντικειμενική αρχή δικαίου που ρυθμίζει τη συνολική νομική ζωή. Στην περίπτωση του απορρήτου είναι περισσότερο εμφανής η αναγκαιότητα προστασίας, όχι μόνο των ιδιωτών αλλά και των δημοσίων φορέων³³. Επιπλέον, φορείς του δικαιώματος μπορούν να είναι και ενώσεις χωρίς νομική προσωπικότητα, πολιτικά κόμματα κ.λπ., εφόσον συμμετέχουν στη διεξαγωγή των ανταποκρίσεων και της επικοινωνίας³⁴.

Υποστηρίζεται και άλλη άποψη, σύμφωνα με την οποία το απόρρητο της ανταποκρίσεως ή επικοινωνίας των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου προστατεύεται, μόνο στο βαθμό που είναι αναγκαίο για την άσκηση της αυτοδιοικήσεώς τους. Η προστασία αυτή δεν είναι συνταγματική, αλλά ισχύει μόνο στο επίπεδο του κοινού νόμου που συνέστησε το νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου και του χορήγησε την αυτοδιοίκηση. Μόνο στις περιπτώσεις που το Σύνταγμα το ίδιο προβλέπει την αυτοδιοίκηση, στις περιπτώσεις δηλαδή των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοικήσεως και των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, το απαραβίαστο του

---

³³ Δημητρόπουλος Α., Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου τ.3, Ι' Έκδοση 2004, σ. 228 επ.

³⁴ Χρυσόγονος, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, σ.240 επ.

απορρήτου της επικοινωνίας μετέχει κατά τούτο της συνταγματικής προστασίας. Πρόκειται όμως για την προστασία των άρθρων 16§5 και 102§2 και όχι του άρθρου 19³⁵.

4. Αποδέκτες

Κατά το Σύνταγμα το απόρρητο της επικοινωνίας είναι απόλυτα απαραβίαστο. Η προστασία του είναι απόλυτη, προστατεύεται δηλαδή όχι μόνον απέναντι στην κρατική εξουσία, αλλά και στην ιδιωτική.

- ✓ *Το απόρρητο των επιστολών και της με οποιονδήποτε άλλο τρόπο ανταπόκρισης ή ελεύθερης επικοινωνίας, οφείλουν να σέβονται όχι μόνο τα κρατικά όργανα αλλά και όλοι οι πολίτες, αφού η διακινδύνευσή του μπορεί υπό τις σημερινές συνθήκες να προέλθει εξίσου ή και περισσότερο από τους τελευταίους. Εξάλλου για όλες λίγο-πολύ τις μορφές επικοινωνίας και ιδίως για τις τηλεφωνικές συνδιαλέξεις, η τεχνολογική εξέλιξη παρέχει δυνατότητες υποκλοπής από ιδιώτες, με τα πιο διαφορετικά ο καθένας κίνητρα, προσωπικά, επαγγελματικά ή εμπορικού ανταγωνισμού κ.λπ³⁶.*
- ✓ *Το απόρρητο δεσμεύει τη δημόσια εξουσία, όπως εμφανίζεται με τις παραδοσιακές της μορφές, του νομικού προσώπου του κράτους και του νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου.*
- ✓ *Το άρθρο 19 δεσμεύει τα κρατικά νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου.*

Από το απόρρητο δεσμεύονται όλα τα κρατικά νομικά πρόσωπα ανεξάρτητα από την ειδικότερη νομική μορφή, με την

---

³⁵ Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα Α', σελ. 351 επ.

³⁶ Χρυσόγονος, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, σ.240 επ.

οποία εμφανίζονται ως νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου. Είναι επομένως αδιάφορα αν η κρατική εταιρεία επικοινωνιών (ΟΤΕ, ΕΛΤΑ) εμφανίζεται ως νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου ή ως Ανώνυμη Εταιρεία ή αν μεταβάλλει νομική μορφή. Η μεταβολή της νομικής μορφής δεν έχει καμμία επίδραση στην παρεχόμενη από το Σύνταγμα προστασία. Η συνταγματική προστασία δεν αίρεται ούτε με τη μεταβολή του ιδιοκτησιακού καθεστώτος. Η ισχύς του άρθρου 19 δεν εξαρτάται από την ιδιωτικοποίηση (ή κρατικοποίηση) του φορέα των επικοινωνιακών υπηρεσιών³⁷.

Υποστηρίζεται και άλλη άποψη σύμφωνα με την οποία το απαραβίαστο της επικοινωνίας στρέφεται έναντι των φορέων δημόσιας εξουσίας, ενώ η προστασία άλλων ιδιωτών διέπεται από την κοινή νομοθεσία. Άρα το δικαίωμα της απόρρητης επικοινωνίας δεν αναπτύσσει άμεση, αλλά έχει πάντως έμμεση τριτενέργεια³⁸.

5. Η Επικοινωνία Σε Μερικότερους Χώρους

Α. Γενικά Στον Οικογενειακό Χώρο

Το απόρρητο της επικοινωνίας πρέπει να γίνονται σεβαστό και να μην παραβιάζεται μέσα στον οικογενειακό χώρο. Έτσι ο πατέρας δεν δικαιούται να παραβιάζει το απόρρητο της ανταπόκρισης των παιδιών. Επίσης δικαίωμα προσωπικής επικοινωνίας υπάρχει και μεταξύ συγγενών. Το Σύνταγμα αναγνωρίζοντας το θεσμό της οικογένειας (άρθρο 21§1 Σ.), με την ευρύτερη έννοια του όρου, αναγνωρίζει το δικαίωμα των μελών της οικογένειας να επικοινωνούν μεταξύ τους, δικαίωμα σύμφυτο προς το φυσικό ή νόμιμο περιεχόμενο της οικογενειακής σχέσης, ως σχέσης που

---

³⁷ Δημητρόπουλος Α., Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου τ.3, Ι' Έκδοση 2004, σ. 228 επ.

³⁸ Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα Α', σελ. 351 επ.

βασίζεται στο δεσμό αίματος. Δυνατή είναι η θεσμική προσαρμογή του δικαιώματος στις ιδιαίτερες συνθήκες κάθε συγκεκριμένης σχέσης, ως σχέσης που βασίζεται στο δεσμό αίματος. Δυνατή είναι η θεσμική προσαρμογή του δικαιώματος στις ιδιαίτερες συνθήκες κάθε συγκεκριμένης σχέσης, προσαρμογή επηρεαζόμενη από αντικειμενικά στοιχεία όπως π.χ. ο βαθμός συγγενείας. Πάντως η θεσμική προσαρμογή αναφέρεται κατά κανόνα στη συχνότητα και στις συνθήκες επικοινωνίας, όχι όμως και στην επικοινωνία κάθε αυτήν. Ο αποκλεισμός της επικοινωνίας του ανηλίκου με τους εξ' αίματος κατ' ευθεία γραμμή ανιόντες, προσβάλλει το αμυντικό περιεχόμενο του δικαιώματος επικοινωνίας και το ανηλικού και των ανιόντων. Άρα δεν δικαιούται η σύζυγος να αποκλείσει την επικοινωνία του ανήλικου παιδιού της με τους γονείς του αποβιώσαντος συζύγου της και φυσικού πατέρα του παιδιού. Μέσα στην ίδια λογική δεν δικαιούται ο πατέρας να αποκλείει την επικοινωνία της μητέρας και πρώην συζύγου του με το παιδί τους, για το λόγο ότι η μητέρα είναι ελευθέρων ηθών. Η ποιότητα της ιδιωτικής ζωής και το επάγγελμα της μητέρας δεν αποτελούν στοιχεία της διαπροσωπικής σχέσης μητέρας-παιδιού, δηλαδή της σχέσης μητρότητας, η οποία ανγνωρίζεται από το Σύνταγμα. Πρόκειται για ανομοιογενή αντίθεση ανάμεσα στο δικαίωμα της επικοινωνίας και στο περιεχόμενο της ιδιωτικής ζωής της μητέρας και δεν είναι επιτρεπτός ο περιορισμός του συγκεκριμένου δικαιώματος³⁹.

B. Απόρρητο Της Επικοινωνίας Μεταξύ Των Συζύγων

Η εφαρμογή του απορρήτου της επικοινωνίας μεταξύ συζύγων, συνιστά ειδικότερη περίπτωση διαπροσωπικής ενέργειας. Τη νομολογία την έχει απασχολήσει ιδιαίτερα το ζήτημα του

---

³⁹ Δημητρόπουλος Α., Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου τ.3, Ι' Έκδοση 2004, σ. 228 επ.

απορρήτου της επικοινωνίας και ειδικότερα της τηλεφωνικής επικοινωνίας μεταξύ των συζύγων. Το θέμα που γεννάται είναι αν θα πρέπει νομίμως να ληφθεί υπόψη ως αποδεικτικό μέσο μαγνητοταινία από την οποία προκύπτει ότι ο σύζυγος δεν τήρησε τη συζυγική πίστη⁴⁰.

Παλαιότερα γινόταν δεκτό ότι η συνταγματική διάταξη είχε εφαρμογή μόνο στις σχέσεις κράτους πολιτών και κατά συνέπεια δεν εφαρμοζόταν στις συζυγικές σχέσεις. Δεν μπορούσε επομένως ο «άπιστος» σύζυγος να επικαλεσθεί τη συνταγματική διάταξη, η οποία του παρείχε προστασία μόνο από την κρατική εξουσία και όχι από εκείνη του συζύγου.

Επομένως στις περισσότερες αποφάσεις, η παραβίαση του απορρήτου του ενός συζύγου από τον άλλο κρινόταν με βάση το άρθρο 57 του ΑΚ⁴¹. Σε διάφορες αποφάσεις⁴², ο Άρειος Πάγος απεφάνθη ότι είναι επιτρεπτή η ηχογράφηση συνομιλιών του ενός συζύγου από τον άλλον και ότι δεν αποτελεί παράνομη προσβολή της προσωπικότητας του συζύγου, η παραβίαση του απορρήτου της ιδιωτικής του ζωής από τον άλλο σύζυγο, όταν η παραβίαση αυτή αναφέρεται στην τήρηση της οφειλόμενης από το γάμο συμπεριφοράς και υπάρχουν δικαιολογημένοι λόγοι ή εύλογες αφορμές. Σε άλλη απόφασή του⁴³, ο Άρειος Πάγος, με βάση πάντα το ΑΚ 57, έκρινε ότι ο καθένας από τους συζύγους έχει εξουσία στην προσωπικότητα του άλλου, όπως αυτή απορρέει από την αμοιβαία υποχρέωση των συζύγων για κοινωνία του βίου και τήρηση της συζυγικής πίστης κατά το άρθρο 1386 ΑΚ.

---

⁴⁰ Δημητρόπουλος Α., Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου τ.3, Ι' Έκδοση 2004, σ. 228 επ.

⁴¹ Βλ.ΑΠ 60/1969, ΝοΒ.1969, σ.562 επ. / Εφ.Θεσ. 189/1961, Ποιν.Χρ.1982, σ.552 επ./ΑΠ 673/83, Νο Β.1984, σ.470 επ./ΑΠ 381/1987 Εφ.Ελλην.Νομ.1988, σ. 177

⁴² ΑΠ 60/1969 Νο Β.1969 σ.562 επ., ΑΠ 673/83, ΝοΒ.1984, σ.470 επ.

⁴³ ΑΠ 381/1987 «Υπόθεση της Φαρμακοποιού», Εφ.Ελλην.Νομ.1988, σ. 177

Η αποδοχή όμως της διαπροσωπικής ενέργειας («τριτενέργειας») σημαίνει την εφαρμογή του απορρήτου και στις μεταξύ των συζύγων σχέσεις. Δεν δικαιούται επομένως ο σύζυγος ή η σύζυγος να παραβιάζει τις επιστολές και γενικότερα το απόρρητο της επικοινωνίας του άλλου συζύγου. Απαραίτητη όμως είναι η θεσμική προσαρμογή του δικαιώματος της απόρρητης επικοινωνίας στην συζυγική σχέση, έτσι ώστε να μην καταλήγει στην ανατροπή του θεσμού του γάμου. Στα αντικειμενικά στοιχεία του γάμου ανήκει η συμβίωση, η κοινωνία του συζυγικού βίου, και κατά συνέπεια η τήρηση της συζυγικής πίστης. Η συζυγική πίστη αποτελεί αντικειμενικό στοιχείο του θεσμού του γάμου, της συζυγικής σχέσης. Επομένως, το δικαίωμα του απορρήτου δεν εκτείνεται και σε ζητήματα συζυγικής πίστης, καθόσον μεταξύ δικαιώματος και θεσμού υπάρχει αιτιώδης συνάφεια. Άρα, ισχύει το απόρρητο της επικοινωνίας για όλα τα άλλα ζητήματα, τα οποία δεν συνδέονται με αντικειμενικά στοιχεία του θεσμού του γάμου, π.χ. το επαγγελματικό απόρρητο ισχύει και μεταξύ των συζύγων⁴⁴.

Γ. Απόρρητο Της Επικοινωνίας Στον Εργασιακό Χώρο

Το Σύνταγμα δεν προβλέπει ειδικές εξαιρέσεις από το απόρρητο της επικοινωνίας στο πλαίσιο ειδικών εξουσιαστικών σχέσεων εκούσιας ή ανούσιας μορφής. Στην πρώτη περίπτωση, που αφορά κυρίως την υπαλληλική σχέση, δεν μπορεί να γίνει δεκτή γενική παραίτηση του υπαλλήλου από το δικαίωμα του απορρήτου, αφού παραίτηση από ατομικό δικαίωμα δεν είναι δυνατή γενικά και για το μέλλον, αλλά μόνο για μια συγκεκριμένη περίπτωση. Επομένως και στις περιπτώσεις αυτές, περιορισμοί του απορρήτου

---

⁴⁴ Δημητρόπουλος Α., Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου τ.3, Ι' Έκδοση 2004, σ. 228 επ.

επιτρέπονται μόνο για τους λόγους και υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 19§1 εδ.2⁴⁵.

Άρα, δεν δικαιούται ο εργοδότης να παραβιάζει τις επιστολές των εργαζομένων, γιατί σύμφωνα με το άρθρο 19§1 Σ. το απόρρητο των επιστολών και της με οποιονδήποτε άλλο τρόπο ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας, είναι απολύτως απαραβίαστο. Πρόκειται για ανομοιογενή αντίθεση ανάμεσα στο σχετικό δικαίωμα, το οποίο αφορά την ιδιωτική ζωή του ανθρώπου και στο περιεχόμενο της σχέσης εργασίας, που αφορά την οικονομική και επαγγελματική ζωή. Από την έλλειψη αιτιώδους συνάφειας προκύπτει, ότι δεν είναι επιτρεπτός ο περιορισμός του δικαιώματος στο πλαίσιο της συγκεκριμένης σχέσης, ότι δηλαδή δεν τίθεται ζήτημα θεσμικής προσαρμογής του δικαιώματος⁴⁶.

Δ. Απόρρητο Της Επικοινωνίας Των Κρατούμενων

➤ Γενικά

Η ελευθερία των ανταποκρίσεων ισχύει και για πρόσωπα που βρίσκονται κάτω από καθεστώς ειδικών σχέσεων εξουσίας, όπως είναι οι κρατούμενοι. Για τα άτομα αυτά υφίσταται αποκλειστικά ο περιορισμός της φυσικής τους ελευθερίας, συνεπώς εξακολουθούν να είναι αρχικά φορείς όλων των συνταγματικών δικαιωμάτων. Οι περιορισμοί ωστόσο των θεμελιωδών δικαιωμάτων για τα πρόσωπα που βρίσκονται σε ειδικό λειτουργικό καθεστώς (όπως οι κρατούμενοι) είναι επιτρεπτοί μόνο υπό αυστηρές προϋποθέσεις. Και τούτες έχουν σχέση με

---

⁴⁵ Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα Α', σελ. 351 επ.

⁴⁶ Δημητρόπουλος Α., Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου τ.3, Ι' Έκδοση 2004, σ. 228 επ.

- *Την αρμονία κατά τη στάθμιση του δικαιώματος που περιορίζεται και του θεσμού χάριν του οποίου συντελείται ο περιορισμός*
- *Ο θεσμός να προκύπτει από το Σύνταγμα*
- *Ο περιορισμός να είναι κατάλληλος, αναγκαίος και να μην οδηγεί σε ουσιαστική κατάργηση του δικαιώματος*

Γενικότερα όσον αφορά το δικαίωμα στο απόρρητο της επικοινωνίας όσον αφορά τους κρατούμενους, συμπεραίνουμε ότι ο θεσμός της επικοινωνίας αυτών και του απορρήτου των ανταποκρίσεών τους άπτεται βασικά και αποτελεί ουσιαστική έκφραση του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Επίσης ότι η στέρηση της προσωπικής ελευθερίας δεν συνεπάγεται αυτοδίκαια και περιορισμούς στην πνευματική ελευθερία ή στην ελευθερία συνείδησης. Η φυλάκιση δεν συνεπάγεται στέρηση της επικοινωνίας με τον έξω κόσμο. Τέλος οι περιορισμοί στην επικοινωνία των κρατουμένων είναι δυνατοί, στο αναγκαίο μέτρο, μόνο αν προβλέπονται από νόμο (σύμφωνο με τις αρχές του Συντάγματος) και επιβάλλονται από ανεξάρτητη δικαστική αρχή. Έτσι ειδικά για τους ποινικούς κρατούμενους έχει πρόσφορη εφαρμογή το άρθρο 19§1 εδ.Β' Σ. που προβλέπει τη δυνατότητα άρσης του απορρήτου για διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων⁴⁷.

➤ **Σωφρονιστική νομοθεσία**

Το άρθρο 51 του Σωφρονιστικού Κώδικα προβλέπει:

«1. Η τακτική και απρόσκοπτη επικοινωνία του κρατουμένου με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον αποσκοπεί στην ομαλή διαβίωσή του στο κατάστημα και την ταχύτερη προσαρμογή του στην κοινωνική ζωή μετά την απόλυσή του.

---

⁴⁷ Κοσμάτος Κ., «Το απόρρητο της επικοινωνίας των κρατουμένων», Υπεράσπιση 2000, σ.423 επ.

2. Η εν λόγω επικοινωνία πραγματοποιείται ιδίως με ... β) την ανταλλαγή επιστολών, γ) την τηλεφωνική επικοινωνία...»

Το άρθρο 53 του Σωφρονιστικού κώδικα αναφέρεται στην επικοινωνία των κρατουμένων μέσω τηλεφώνου, τηλεγραφημάτων και επιστολών:

«1. Κάθε κρατούμενος επικοινωνεί με τηλέφωνο που βρίσκεται σε κοινόχρηστο, οπτικά ελεγχόμενο χώρο του καταστήματος. Απαγορεύεται η χρήση και κατοχή κινητών τηλεφώνων. Με απόφαση του Συμβουλίου Φυλακής καθορίζονται οι ειδικότεροι όροι επικοινωνίας με τα κοινόχρηστα τηλέφωνα, καθώς και οι περιπτώσεις επικοινωνίας με άτομα τα οποία δεν έχουν δικαίωμα επίσκεψης.

2. Κάθε υπόδικος δικαιούται να επικοινωνεί τηλεφωνικά με το δικηγόρο του χωρίς αριθμητικό περιορισμό.

3. Δεν τίθεται περιορισμός στην αποστολή τηλεγραφημάτων ή επιστολών που πραγματώνουν τους σκοπούς της διάταξης του άρθρου 51 παράγραφος 1 του παρόντος κώδικα.

4. Το περιεχόμενο των επιστολών και της τηλεφωνικής και κάθε άλλης μορφής τηλεπικοινωνιακής ανταπόκρισης ή επικοινωνίας κατά το άρθρο 19 του Συντάγματος δεν ελέγχεται. Σε περίπτωση που το επιβάλλουν λόγοι εθνικής ασφάλειας ή προς διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων, το περιεχόμενο αυτό μπορεί να ελεγχθεί υπό τις εγγυήσεις που ορίζει ο νόμος.

.....

7. Σε περίπτωση απαγόρευσης, περιορισμού ή στέρησης των δικαιωμάτων επικοινωνίας των κρατουμένων κατά τις προηγούμενες διατάξεις, κάθε κρατούμενος μπορεί να προσφύγει

στον αρμόδιο δικαστικό λειτουργό κατά τις προϋποθέσεις του Νόμου 2225/1994»⁴⁸.

Επίσης σύμφωνα με τους Ευρωπαϊκούς Σωφρονιστικούς Κανόνες 1987 [σύσταση αρ. R(87)3 της Επιτροπής Υπουργών των Κρατών-Μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης], προβλέπεται στο Τμήμα ΙΙ (Σωφρονιστική Διοίκηση), στον κανόνα υπ' αριθμόν 43 και με τίτλο *«Επικοινωνία με το ευρύτερο περιβάλλον»*, ότι *«οι κρατούμενοι πρέπει να έχουν το δικαίωμα να επικοινωνούν με τις οικογένειές τους και, υπό την επιφύλαξη των απαιτήσεων της μεταχείρισης, της ασφάλειας και της ευρυθμίας, με πρόσωπα ή εκπροσώπους εξωτερικών οργανισμών και να τους επισκέπτονται τα ανωτέρω πρόσωπα όσο συχνά είναι δυνατό»⁴⁹.*

Γενικότερα, το καθεστώς επικοινωνίας των κρατουμένων αναμορφώθηκε ριζικά με το Ν.1851/1989 (όπως τροποποιήθηκε με το Ν.2298/1995). Μία από τις βασικές καινοτομίες του Ν.1851/1989 αποτέλεσε το γεγονός ότι ο θεσμός της επικοινωνίας των κρατουμένων, αντιμετωπίζεται όχι ως προνόμιο, αλλά ως ουσιαστική έκφανση των ατομικών δικαιωμάτων. Άρα πέρα από το στόχο της κοινωνικής επανένταξης που οριοθετείται στο Ν.1851/1989, ουσιαστικά εξυπηρετείται η διασφάλιση βασικών δικαιωμάτων και η προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Επίσης το γεγονός ότι με το Ν.1851/1989 αναμορφώθηκε ριζικά το καθεστώς της επικοινωνίας των κρατουμένων, μπορεί να διαπιστώσει κανείς καθώς κατά την προϊσχύσασα νομοθεσία, η αλληλογραφία των κρατουμένων βρισκόταν πάντοτε υπό τον έλεγχο της διεύθυνσης της φυλακής. Η διάταξη αυτή του άρθρου 80 του

---

⁴⁸ Σωφρονιστική Νομοθεσία, Καλλιόπης Σπινέλλη και Νέστορα Κουράκη, Νομική Βιβλιοθήκη, Έκδοση 2001

⁴⁹ Σωφρονιστική Νομοθεσία, Καλλιόπης Σπινέλλη και Νέστορα Κουράκη, Νομική Βιβλιοθήκη, Έκδοση 2001

Σωφρονιστικού Κώδικα είχε ως βασική της αφετηρία το σωφρονισμό των κρατουμένων, τη διατήρηση της τάξης στο σωφρονιστικό κατάστημα, αλλά και την ηθικοπλαστική επίδραση που πρέπει να ασκείται εντός αυτού. Είναι εμφανές ότι το κατεστώς αυτό της λογοκρισίας που επιβαλλόταν από τον Σωφρονιστικό Κώδικα ερχόταν σε ευθεία σύγκρουση και αντίθεση με την ελληνική συνταγματική τάξη, δίκαια δέχθηκε οξεία κριτική και καταργήθηκε⁵⁰.

Συμπερασματικά είναι λογικό ότι πρακτικές δυσχέρειες στην άσκηση του δικαιώματος προκύπτουν από αυτόν τον ίδιο τον εγκλεισμό των φυλακισμένων. Σε καμία όμως περίπτωση η φυλάκιση δεν μπορεί να οδηγεί σε στέρηση του δικαιώματος επικοινωνίας. Οφείλουν επομένως οι αρχές να εξασφαλίζουν σε κάθε κρατούμενο τη δυνατότητα αναπόκρισης και προσωπικής επικοινωνίας⁵¹.

---

⁵⁰ Κοσμάτος Κ., «Το απόρρητο της επικοινωνίας των κρατουμένων», Υπεράσπιση 2000, σ.423 επ.

⁵¹ Δημητρόπουλος Α., Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου τ.3, Ι' Έκδοση 2004, σ. 228 επ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ III

Άρθρο 19§1 εδ. Β'Σ. : «Νόμος ορίζει τις εγγυήσεις υπό τις οποίες η δικαστική αρχή δεν δεσμεύεται από το απόρρητο για λόγους εθνικής ασφάλειας ή για διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων»

1. Καταγωγή Της Διάταξης

Επειδή η απόλυτη εφαρμογή της αρχής του απορρήτου δημιουργεί μερικές φορές σοβαρές δυσκολίες στο έργο των ανακριτικών αρχών το ισχύον Σύνταγμα πρόσθεσε στο άρθρο 19§1 εδ. Β' και δεύτερο εδάφιο που ορίζει τα εξής: *«Νόμος ορίζει τις εγγυήσεις υπό τις οποίες η δικαστική αρχή δεν δεσμεύεται από το απόρρητο για λόγους εθνικής ασφάλειας ή για διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων»*. Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή η παραβίαση του απορρήτου επιτρέπεται σε δύο μόνο περιπτώσεις δηλαδή είτε για λόγους εθνικής ασφάλειας είτε για την διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων⁵².

Εξετάζοντας το απόρρητο των ανταποκρίσεων, όπως αποτυπώνεται σήμερα στο άρθρο 19 του Συντάγματος, σε σχέση με την προϊστορία του στο πλαίσιο της ελληνικής έννομης τάξης, θα διαπιστώσει κανείς ότι η προσθήκη των διατάξεων του δεύτερου εδαφίου της παρ.1 του άρθρου 19 αποτελεί οπισθοδρόμηση⁵³.

Οι διατάξεις αυτές θεσπίστηκαν για πρώτη φορά με το δεύτερο εδάφιο του άρθρου 15 των δικτατορικών συνταγματικών κειμένων του 1968 και 1973. Ειδικότερα κατά τις διατάξεις αυτών των δύο δικτατορικών συνταγματικών κειμένων *«νόμος ορίζει τις*

⁵² Γεωργόπουλος, Επίτ.συντ.δικ., 3^η έκδοση 1991, σ.537 επ.

⁵³ Παυλόπουλος Π., «Τεχνολογική εξέλιξη και συνταγματικά δικαιώματα. Οι σύγχρονες περιπέτειες του απορρήτου των ανταποκρίσεων», Νο Β. 1987, σ. 1511 επ.

εγγυήσεις υπό τας οποίας η δικαστική αρχή δια λόγους εθνικής ασφάλειας και δημοσίας τάξεως, ή προς διακρίβωση απεχθών εγκλημάτων, δεν δεσμεύεται δια του απορρήτου». Σε σύγκριση με τις ρυθμίσεις αυτές είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι στο άρθρο 19§1 εδ.Β' του Συντάγματος του 1975 ενώ απαλείφθηκε η δυνατότητα εισαγωγής εξαιρέσεων από την αρχή του απορρήτου των ανταποκρίσεων για λόγους που αφορούν την προστασία της δημόσιας τάξης, στη συνέχεια και ως προς την εξαίρεση που αφορά τη διακρίβωση εγκληματικών πράξεων χρησιμοποιήθηκε όχι η έκφραση «για διακρίβωση απεχθών εγκλημάτων», που υιοθέτησαν τα δικτατορικά συνταγματικά κείμενα, αλλά η έκφραση «για διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων».

Επίσης πρέπει να τονισθεί ότι κατά τις προπαρασκευαστικές εργασίες κατάρτισης του Συντάγματος του 1952 και συγκεκριμένα στο σχέδιο του Συντάγματος του 1948 είχε περιληφθεί διάταξη που καθιέρωνε τη δυνατότητα παραβίασης του απορρήτου των ανταποκρίσεων για τη διαπίστωση αξιόποινης πράξης ύστερα από απόφαση δικαστικού συμβουλίου. Όμως παρά το μετεμφυλιακό κλίμα μέσα στο οποίο διαμορφώθηκαν οι ρυθμίσεις του Συντάγματος του 1952, είχε την ευαισθησία και την ευθυκρισία να απορρίψει την εισαγωγή της εξαίρεσης αυτής επειδή φοβήθηκε την πιθανότητα μιας ενδεχόμενης καταχρηστικής εφαρμογής της στην πράξη⁵⁴.

2. Σκοπιμότητα Και Σημασία Της Διάταξης

Οι εξαιρέσεις που εισάγει η επιφύλαξη αυτή στον κανόνα του απορρήτου των ανταποκρίσεων δεν αποτελεί ιδιομορφία της ελληνικής έννομης τάξης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αντίστοιχων εξαιρέσεων παρέχουν οι διατάξεις του άρθρου 8 της Ευρωπαϊκής

---

⁵⁴ Παυλόπουλος Π., «Τεχνολογική εξέλιξη και συνταγματικά δικαιώματα. Οι σύγχρονες περιπέτειες του απορρήτου των ανταποκρίσεων», Νο Β. 1987, σ. 1511 επ.

Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, σύμφωνα με τις οποίες:

«1. Παν πρόσωπο δικαιούται εις τον σεβασμόν της ιδιωτικής οικογενειακής ζωής του, της κατοικίας του και της αλληλογραφίας του.

2. Δεν επιτρέπεται να υπάρξει επέμβασις δημόσιας αρχής εν τη ασκήσει του δικαιώματος τούτου, εκτός αν η επέμβασις αυτή προβλέπεται υπό του νόμου και αποτελεί μέτρον το οποίον εις μίαν δημοκρατικήν κοινωνίαν, είναι αναγκαίον δια την εθνικήν ασφάλειαν, τη δημόσιαν ασφάλειαν, την οικονομικήν ευημερίαν της χώρας, την προάσπισιν της τάξεως και την πρόληψιν ποινικών παραβάσεων, την προστασίαν της υγείας ή της ηθικής ή την προστασίαν των δικαιωμάτων και ελευθεριών άλλων».

Όμως παρά το γεγονός ότι αντίστοιχες εξαιρέσεις με εκείνη των διατάξεων του δεύτερου εδαφίου του άρθρου 19 του Συντάγματος 1975, εισάγουν και άλλες έννομες τάξεις, ακόμη και σε διεθνές επίπεδο, δεν μπορεί κανείς να μην επισημάνει τους κινδύνους, οι οποίοι απορρέουν από αυτές, για την αποτελεσματική κατοχύρωση και εφαρμογή του κανόνα του απορρήτου των ανταποκρίσεων. Άλλωστε το γεγονός ότι καθ'όλη τη διάρκεια της ελληνικής συνταγματικής ιστορίας, ως τη θέσπιση των εξαιρέσεων αυτών από τα δικτατορικά συνταγματικά κείμενα του 1968 και του 1973, ο έλληνας συντακτικός νομοθέτης δεν αισθάνθηκε την ανάγκη να εισάγει αντίστοιχες, αποδυναμωτικές του απορρήτου των ανταποκρίσεων ρυθμίσεις, χωρίς τούτο να δημιουργήσει ιδιαίτερα προβλήματα στην πράξη, δείχνει ότι η επιλογή του συντακτικού νομοθέτη του 1975, η οποία απέληξε στη θέσπιση των διατάξεων του δεύτερου εδαφίου του άρθρου 19 δεν ήταν ούτε αυτονόητη αλλά ούτε και αναπόφευκτη.

Τους φόβους για τη δυνατότητα μιας καταχρηστικής προσφυγής στην εξαίρεση που εισάγουν οι προαναφερθείσες διατάξεις του άρθρου 19 δικαιολογεί η αοριστία των όρων, οι οποίοι οριοθετούν το ρυθμιστικό πλαίσιο των διατάξεων αυτών. Οι λόγοι «εθνικής ασφάλειας» και «η διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων» που δικαιολογούν την άρση του απορρήτου, αποτελούν αόριστες νομικές έννοιες, κατά τη συγκεκριμενοποίηση των οποίων παρέχεται, τόσο στο νομοθέτη όσο και στον ερμηνευτή και εφαρμοστή των διατάξεων που ο τελευταίος θεσπίζει ένα ευρύ περιθώριο υποκειμενικής κρίσης⁵⁵.

3. Το Προϊσχύσαν Ν.Δ. 792/1971

Οι προαναφερόμενοι όροι και προϋποθέσεις ρυθμίζονταν μέχρι πρόσφατα από τις διατάξεις του Ν.Δ. 792/1971 *«περί του απορρήτου των επιστολών και της καθ'οιονδήποτε άλλον τρόπον ανταποκρίσεως»*, οι οποίες θεσπίστηκαν υπό το καθεστώς και σε εκτέλεση των διατάξεων του άρθρου 15 των δικτατορικών συνταγματικών κειμένων του 1968 και του 1973.

Το Νομοθέτημα αυτό καταργήθηκε με το άρθρο 7§1 Ν.2225/1994.

Ως προς τη διαδικασία που καθιέρωναν οι διατάξεις του Ν.Δ. 792/1970, για την παρέκκλιση από την εφαρμογή του κανόνα του απορρήτου των ανταποκρίσεων πρέπει να σημειωθεί ότι η απόφαση για μια τέτοια παρέκκλιση μπορούσε να ληφθεί μόνο από τακτικό ανακριτή. Τη σχετική αίτηση προς τον αρμόδιο ανακριτή (ο οποίος μπορούσε να προβεί και αυτεπαγγέλτως στην αποδέσμευση από το απόρρητο) και μόνο για τους λόγους που αναφέρουν οι διατάξεις του δεύτερου εδαφίου του άρθρου 19 του Συντάγματος,

---

⁵⁵ Παυλόπουλος Π., «Τεχνολογική εξέλιξη και συνταγματικά δικαιώματα. Οι σύγχρονες περιπέτειες του απορρήτου των ανταποκρίσεων», Νο Β. 1987, σ. 1511 επ.

μπορούσε να υποβάλλει εισαγγελέας ή οποιοσδήποτε ειδικός ανακριτικός υπάλληλος, από εκείνους που αναφέρονται στα άρθρα 33 και 34 του ΚΤΔ ή άλλη αρμόδια αρχή. Ο τακτικός ανακριτής έπρεπε να αποφασίσει σχετικά, με αιτιολογημένη απόφαση, μέσα σε 24 ώρες. Κατά της απορριπτικής απόφασης του τακτικού ανακριτή μπορούσε, αυτός που έκανε την αίτηση, να ασκήσει μέσα σε προθεσμία 24 ωρών, προσφυγή ενώπιον του Προέδρου Πρωτοδικών, ο οποίος αποφαινόταν αμετακλήτως, με αιτιολογημένη πράξη του εντός 48 ωρών.

Οι αποφάσεις του τακτικού ανακριτή ή του Προέδρου Πρωτοδικών οι οποίες αποδέσμευαν από το απόρρητο, όριζαν και τη χρονική διάρκεια της αποδέσμευσης, η οποία όμως δεν μπορούσε να υπερβεί τις δεκαπέντε ημέρες. Παράταση της αποδέσμευσης από το απόρρητο πέραν των 15 ημερών μπορούσε να επιτρέψει ο Πρόεδρος Πρωτοδικών μετά από αίτηση του ανακριτή ή των οργάνων που είχαν δικαίωμα να τη ζητήσουν. Απαγορευόταν με την απειλή μάλιστα ποινικών κυρώσεων η χρησιμοποίηση του περιεχομένου του παραβιασθέντος μέσου επικοινωνίας για σκοπό διάφορο αυτού που προβλέπεται από το Σύνταγμα⁵⁶.

Είναι ωστόσο προφανές ότι το Ν.Δ.792/71 ήταν όχι απλά αποξενωμένο από το ισχύον Σύνταγμά μας αλλά σε σημαντικό βαθμό και αντίθετο προς αυτό. Από τους λόγους που μνημονεύονταν για να επιτραπεί η παραβίαση της ελεύθερης ανταπόκρισης, μόνο οι λόγοι της εθνικής ασφάλειας ήταν ταυτόσημοι με αυτούς του συνταγματικού κειμένου. Λόγοι δημόσιας τάξης δεν στοιχειοθετούν πλέον έρεισμα για τη διάταξη περιορισμών, ενώ εξαιρετική προβληματική θεωρείτο και η επίκληση των απεχθών εγκλημάτων. Επίσης οι δικαστικές εγγυήσεις που προβλέπονταν στο Ν.Δ.792/71 είναι ζήτημα αν επαρκούσαν για να ανταποκριθούν στην

---

⁵⁶ Παυλόπουλος Π., «Τεχνολογική εξέλιξη και συνταγματικά δικαιώματα. Οι σύγχρονες περιπέτειες του απόρρητου των ανταποκρίσεων», Νο Β. 1987, σ. 1511 επ.

κατηγορηματική καθιέρωση του δικαιώματος της ελεύθερης ανταπόκρισης και επικοινωνίας⁵⁷.

4. Περιπτώσεις Άρσης Του Απορρήτου

A. Εθνική Ασφάλεια

Η «εθνική ασφάλεια» θα πρέπει να θεωρηθεί ότι περιλαμβάνει όχι γενικά τη δημόσια ασφάλεια αλλά αποκλειστικά ότι αναφέρεται στην προάσπιση της χώρας έναντι εξωτερικών κινδύνων⁵⁸. Η έννοια αυτή είναι πολύ γενική και αόριστη και γι'αυτό επιδεικτική καταχρηστικών εφαρμογών, δεδομένου ότι δεν συνδέεται με εγκληματικές ενέργειες κατ'αντιδιαστολή με τη δεύτερη. Το Σύνταγμα ανέθεσε βέβαια, την κρίση για την εκάστοτε συνδρομή τους, καθώς και τη διενέργεια της συγκριμένης παραβίασης του απορρήτου στη δικαστική αρχή κατ'αποκλειστικότητα. Και για μεν τα εγκλήματα η δικαστική αρχή είναι εξ ορισμού αρμόδια και εξοικειωμένη. Για τους λόγους όμως «εθνικής ασφάλειας» θα στηρίζεται, αναγκαστικά, στα στοιχεία των υπηρεσιών πληροφοριών, τα οποία ως «άκρως απόρρητα» δεν είναι εύκολο να ελεγχθούν, ιδίως ως προς τις πηγές τους, και επομένως οι δικαστικοί λειτουργοί θα περιβάλλουν απλώς με το κύρος τους τις εκτιμήσεις και τις ενέργειες αυτών των υπηρεσιών⁵⁹.

Χρειάζονται γι'αυτό σαφή κριτήρια που να είναι ικανά να καθοδηγούν τους δικαστές στη διάγνωση των λόγων εθνικής ασφάλειας. Αυτό επιτυγχάνεται αν οι τελευταίοι αφορούν την προετοιμασία και ανάπτυξη εγκληματικών δραστηριοτήτων κατά της εθνικής ασφάλειας. Η διαφορά τότε σε σχέση με ορισμένες από τις περιπτώσεις των ιδιαίτερος σοβαρών εγκλημάτων, είναι ότι εν

---

⁵⁷ Γεωργόπουλος, Επίτ.συντ.δικ., 3^η έκδοση 1991, σ.537 επ.

⁵⁸ Χρυσόγονος, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, σ.240 επ.

⁵⁹ Μάνεσης Αρ., Ατομικές Ελευθερίες, 4^η έκδοση 1982, σ. 232 επ.

προκειμένω η παραβίαση της ελεύθερης ανταπόκρισης και επικοινωνίας αποβλέπει στην πρόληψη και όχι κατ'ανάγκη στη διακρίβωση των σχετικών εγκληματικών δραστηριοτήτων. Δεν ενδιαφέρει δηλαδή σε πρώτο βαθμό η απονομή προσωπικής ποινικής ευθύνης αλλά η αποτροπή των κινδύνων⁶⁰.

B. Διακρίβωση Ιδιαίτερα Σοβαρών Εγκλημάτων

Ως προς την αποδέσμευση από το απόρρητο «προς διακρίβωση ιδιαιτέρως σοβαρών εγκλημάτων», η διάταξη αυτή του Συντάγματος, ως εξαιρετικά περιοριστική του συγκεκριμένου ατομικού δικαιώματος πρέπει να ερμηνεύεται στενά. Αυτό σημαίνει

- *Αν υποτεθεί ότι όλα τα κακουργήματα είναι «σοβαρά εγκλήματα» πάντως ως «ιδιαιτέρως σοβαρά» δεν μπορούν να χαρακτηρισθούν παρά μόνο ορισμένα από αυτά*
- *Τα πλημμελήματα δεν είναι και κατά κανόνα «σοβαρά» εγκλήματα, ελάχιστα δε από αυτά θα μπορούσαν κατ'εξαιρέση να θεωρηθούν ως «ιδιαιτέρως σοβαρό έγκλημα»⁶¹*

Με τον ίδιο τρόπο ερμηνεύει και ο κοινός νομοθέτης την έννοια των «ιδιαιτέρως σοβαρών εγκλημάτων» ως στενότερης εκείνης του κακουργήματος αφού το άρθρο 4 Παρ.1 Ν.2225/1994 επιτρέπει την άρση του απορρήτου μόνο για τη διακρίβωση των κακουργημάτων που προβλέπονται από τα άρθρα 134, 135 Παρ.1 και Παρ.2, 135Α, 137Α, 137Β, 138, 139, 140, 143, 144, 146, 148, Παρ.2, 150, 151, 157 Παρ.1, 160 Παρ.1, 187 Παρ.1 και Παρ.2, 207, 208 Παρ.1, 264 Περ.Β' και Γ', 270, 272, 275 Περ.Β', 291 Παρ.1

---

⁶⁰ Σπυράκος Δ., «Το απόρρητο της επικοινωνίας. Βασικές αρχές και επιλογές για τη δικαιοπολιτική αντιμετώπισή του», Το Σ. 1993, τ.3, σ.521επ.

⁶¹ Μάνεσης Αρ., Ατομικές Ελευθερίες, 4^η έκδοση 1982, σ. 232 επ.

Εδ.Β' και Γ', 299, 322, 324 Παρ 2. και 3, 374, 380 και 385 ΠΚ⁶², 26, 27, 28, 29, 31, 32, 33, 34, 35, 39, 40, 41, 63, 64, 76, 93 και 9 ΣΛΚ, 15 Παρ.1 Ν.2168/1993, 5, 6, 7 και 8 Ν.1729/1987 και 89, 90 και 9 Ν.165/1968⁶³. Τέλος η κατά το άρθρο 19 Παρ.1 Εδ.Β' Συντ. έννοια του εγκλήματος φαίνεται να προϋποθέτει τετελεσμένο έγκλημα και όχι απλά προπαρασκευαστικές πράξεις⁶⁴.

5. Νόμιμη Και Μη Νόμιμη Άρση Του Απορρήτου Και Όρια Χρήσης Των Πληροφοριών Που Αποδεσμεύτηκαν

Όπως προαναφέρθηκε, ο συντακτικός νομοθέτης θέτει δύο βασικές εξαιρέσεις από τον κανόνα της προστασίας της επικοινωνίας. Κατά τη συνταγματική ρύθμιση δεν προστατεύεται η μυστικότητα δηλαδή δεν υπάρχει απόρρητο σε δύο βασικές περιπτώσεις, για λόγους εθνικής ασφάλειας ή για διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων. Εθνική ασφάλεια και ιδιαίτερα σοβαρά εγκλήματα δεν αποτελούν περιορισμούς αλλά εννοιολογικές οριοθετήσεις του απορρήτου της επικοινωνίας. Για να διακριβωθεί αν η επικοινωνία αναφέρεται ή όχι στα απαγορευμένα θέματα, θε πρέπει να υπάρχει γνώση του μηνύματος δηλαδή κατάργηση του απορρήτου. Ο προσδιορισμός του απορρήτου απαιτεί την άρση του. Απαραίτητη εν προκειμένω είναι η διάκριση ανάμεσα στη νόμιμη και μη νόμιμη άρση του απορρήτου.

---

⁶² Όπως αντικαταστάθηκε σύμφωνα με το άρθρο 12 «Μεταβατικές διατάξεις» του Ν.3115/2003 για την Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών

⁶³ Βλ. π.χ. Συμβ.Εφ.Αθ. 1953/2002, Ποιν.Δικ.2002, σ. 1243 «Άρση του απορρήτου επικοινωνιών με σκοπό την εξάρθρωση εγκληματικής οράνωσης» και Διατ.ΕισΠλημ. Πειρ. 6/2002, Ποιν.Δικ.2002, σ.390, «Άρση του απορρήτου τηλεφωνικών συνδέσεων προς διακρίβωση κακουργήματος»

⁶⁴ Χρυσόγονος, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, σ.240 επ.

Ο συντακτικός νομοθέτης ρυθμίζει καταρχήν τη νομική άρση του απορρήτου της επικοινωνίας. Συγκεκριμένα εξουσιοδοτεί τον κοινό νομοθέτη να ορίσει τις προϋποθέσεις παρακολούθησης δηλαδή «παγίδευσης» της επικοινωνίας ώστε να αποκαλυφθεί αν το μήνυμα προστατεύεται ή δεν προστατεύεται. Απαιτείται δηλαδή άδεια αναφερόμενη στην επικοινωνία προκειμένου να διακριβωθεί η νομιμότητα και κατά συνέπεια η προστατευσιμότητα του περιεχομένου της. Η «άρση του απορρήτου» συνίσταται εν προκειμένω στην παροχή άδειας παρακολούθησης της επικοινωνίας. Η άδεια αφορά την «παγίδευση» και όχι την παραπέρα γνωστοποίηση του περιεχομένου. Αν από την παγίδευση προκύψει ότι το περιεχόμενο της επικοινωνίας ανάγεται στην εθνική ασφάλεια και τα ιδιαίτερα σοβαρά εγκλήματα, το περιεχόμενο της επικοινωνίας χρησιμοποιείται καταλλήλως, καθόσον δεν συνιστά απόρρητο. Αν πάλι από την παρακολούθηση προκύψει ότι δεν υφίσταται τέτοιο ζήτημα, τότε ασφαλώς δεν μπορεί να γίνει χρήση του περιεχομένου της επικοινωνίας. Αποκάλυψη του μυστικού μηνύματος επιτρέπεται μόνον εφόσον δεν προστατεύεται, δηλαδή μόνον εφόσον δεν αποτελεί απόρρητο. Ο συντακτικός νομοθέτης εξουσιοδοτεί τον κοινό νομοθέτη να ορίσει τις εγγυήσεις κάτω από τις οποίες η δικαστική αρχή δεν δεσμεύεται από το απόρρητο στις δύο αυτές περιπτώσεις. Πρόκειται για δεσμευμένη εξουσιοδότηση νόμου. Ο κοινός νομοθέτης -και εφόσον η αναφορά του συντακτικού νομοθέτη θεωρηθεί περιοριστική- δεν μπορεί να θεσπίσει άλλους λόγους από εκείνους που ορίζονται στο Σύνταγμα⁶⁵.

Όμως, η αποκάλυψη του περιεχομένου του μηνύματος είναι δυνατή, όχι μόνο μετά από παρακολούθηση και νομική άδεια, αλλά και μετά από παρακολούθηση χωρίς νομική άδεια ή και τυχαία. Το ερώτημα που τίθεται εδώ είναι αν το δίκαιο αποδοκιμάζει το μήνυμα

---

⁶⁵ Δημητρόπουλος Α., Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου τ.3, Ι' Έκδοση 2004, σ. 228 επ.

αν είναι δυνατό να διασφαλίζει τη μυστικότητά του. Η άτυπη άρση της μυστικότητας μπορεί να είναι σκόπιμη, ευσυνείδητη ή και τυχαία. Σκόπιμη είναι εφόσον κάποιος ιδιώτης συνειδητά παραβιάζει το απόρρητο της επικοινωνίας. Η χωρίς άδεια παραβίαση αποτελεί καταρχήν παράνομη πράξη. Περίπλοκο γίνεται το θέμα όταν η παρανόμως, δηλαδή η παραβιασθείσα μυστικότητα οδηγεί στην αποκάλυψη παρανόμων καταστάσεων. Πρόκειται για ειδικότερη περίπτωση παρανόμως κτηθέντος αποδεικτικού μέσου. Μία καταρχήν παράνομη πράξη, η παραβίαση γίνεται η αιτία αποκατάστασης της νομιμότητας. Εφόσον πρόκειται για μη προστατευόμενη μυστικότητα, δηλαδή για μυστικότητα που δεν ανήκει στη σφαίρα του απορρήτου, είναι προφανές ότι δεν τίθεται και ζήτημα μη αξιοποίησης της αποκάλυψης, με το επιχείρημα ότι είναι δήθεν παράνομη. Η μη προστατευόμενη μυστικότητα αντιμετωπίζεται σαν να μην υπάρχει. Η νομιμότητα του μηνύματος αποτελεί προϋπόθεση της προστασίας του ως απορρήτου⁶⁶.

Ένα σημαντικό ζήτημα που συνδέεται επίσης με την άρση του απορρήτου υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 19§1 εδ.Β'Σ. είναι τα όρια χρήσης των πληροφοριών που γίνονται γνωστές με τη νομική αποδέσμευση του απορρήτου της επικοινωνίας. Το πρόβλημα της εν λόγω οριοθέτησης τίθεται προς δύο κατευθύνσεις. Πρώτον ως προς τη διερευνόμενη κάθε φορά υπόθεση, αν δηλαδή οι συγκεντρωθείσες πληροφορίες επιτρέπεται να χρησιμοποιηθούν και για τη διακρίβωση εγκλημάτων που είτε ανήκουν είτε όχι στην κατηγορία των ιδιαιτέρως σοβαρών, εφόσον η παραβίαση του απορρήτου διατάχθηκε για άλλο συγκεκριμένο έγκλημα. Δεύτερον, ως προς τα πρόσωπα κατά των οποίων είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθούν οι συγκεντρωθείσες πληροφορίες, αν δηλαδή και

---

⁶⁶ Δημητρόπουλος Α., Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου τ.3, Ι' Έκδοση 2004, σ. 228 επ.

σε βάρος τρίτων προσώπων εξαιτίας των οποίων όμως δεν διατάχθηκε η επιβολή του περιορισμού του δικαιώματος⁶⁷.

Καταρχήν θα πρέπει να σημειώσουμε ότι ο νομοθέτης αξιώνει την συγκεκριμενοποίηση των προϋποθέσεων επιβολής της παραβίασης του απορρήτου. Πρόκειται για δεσμευμένη εξουσιοδότηση νόμου που αφορά τις εγγυήσεις, κάτω από τις οποίες δεν δεσμεύεται η δικαστική εξουσία και μπορεί επομένως να προβεί στην άρση του απορρήτου, για συγκεκριμένη περίπτωση κάθε φορά. Επίσης έχοντας υπόψη τον πολυδιάστατο προστατευτικό χαρακτήρα ελευθερίας ανταπόκρισης και επικοινωνίας, η προσβολή της δεν εξαντλείται με τη γνωστοποίηση των συγκεντρωθεισών πληροφοριών, ώστε να καθίσταται πλέον άσκοπος η απαγόρευση χρήσης από την πλευρά προστασίας του δικαιώματος. Επομένως, και οι νομικές θέσεις που κατοχυρώνονται για τον φορέα του δικαιώματος της ελεύθερης ανταπόκρισης και επικοινωνίας υπερβαίνουν κατά πολύ την απλή αξίωση για μη γνωστοποίηση του περιεχομένου της. Γι'αυτό και η χρησιμοποίηση του αποδεικτικού υλικού για έγκλημα ή εναντίον προσώπου για το οποίο δεν εκδόθηκε η σχετική διάταξη συνιστά περιορισμό που δεν βασίζεται σε νόμο και είναι ανεπίτρεπτη. Άρα η απάντηση στα παραπάνω ερωτήματα είναι αρνητική. Πάντως η αναγκαιότητα μιας διάταξης που να ορίζει ρητά και με σαφήνεια το όριο αξιοποίησης του περιεχομένου της παραβιασθείσας επικοινωνίας και ανταπόκρισης συνάγεται από τη γενικότερη προβληματική και εμπειρία εφαρμογής των αποδεικτικών απαγορεύσεων στην ποινική δίκη⁶⁸.

---

⁶⁷ Σπυράκος Δ., «Το απόρρητο της επικοινωνίας. Βασικές αρχές και επιλογές για τη δικαιοπολιτική αντιμετώπισή του», Το Σ. 1993, τ.3, σ.521επ.

⁶⁸ Σπυράκος Δ., «Το απόρρητο της επικοινωνίας. Βασικές αρχές και επιλογές για τη δικαιοπολιτική αντιμετώπισή του», Το Σ. 1993, τ.3, σ.521επ.

---

6. Η Άρση Του Απορρήτου Σύμφωνα Με Τις Διατάξεις Του Ν.2225/1994

Σε εκτέλεση της συνταγματικής διάταξης του άρθρου 1981 εδ.β' Σ. εκδόθηκε ο Ν.2225/1994 «Για την προστασία της ελευθερίας της ανταπόκρισης και επικοινωνίας και άλλες διατάξεις». Άρση του απορρήτου επιτρέπεται σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 3 του Ν.2225/1994, προληπτικά, προκειμένου για λόγους εθνικής ασφάλειας, ενώ η διάταξη του άρθρου 4 προβλέπει την άρση του απορρήτου με σκοπό τη διακρίβωση εγκλημάτων. Η ποινικοδικονομίου χαρακτήρα διάταξη του άρθρου 4 προβλέπει αναλυτικά σειρά προϋποθέσεων αναγομένων τόσο στα πραγματικά περιστατικά όσο και στη διαδικασία που να δικαιολογούν τη βαρύτητα της κρατικής επέμβασης, ώστε να μην έρχεται σε αντίθεση με την αρχή της αναλογικότητας, όπως κατοχυρώνεται στη διάταξη του άρθρου 25 παρ.1 του Συντάγματος. Συγκεκριμένα η διάταξη περιλαμβάνει κατάλογο των αξιόποινων πράξεων, προς εξιχνίαση των οποίων επιτρέπεται η άρση του απορρήτου.

Όσον αφορά τη διαδικασία που οδηγεί στην άρση του απορρήτου, προβλέπεται η αρμοδιότητα του δικαστικού συμβουλίου να επιληφθεί του θέματος και να εκδώσει σχετική διάταξη εντός εικοσιτετραώρου κατόπιν αιτήσεως του εισαγγελέως ή του ανακριτή, ακόμα και όταν λόγω κινδύνου εκ της αναβολής η άρση έχει διαταχθεί από τον εισαγγελέα ή τον ανακριτή, οπότε η σχετική αίτηση πρέπει να υποβληθεί στο συμβούλιο εντός τριών ημερών. Τέλος, η άρση προβλέπεται μόνο όταν η διερεύνηση της υπόθεσης ή η διακρίβωση του τόπου διαμονής του κατηγορουμένου είναι αδύνατη ή ουσιωδώς δυσχερής χωρίς αυτήν.

Αντίθετα η διάταξη του άρθρου 3, η οποία αφορά την άρση του απορρήτου στα πλαίσια μιας δραστηριότητας με προληπτικό χαρακτήρα, περιέχει απλώς τη γενική ρήτρα του «θέματος εθνικής

ασφάλειας». Ο Εισαγγελέας Εφετών στον οποίο η αρχή υποβάλλει την αίτηση πρέπει σε εικοσιτέσσερις ώρες να αποφασίσει. Πέρα από πολιτική, στρατιωτική ή αστυνομική αρχή είναι δυνατό η δικαστική αρχή να επιληφθεί της προστασίας της εθνικής ασφάλειας⁶⁹.

Τέλος μεταξύ άλλων, ο νόμος ορίζει στο άρθρο 5 αριθμ.10 ότι το περιεχόμενο της ανταπόκρισης ή επικοινωνίας το οποίο έγινε γνωστό λόγω της άρσης του απορρήτου, καθώς και άλλο σχετικό με αυτή στοιχείο απαγορεύεται, με ποινή ακυρότητας να χρησιμοποιηθεί και να ληφθεί υπόψη ως άμεση ή έμμεση απόδειξη σε άλλη ποινική, πολιτική, διοικητική και πειθαρχική δίκη και διοικητική διαδικασία για σκοπό διαφορετικό από εκείνον που είχε καθορισθεί με τη διάταξη. Από τον κανόνα αυτό προβλέπει ταυτοχρόνως δύο εξαιρέσεις, στις οποίες η αρχή που εξέδωσε τη διάταξη μπορεί, κατά την αιτιολογούμενη κρίση της, να επιτρέψει με νεότερη διάταξή της να χρησιμοποιηθούν και να ληφθούν υπόψη τα παραπάνω στοιχεία σε άλλη περίπτωση.

Οι προαναφερθείσες διατάξεις του Ν.2225/1994 δεν τροποποιήθηκαν με τον πρόσφατο νόμο 3115/2003 για την «*Αρχή διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών*», όπως σαφώς προκύπτει από τις διατάξεις στο άρθρο 12 του εν λόγω νόμου «*Μεταβατικές Διατάξεις*»⁷⁰.

7. Η Κατάσθρωση Των Δικαστικών Εγγυήσεων

Επειδή ο συντακτικός νομοθέτης ορίζει το απόρρητο των επιστολών και της ελεύθερης ανταπόκρισης ή εν γένει της επικοινωνίας ως απόλυτα απαραβίαστο, οι περιπτώσεις παράκαμψής

---

⁶⁹ Κοκκινάκης, «Η άρση του απορρήτου ανταπόκρισης και επικοινωνίας σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 3 και 4 του Ν.2225/1994», Ποιν.Δικ.2002, σ.662 επ.

⁷⁰ Ηλιοπούλου-Στράγγα Τζ.»Χρήση παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων και δικαίωμα υπεράσπισης του κατηγορουμένου», εκδ. Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2003

του στο βαθμό που θεωρούνται αναγκαίες, πρέπει αφενός να περιορίζονται σημαντικά, αφετέρου ο προσδιορισμός των δικαστικών εγγυήσεων να είναι τέτοιος, ώστε να αποτυπώνει τον εξαιρετικό χαρακτήρα και να συνυπολογίζει τις ιδιόμορφες συνθήκες προσβολής της ατομικής ελευθερίας. Απαιτούνται λοιπόν θεσμικές εγγυήσεις που να λαμβάνουν υπόψη την ιδιμορφία του δικαιώματος και να διαφυλάττουν το δικαιοπρακτικό πλαίσιο και κυρίως της κρατικής δράσης⁷¹.

Είναι γι'αυτό απαραίτητο η κρίση για την αποδέσμευση να καθοδηγείται από ορισμένα νομοθετικά κατοχυρωμένα και σαφή κριτήρια. Ο περιορισμός αυτός μπορεί να εισαχθεί μόνο με γενικό νόμο που μπορεί όμως κατά τα καθιερωμένα στην χώρα μας να είναι και κανονιστική πράξη της διοίκησης. Ο νόμος αυτός θα πρέπει να προβλέπει αναλυτικά τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες θα τίθεται ο περιορισμός, το όργανο που θα τον επιβάλλει, τα δικαιώματα του υφιστάμενου τον περιορισμό, τη διαδικασία που θα ακολουθείται για την επιβολή του περιορισμού, καθώς και τη διαδικασία ελέγχου της απόφασης που επιβάλλει τον περιορισμό.

Επιπλέον, ουσιώδης προϋπόθεση είναι να υφίστανται συγκεκριμένα στοιχεία που να δικαιολογούν την υποψία τέλεσης από το θιγόμενο εγκλήματος που περιέχεται στον κατάλογο ή την ύπαρξη λόγων εθνικής ασφάλειας. Άρα δεν επιτρέπεται η πρόσβαση στις επιστολές και την οποιαδήποτε ανταπόκριση ή επικοινωνία προσώπων άλλων από τα καθορισμένα στη δικαστική απόφαση περί περιορισμού του απορρήτου, ή για έγκλημα για το οποίο δεν εκδόθηκε σχετική διάταξη⁷². Γι'αυτό το ιδιαίτερος σοβαρό έγκλημα δεν στοιχειοθετείται τυπικά, με την παραπομπή δηλαδή στον σχετικό κατάλογο, αλλά οφείλει να καταδεικνύεται *vaiin concreto*.

---

⁷¹ Σπυράκος Δ., «Το απόρρητο της επικοινωνίας. Βασικές αρχές και επιλογές για τη δικαιοπολιτική αντιμετώπισή του», Το Σ. 1993, τ.3, σ.521επ.

⁷² Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα Α', σελ. 351 επ.

Επίσης εφόσον η ικανοποίηση των θεμιτών σκοπιμοτήτων είναι δυνατή με άλλα μέσα που επεμβαίνουν λιγότερο στην ατομική ελευθερία, η παράκαμψη του απορρήτου της επικοινωνίας αποστερείται ερείσματος. Πρέπει δηλαδή να τηρείται η αρχή της αναλογικότητας και αν ο σκοπός του επιβαλλόμενου μέτρου μπορεί να ικανοποιηθεί με ένα άλλο, εξίσου αποτελεσματικό μέσο που δεν προσβάλλει ή θίγει λιγότερο το προστατευόμενο δικαίωμα, τότε η επέμβαση είναι ανεπίτρεπτη και η διάταξη του νόμου ενδεχομένως αντισυνταγματική.

Η σχετική απόφαση πρέπει να είναι αιτιολογούμενη και να περιέχει όλα εκείνα τα στοιχεία που οριοθετούν με σαφήνεια το περιεχόμενο και τις επιπτώσεις της. Τέλος, η αδιαφάνεια και οι συνθήκες που χαρακτηρίζουν την αποδέσμευση από το απόρρητο δικαιολογούν και την ανάθεσή της σε μια απροκατάληπτη με την απόφαση δικαστική αρχή. Στα περισσότερα των σχεδίων νόμων η σχετική απόφαση επιφυλάσσεται στον ανακριτή, ή και στον εισαγγελέα όσον αφορά τη διακρίβωση των ιδιαίτερος σοβαρών εγκλημάτων. Όμως η προσήλωση στο απόρρητο της επικοινωνίας διασφαλίζεται αποτελεσματικότερα, όταν οι αιτούντες τον περιορισμό θα πρέπει να υπολογίζουν με αυστηρές προϋποθέσεις και διαδικασίες έγκρισης. Η διάταξη της αποδέσμευσης πρέπει γι' αυτό να απομακρυνθεί από τους φορείς της ποινικής δίωξης και ανάκρισης, που υπό το βάρος διερεύνησης της υπόθεσης δεν είναι συχνά σε θέση να απαντήσουν ως αμέτοχοι τρίτοι, το ερώτημα για την αναγκαιότητα της παράκαμψης του απορρήτου της επικοινωνίας,. Το δικαστικό συμβούλιο, καταπιάνεται, αντίθετα, αποκλειστικά με το αίτημα και παρέχει ασφαλώς μεγαλύτερα εχέγγυα ενδεδειγμένης ανάλυσης και αντικειμενικής εκτίμησης⁷³.

---

⁷³ Σπυράκος Δ., «Το απόρρητο της επικοινωνίας. Βασικές αρχές και επιλογές για τη δικαιοπολιτική αντιμετώπισή του», Το Σ. 1993, τ.3, σ.521επ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

Άρθρο 19§2 Σ. : «Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη συγκρότηση, τη λειτουργία και τις αρμοδιότητες ανεξάρτητης αρχής που διασφαλίζει το απόρρητο της παραγράφου 1»

1. Γενικά. Η Ανεξάρτητη Αρχή Για Τη Διασφάλιση Του Απορρήτου

Παρά την ύπαρξη ενός πολυεπίπεδου (Σύνταγμα, ΕΣΔΑ, Κοινή Νομοθεσία) πλέγματος διατάξεων προστατευτικών του απορρήτου των ανταποκρίσεων, φαίνεται ότι στην πράξη δεν λείπουν τα προβλήματα, αφού υποθέσεις παράνομων υποκλοπών τηλεφωνικών συνδιαλέξεων έχουν απασχολήσει επανειλημμένα τόσο τις αρμόδιες δικαστικές αρχές όσο και την κοινή γνώμη. Ο αναθεωρητικός νομοθέτης του 2001 προσέθεσε λοιπόν τη νέα παρ.2 στο άρθρο 19 Συντ., η οποία επιτάσσει τη νομοθετική πρόβλεψη της συγκρότησης, της λειτουργίας και των αρμοδιοτήτων ανεξάρτητης αρχής με σκοπό τη διασφάλιση του απορρήτου των ανταποκρίσεων.

Η ανεξάρτητη αυτή αρχή καλύπτεται από τις εγγυήσεις του νέου άρθρου 101Α Συντ., σε ότι αφορά ιδίως την επιλογή, τη θητεία και την προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία των μελών της. Περαιτέρω, η αναφορά της παρ.2 του άρθρου 19 Συντ. στις αρμοδιότητες και την αποστολή της αρχής υποδηλώνει ότι ο σχετικός εκτελεστικός νόμος, οφείλει να την εξοπλίσει με τέτοιο εύρος αρμοδιοτήτων ώστε να καθίσταται δυνατή, μέσω της άσκησής τους, η διασφάλιση του απορρήτου των ανταποκρίσεων. Έτσι ο νόμος αυτός όχι μόνο είναι οργανικός αλλά και διαμορφώνει ένα

Θεσμικό κεκτημένο, με την έννοια ότι η τυχόν μείωση των αρμοδιοτήτων της αρχής κάτω από το αναγκαίο αυτό όριο με μεταγενέστερο νόμο προσκρούει στο άρθρο 19 παρ.2 Συντ.

Από την άλλη πλευρά, ο συνδυασμός των διατάξεων της παρ.1 εδ. Β' και της παρ.2 του άρθρου 19 Συντ., οδηγεί στο συμπέρασμα ότι στην ανεξάρτητη αυτή αρχή δεν επιτρέπεται να ανατεθεί η λήψη απόφασης για την άρση ή μη του απορρήτου σε συγκεκριμένες περιπτώσεις και για συγκεκριμένα πρόσωπα. Για αποφάσεις τέτοιου είδους αποκλειστικά αρμόδιες είναι οι δικαστικές αρχές και τέτοια δεν είναι βέβαια η ανεξάρτητη αρχή του άρθρου 19§2 Σ. Η αποστολή της τελευταίας συνίσταται συνεπώς στον προληπτικό έλεγχο των τηλεπικοινωνιακών φορέων και στην εισβολή ενδεχομένως διοικητικών κυρώσεων σε βάρος όσων παραβιάζουν το απόρρητο⁷⁴.

2. Η Εθνική Επιτροπή Προστασίας Του Ν.2225/1994

Με το Ν.2225/1994 ιδρύθηκε η Εθνική Επιτροπή Προστασίας του Απορρήτου των Επικοινωνιών, στην οποία προεδρεύει ένας Αντιπρόεδρος της Βουλής και μετέχουν βουλευτές, εκπρόσωποι των κομμάτων και ένα μέλος «εγνωσμένου κύρους και με ειδικές γνώσεις σε θέματα επικοινωνιών», ο οποίος ορίζεται από τον Πρόεδρο της Βουλής. Αποστολή της Επιτροπής είναι:

- *Η προστασία του απορρήτου των επιστολών και της τηλεφωνικής και κάθε άλλης μορφής τηλεπικοινωνιακής ανταπόκρισης ή επικοινωνίας κατά το άρθρο 19 του Συντάγματος*

---

⁷⁴ Χρυσόγονος, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, σ.240 επ.

- *Ο έλεγχος της τήρησης των όρων άρσης του απορρήτου που έθεσε η δικαστική αρχή.*

Ο νομοθέτης ορίζει με λεπτομέρειες ζητήματα σχετικά με την άσκηση των καθηκόντων της Επιτροπής και την άρση του απορρήτου για λόγους εθνικής ασφάλειας και για διακρίβωση εγκλημάτων⁷⁵.

3.Η Νέα Ανεξάρτητη Διοικητική Αρχή Διασφάλισης Του Απορρήτου Α. Ο Ν.3115/2003 Και Σχολιασμός

Όπως προαναφέρθηκε, η σημασία του απορρήτου των τηλεπικοινωνιών και η ανάγκη διαφύλαξής του, οδήγησε τον αναθεωρητικό νομοθέτη του έτους 2001 στην πρόβλεψη ανεξάρτητης διοικητικής αρχής με αντικείμενο την προστασία του απορρήτου των επικοινωνιών. Έτσι με τη νέα παράγραφο 2 του άρθρου 10 Σ. προβλέπεται ότι *«Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη συγκρότηση, τη λειτουργία και τις αρμοδιότητες της ανεξάρτητης αρχής που διασφαλίζει το απόρρητο της παραγράφου 1»*. Σε εκτέλεση της συνταγματικής αυτής ρύθμισης ψηφίστηκε την 05/02/2003 ο Ν.3115/2003, με τον οποίο θεσπίσθηκε η ανεξάρτητη διοικητική αρχή με την επωνυμία *«Αρχή διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών»*⁷⁶. Η ανωτέρω Επιτροπή θα αντικαταστήσει την Εθνική Επιτροπή Προστασίας του Απορρήτου των Επικοινωνιών, η οποία προβλεπόταν και λειτουργούσε κατά το Ν.2225/1994.

---

⁷⁵ Δημητρόπουλος Α., Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου τ.3, Ι' Έκδοση 2004, σ. 228 επ.

⁷⁶ Δημητρόπουλος Α., Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου τ.3, Ι' Έκδοση 2004, σ. 228 επ.

Σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ.1 του νέου νόμου «*Συνίσταται κατά την παρ.2 του άρθρου 19 του Συντάγματος, Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών (ΑΔΑΕ) με σκοπό την προστασία του απορρήτου των επιστολών, και της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας με οποιονδήποτε άλλο τρόπο. Στην έννοια της προστασίας του απορρήτου περιλαμβάνεται και ο έλεγχος της τήρησης των όρων και της διαδικασίας άρσης του απορρήτου...».*

Επίσης σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ.2 και 3 του Ν.3115/2003, η ΑΔΑΕ είναι ανεξάρτητη αρχή, που απολαμβάνει διοικητικής αυτοτέλειας. Έδρα της ΑΔΑΕ είναι η Αθήνα, μπορεί όμως με απόφασή της να εγκαθιστά και να λειτουργεί γραφεία και σε άλλες πόλεις της Ελλάδας. Οι αποφάσεις της ΑΔΑΕ κοινοποιούνται με μέριμνά της στον Υπουργό Δικαιοσύνης ενώ στο τέλος κάθε έτους υποβάλλεται έκθεση των πεπραγμένων της στον Πρόεδρο της Βουλής, στον Υπουργό Δικαιοσύνης και στους αρχηγούς των κομμάτων που εκπροσωπούνται στη Βουλή και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Η ΑΔΑΕ υπόκειται σε κοινοβουλευτικό έλεγχο κατά τον τρόπο και τη διαδικασία που κάθε φορά προβλέπεται από τον Κανονισμό της Βουλής⁷⁷.

Τα άρθρα 2 και 5 του νόμου αναφέρονται στη συγκρότηση της ΑΔΑΕ, στις υποχρεώσεις των μελών της, στα κωλύματα και ασυμβίβαστα και την πειθαρχική διαδικασία σε βάρος αυτών. Το άρθρο 6 του Ν.3115/2003 αφορά τις αρμοδιότητες της ΑΔΑΕ, στο πρόσωπο των αρμοδιοτήτων της Εθνικής Επιτροπής του Ν.2225/1994. Παρατηρούμε ότι όσον αφορά τις νομικές δυνατότητες διορθωτικής επέμβασης, οι αρμοδιότητες της ΑΔΑΕ παρουσιάζουν ένα μεικτό χαρακτήρα: αφενός αστυνομικό-

---

⁷⁷ Ν.3115/2003 (ΦΕΚ Α' 47/27.2.2003), Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών

ανακριτικό, όσον αφορά την προβλεπόμενη κατάσχεση και αφετέρου ένα ιδιόρρυθμο δικαστικό, ως προς την εξέταση των καταγγελιών⁷⁸.

Σύμφωνα με το άρθρο 7 του νόμου που προβλέπει τον τρόπο λειτουργίας της ΑΔΑΕ ορίζει στην παρ.1, ότι η δράση της διέπεται από τις αρχές της διαφάνειας, της αντικειμενικότητας και της αμεροληψίας. Αξίζει να σημειώσουμε ότι στην εισηγητική έκθεση του νέου νόμου αναφέρεται ρητά ότι με αυτόν προστατεύεται το απόρρητο της επικοινωνίας «σε όλη της την ένταση», δηλαδή η διατήρηση έναντι πάντων του απορρήτου τόσο του γεγονότος της επικοινωνίας, όσο και του περιεχομένου αυτής. Η υιοθέτηση αυτή από το νόμο της παραπάνω μορφής προστασίας του απορρήτου, συνάδει με τις σύγχρονες απόψεις της θεωρίας επί του θέματος. Την προστασία αυτή αναλαμβάνουν να πιστοποιήσουν με πανηγυρικό τρόπο οι ποινικές διατάξεις των παρ.1 και 2 του άρθρου 10 του νέου νόμου⁷⁹.

Τέλος, παρατηρούμε ότι παρόλο που ο Ν.3115/2003 προβλέπει αφενός ποινικές κυρώσεις για την παραβίαση με οποιονδήποτε τρόπο του απορρήτου των επικοινωνιών και των όρων και της διαδικασίας άρσης αυτού καθώς επίσης και για την με οποιοδήποτε τρόπο γνωστοποίηση από μέλος της Αρχής Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών Πληροφοριών και Δεδομένων που είναι προσιτά σε αυτό λόγω της υπηρεσίας του ή την ανοχή της λήψης γνώσης αυτών από τρίτο (άρθρο 10) και αφετέρου διοικητικές κυρώσεις σε περίπτωση παράβασης της κείμενης νομοθεσίας σε σχέση με το απόρρητο των επικοινωνιών ή τους όρους και τις διαδικασίες άρσης αυτού (άρθρο 11), εν τούτοις

---

⁷⁸ Νούσκαλης Γ., «Ο Νόμος 3115/2003 για την Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών. Ορισμένες επισημάνσεις και προβληματισμοί», Ποιν.Δικ. 2002, σ.248 επ.

⁷⁹ Νούσκαλης Γ., «Ο Νόμος 3115/2003 για την Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών. Ορισμένες επισημάνσεις και προβληματισμοί», Ποιν.Δικ. 2002, σ.248 επ.

δεν καθιέρωσε δικονομικές κυρώσεις για το απαράδεκτο της χρήσης αποδεικτικών μέσων, τα οποία απεκτήθησαν μέσω παραβίασης με οποιονδήποτε τρόπο του απορρήτου των επικοινωνιών⁸⁰.

---

⁸⁰ Ηλιοπούλου-Στράγγα Τζ. «Χρήση παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων και δικαίωμα υπεράσπισης του κατηγορουμένου», εκδ. Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2003

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

Άρθρο 1983 Σ. «Απαγορεύεται η χρήση αποδεικτικών μέσων που έχουν αποκτηθεί κατά παράβαση του άρθρου αυτού και των άρθρων 9 και 9Α»

1. Γενικά

A. Αποδεικτικές Απαγορεύσεις: Έννοια, Διακρίσεις, Σκοπός, Έκταση, Νομική Βάση

Η απαγόρευση χρήσεως και αξιοποιήσεως ορισμένων αποδεικτικών μέσων αποτελεί έκφανση της αρχής των αποδεικτικών απαγορεύσεων. Σύμφωνα με την αρχή υφίστανται ορισμένοι περιορισμοί που τίθενται από την έννομη τάξη στην υποχρέωση και εξουσία των οργάνων της ποινικής διαδικασίας για διαλεύκανση της υποθέσεως για αυτεπάγγελτη δηλαδή έρευνα, αναζήτηση και ανακάλυψη της ουσιαστικής αλήθειας με κάθε διαθέσιμο και χρήσιμο αποδεικτικό μέσο. Οι περιορισμοί αυτοί μπορεί να αφορούν τα θέματα απόδειξης, τα αποδεικτικά μέσα ή τις μεθόδους απόδειξης⁸¹.

Όσον αφορά το δικαιολογητικό λόγο θέσπισης αυτών των αποδεικτικών απαγορεύσεων, αυτός έγκειται στη «*νομοθετική αναγνώριση της υπεροχής ορισμένων αξιών έναντι της ανάγκης δικαστικής διερεύνησης της αλήθειας και πιο συγκεκριμένα έναντι της αξίας της αποτελεσματικής λειτουργίας της ποινικής δικαιοσύνης*». Όπως ορθά τονίζεται όταν θεσμοθετείται μία αποδεικτική απαγόρευση, η έννομη τάξη αποδέχεται ότι με τη ρύθμιση ενδέχεται να δυσχερανθεί η αποτελεσματική λειτουργία της δικαιοσύνης, η εξακρίβωση της αλήθειας, και ωστόσο προχωρεί

---

⁸¹ Παπαγεωργίου-Γονατάς Σ. «Οι Αποδεικτικές Απαγορεύσεις και έκφραση Συνταγματικών Επιταγών», Ποιν.Λόγος 2003, σ. 17επ.

στη ρύθμιση αυτή σταθμίζοντας προφανώς τις συγκρουόμενες αξίες και επιλέγοντας την προστασία του συγκεκριμένου έννομου αγαθού σε βάρος της αποτελεσματικής λειτουργίας της δικαιοσύνης και της εξακρίβωσης της αλήθειας. Αυτό έχει ως αναγκαία συνέπεια ότι στάδιο περαιτέρω ρύθμισης εκ μέρους του δικαστή δεν επιτρέπεται να υπάρχει, επειδή διαφορετικά καταστρατηγείται η αντίστοιχη διάταξη και φαλκιδεύεται η αποδεικτική απαγόρευση. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, γίνεται δεκτό ότι σκοπός των αποδεικτικών απαγορεύσεων είναι η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και των ευνόμων αγαθών του ατόμου, ενίοτε και της κοινωνικής ολότητας, τα οποία τίθενται σε κίνδυνο από την προσανατολισμένη στην υλοποίηση των σκοπών της ποινικής δίκης δράση των κρατικών οργάνων. Επομένως η απαγόρευση αξιοποίησης παρανόμων αποκτημένων αποδείξεων γίνεται κυρίως για να προστατευθεί το συγκεκριμένο έννομο αγαθό από νέα προσβολή του στα πλαίσια της ποινικής δίκης αλλά και από νέα προσβολή του στα πλαίσια της ποινικής δίκης αλλά και γενικά και αφηρημένα να προστατευθεί από μελλοντικές προσβολές⁸².

Η ποινική επιστήμη διακρίνει τις αποδεικτικές απαγορεύσεις σε αυτές που αφορούν είτε στην απόκτηση είτε στην αξιοποίηση ορισμένου αποδεικτικού μέσου. Πρόκειται για κατηγορίες των απαγορεύσεων απόκτησης και των απαγορεύσεων αξιοποίησης αποδείξεων που ματαφάσκονται ανάλογα με τον αν ο επιβαλλόμενος αντιπεριορισμός της κρατικής εξουσίας εξιχνείται μέχρι την εξέταση του σχετικού αποδεικτικού μέσου και τη συλλογή του αντίστοιχου υλικού ή επεκτείνεται και στην αξιοποίησή του στα διάφορα στάδια της ποινικής δίκης και ιδίως στο στάδιο της κύριας διαδικασίας. Στην πρώτη περίπτωση αποτυπώνονται οι εξαιρέσεις από την αρχή της αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας, ενώ στη δεύτερη οι

---

⁸² Σπινέλλης Δ., «Αποδεικτικές Απαγορεύσεις στην ποινική δίκη», Ποιν.Χρ. 86, σ.55επ.

απαγορεύσεις αξιοποίησης καθιδρύνουν εξαιρέσεις από την αρχή της ηθικής απόδειξης. Όσον αφορά δε αυτές καθεαυτές τις απαγορεύσεις αξιοποίησης των αποδείξεων διακρίνονται μεταξύ εξαρτημένων και ανεξάρτητων ή αυτοτελών. Οι εξαρτημένες απαγορεύσεις αξιοποίησης προϋποθέτουν πάντοτε την προηγούμενη παράνομη κτήση του αποδεικτικού υλικού και κατά τούτο εμφανίζονται ως επακόλουθο ή συνέπεια μιας παραβίασης συγκεκριμένων απαγορεύσεων απόκτησης αποδείξεων, ενώ αντίθετα οι ανεξάρτητες ή αυτοτελείς απαγορεύσεις αξιοποίησης ματαφάσκονται ανεξάρτητα από την προγενέστερη παράνομη δραστηριότητα των κρατικών οργάνων ή ιδιωτών, αφού καθοριστικό λόγο για τη στοιχειοθέτησή τους συνιστά αυτή καθεαυτή η δικαστική αξιοποίηση του αποδεικτικού υλικού που από μόνη της θα προσέβαλλε θεμελιώδη έννομα αγαθά του ατόμου⁸³.

Όσον αφορά τη νομική βάση των αποδεικτικών απαγορεύσεων, υπάρχουν αποδεικτικές απαγορεύσεις που στηρίζονται σε ρητές διατάξεις του ΚΠΔ. Αυτές ονομάζονται «*ρυθμισμένες αποδεικτικές απαγορεύσεις*» και προβλέπουν ορισμένους περιορισμούς της αποδεικτικής εξουσίας του δικαστηρίου, ρυθμίζοντας την ένταση και τις συνέπειές τους. Από αυτές άλλες επισύρουν ως κύρωση την ακυρότητα και άλλες όχι. Οι τελευταίες έχουν ενδεχομένως συνέπειες μόνο στο ουσιαστικό δίκαιο.

Οι μη ρυθμισμένες αποδεικτικές απαγορεύσεις ενδέχεται να στηρίζονται σε άλλες διατάξεις νόμων, όπως εκείνες που καθιερώνουν περιπτώσεις επαγγελματικού απορρήτου. Κυρίως όμως οι μη ρυθμισμένες αποδεικτικές απαγορεύσεις έχουν έρεισμα της συνταγματικές διατάξεις που κατοχυρώνουν ορισμένα θεμελιώδη ατομικά δικαιώματα. Ενώ όμως στις ρυθμισμένες

---

⁸³ Παπαγεωργίου-Γονατάς Σ. «Οι Αποδεικτικές Απαγορεύσεις και έκφραση Συνταγματικών Επιταγών», Ποιν.Λόγος 2003, σ. 17επ.

αποδεικτικές απαγορεύσεις του ΚΤΔ προβλέπονται ρητά οι δικονομικές συνέπειες των παραβιάσεών τους, προκειμένου για τις αποδεικτικές απαγορεύσεις που στηρίζονται σε συνταγματικές διατάξεις χρειάζεται η επίκληση διαφόρων διατάξεων για να συναχθούν οι τυχόν συνέπειες⁸⁴.

Επίσης υποστηρίζεται ότι όσον αφορά τη δυνατότητα χρησιμοποίησής των παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων στη δίκη, είναι ανάγκη να γίνει κάποιος διαχωρισμός μεταξύ αποδεικτικών μέσων που αποκτήθηκαν κατά παράβαση συνταγματικών διατάξεων και αποδεικτικών μέσων που αποκτήθηκαν με τρόπο που προσκρούει σε απλό νόμο. Το θέμα αυτό συνδέεται λοιπόν και με τη διάκριση μεταξύ ρυθμισμένων και αρρυθμιστων συνταγματικών απαγορεύσεων. Στην περίπτωση που υπάρχει αντίθεση προς τις συνταγματικές απαγορεύσεις, το δικαστήριο δεν επιτρέπεται να αιτιολογήσει την προς το Σύνταγμα αντίθεση με την αξιολόγηση της απόδειξης. Η αξιολόγηση ενός τέτοιου αποδεικτικού μέσου στη δίκη, παρίσταται σαν ανανεωμένη συνταγματική παράβαση από τον δικαστή. Στην περίπτωση αντίθετα που αποκτήθηκε το αποδεικτικό μέσο με τρόπο που να προσκρούει σε απλό νόμο, θα πρέπει να ξεκινήσει ο δικαστής από τον προστατευτικό σκοπό τον κανόνα που παραβιάστηκε με την πράξη της απόκτησης και να αποφασίσει έπειτα από μια συνολική στάθμιση σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, των συγκρουόμενων αγαθών και συμφερόντων⁸⁵.

---

⁸⁴ Σπινέλλης Δ., «Αποδεικτικές Απαγορεύσεις στην ποινική δίκη», Ποιν.Χρ. 86, σ.55επ.

⁸⁵ Πατεράκης Σ., «Η δυνατότητα αξιολόγησης στην πολιτική και ποινική δίκη αποδεικτικών μέσων που αποκτήθηκαν παράνομα ή κατά παράβαση συνταγματικών διατάξεων», Νο Β 1983, σ. 1123 επ.

B. Η Πρακτική Παραβίασης Του Απορρήτου Από Τα Δικαστήρια

Σε πολλές περιπτώσεις που ανέκυψε ζήτημα του παραδεκτού ή μη αξιοποίησης παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων, π.χ. μαγνητοταινιών που περιείχαν παράνομα αποτυπωμένες ιδιωτικές συνομιλίες, ο Άρειος Πάγος σε αντίθεση με τα δικαστήρια ουσίας, που σε πολλές αποφάσεις τους έδειξαν απροθυμία στην αποδοχή τέτοιων μέσων, συχνά χωρίς ιδιαίτερο προβληματισμό αποδέχθηκε την αξιοποίησή τους. Ας λάβουμε υπόψη ότι και πριν τη ρητή απαγόρευση του άρθρου 19 παρ.3 Σ. που καθιερώθηκε με την αναθεώρηση του 2001, προέκυπτε αποδεικτική απαγόρευση από το συνταγματικά κατοχυρωμένο απόρρητο των επιστολών. Επρόκειτο δηλαδή για μη ρυθμισμένη απαγόρευση που στηριζόταν στο άρθρο 19 Σ.

Οι αιτιολογίες που προβάλλονταν για την αξιοποίηση παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων, που άλλοτε συνάγονταν ή άλλοτε διατυπώνονταν ρητά, είναι βασικά δύο

- *Η αρχή του απεριορίστου των αποδεικτικών μέσων στην ποινική δίκη*
- *Η στάθμιση των συγκρουόμενων έννομων αγαθών*

• Η Αρχή Του Απεριορίστου Των Αποδεικτικών Μέσων

Σύμφωνα με την αρχή του απεριορίστου των αποδεικτικών μέσων, από τις διατάξεις των άρθρων 177, 178, 179 του ΚΠΔ προκύπτει ότι στην ποινική δίκη επιτρέπεται κάθε είδος αποδεικτικού μέσου εφόσον αυτό δεν απαγορεύεται από κάποια συγκεκριμένη δικονομική διάταξη. Ο δικαστής είναι υποχρεωμένος να το εξετάσει, αλλιώς η διαδικασία μπορεί να ακυρωθεί. Άλλωστε

σκοπός ιδιαίτερα της ποινικής δίκης είναι η ανεύρεση της ουσιαστικής αλήθειας, επομένως οτιδήποτε συμβάλλει σε αυτόν πρέπει να αξιολογηθεί.

Σαν αντίλογο μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι ακόμη και αν δεχθούμε ότι η αναζήτηση της αλήθειας είναι βασικό στοιχείο της απονομής της δικαιοσύνης, είναι βέβαιο ότι αυτή δεν αποτελεί το μοναδικό ή απόλυτο σκοπό. Αλλιώς θα οδηγούμασταν στο συμπέρασμα ότι κάθε μέσο που συμβάλλει στην ανεύρεσή της είναι θεμιτό. Επίσης σχετικά με τι προκύπτει από τα άρθρα 177, 178, 179, θα μπορούσαμε να τονίσουμε δύο σημεία. Πρώτον, ότι η αρχή της ηθικής απόδειξης του άρθρου 177 ΚΠΔ αφορά όχι το ποια αποδεικτικά μέσα θα λάβει υπόψη ο δικαστής αλλά πως θα τα εκτιμήσει. Δεύτερον, η δυνατότητα του δικαστή να λάβει υπόψη κάθε είδος αποδεικτικού μέσου που στηρίζεται στα άρθρα 178 και 179 ΚΠΔ υπόκεινται στον αυτονόητο περιορισμό ότι το μέσο αυτό δεν απαγορεύεται από το νόμο⁸⁶. Εκτός όμως από τις αποδεικτικές απαγορεύσεις που στηρίζονται στο νόμο, υπάρχουν και εκείνες που προκύπτουν λογικά από τα συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα του ανθρώπου, η παραβίαση των οποίων χάριν της αποδεικτικής διαδικασίας δεν είναι θεμιτή (ακόμα και αν δεν υπάρχει ρητή, ρυθμισμένη αποδεικτική απαγόρευση, όπως το άρθρο 193 Σμετά την αναθεώρηση του 2001). Όταν, επομένως, ανακύπτει ζήτημα αξιοποίησης ή μη αποδεικτικού μέσου που προήλθε από παραβίαση συνταγματικών διατάξεων, ο δικαστής, δεδομένης της τυπικής υπεροχής του Συντάγματος δεν μπορεί να οχυρωθεί πίσω από τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και να υποστηρίξει ότι είναι ελεύθερος να το εκτιμήσει⁸⁷.

---

⁸⁶ Μπενάκη, Ποιν.Χρ. ΚΓ, σ.806

⁸⁷ Τσακυράκης Σπ., «Το απόρρητο της επικοινωνίας. Απόλυτα απαραβίαστο ή ευχή της έννομης τάξης;», Νο Β. 1993, σ.995 επ.

• Η Στάθμιση Των Συγκρουόμενων Έννομων Αγαθών

Πολλές φορές υπάρχει σύγκρουση όχι μόνο μεταξύ της προστασίας ενός ατομικού δικαιώματος και της απονομής της δικαιοσύνης, αλλά και μεταξύ της προστασίας δύο διαφορετικών ατομικών δικαιωμάτων. Ο δικαστής υποστηρίζουν αυτοί που ενστερνίζονται την αρχή της στάθμισης, οφείλει να σταθμίσει σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση τα δεδομένα και να αποφασίσει ποιό έννομο αγαθό είναι προτιμότερο να διασφαλισθεί.

Την εναρμόνιση ή στάθμιση μεταξύ συγκρουόμενων δικαιωμάτων ή ελευθεριών κάνει κατά κύριο λόγο ο νομοθέτης μέσα στα πλαίσια που προδιαγράφει το Σύνταγμα. Ο δικαστής ελέγχει αν η στάθμιση του νομοθέτη βρίσκεται μέσα στα όρια που θέτει το Σύνταγμα, χωρίς ο ίδιος να έχει την εξουσία να προβεί σε πρωτογενή ρύθμιση. Δεν είναι δυνατόν να δεχθούμε ότι ο δικαστής έχει μια γενική εξουσία εναρμόνισης ή στάθμισης των συγκρουόμενων έννομων αγαθών πέραν και υπεράνω των νόμων. Βέβαιο είναι ότι καμμία εξουσία δεν έχει για άρση ενδεχομένων συγκρούσεων με ερμηνεία συνταγματικών διατάξεων που ιεραρχεί τα προστατευόμενα έννομα αγαθά. Οι συνταγματικές διατάξεις είναι τυπικά ισοδύναμες και τυχόν ιεράρχησή τους έχει ως συνέπεια την αποδυνάμωση του κανονιστικού περιεχομένου του Συντάγματος⁸⁸.

Τέτοια ιεράρχηση φαίνεται να κάνει η απόφαση 381/87 του ΑΠ, στην οποία ο Άρειος Πάγος φαίνεται να στάθμισε το δικαίωμα στον ιδιωτικό βίο, θεωρώντας το δικαίωμα στην επικοινωνία ως απλό παρακολούθημά του και όχι ως αυτόνομο ιδιαίτερο δικαίωμα που κατοχυρώνεται από το Σύνταγμα, με την προστασία του γάμου και απεφάνθη ότι όχι μόνο δεν υφίσταται ευχέρεια ελεύθερης επικοινωνίας για τους συζύγους, αλλά υπάρχει δικαίωμα

---

⁸⁸ Τσακουράκης Σπ., «Το απόρρητο της επικοινωνίας. Απόλυτα απαραβίαστο ή ευχή της έννομης τάξης;», Νο Β. 1993, σ.995 επ.

παραβίασης του απορρήτου από το σύζυγο⁸⁹. Τέτοια εξουσία ιεράρχησης όμως του δικαστή δεν φαίνεται να προκύπτει από πουθενά. Επιπλέον με τη διάταξη του άρθρου 19§1 εδ.β' Σ. ο συντακτικός νομοθέτης έκρινε ότι μόνο η αξία της απονομής της δικαιοσύνης (διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων) και η αξία της εθνικής ασφάλειας και καμία άλλη μπορούν να διασφαλιστούν ακόμα και εις βάρος της προστασίας του απορρήτου. Η στάθμιση του Συντάγματος αυτή είναι απόλυτα δεσμευτική και δεν είναι δυνατόν να παρακαμφθεί.

2. Η Απαγόρευση Χρήσης Παρανόμως Κτηθέντων Αποδεικτικών Μέσων Κατά Το Άρθρο 19 Παρ.3 Σ.

A. Γενικά

Με την τελευταία συνταγματική αναθεώρηση προστέθηκε στο άρθρο 19 του Συντάγματος που αφορά το απόρρητο και την ελεύθερη επικοινωνία μία νέα, τρίτη, παράγραφος η οποία φαίνεται εκ πρώτης όψεως να απαγορεύει αδιακρίτως την χρήση αποδεικτικών μέσων που αποκτήθηκαν κατά παράβαση του απορρήτου των επιστολών και της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας, του ασύλου της κατοικίας, του απαραβίαστου της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής και του απαραβίαστου των προσωπικών δεδομένων. Περιορίζει δηλαδή την πηγή της «παρανομίας» στην προσβολή συγκεκριμένων συνταγματικών διατάξεων. Πρόκειται για το ίδιο άρθρο 19, το άρθρο 9 και το άρθρο 9Α.

---

⁸⁹ Το ίδιο έκρινε ο Άρειος Πάγος στην ΑΠ 60/1969, Νο Β.1969, σελ. 562 επ. και στην ΑΠ 673/1983, σελ.470 επ.

Δημιουργείται η εντύπωση ότι ο αναθεωρητικός νομοθέτης δεν έκρινε αναγκαίο να ρυθμίσει ρητώς και την απόκτηση κατά τρόπο παράνομο αποδεικτικών μέσων ορίζοντας λ.χ. ότι απαγορεύεται η κτήση αποδεικτικών μέσων κατά παράβαση συνταγματικών διατάξεων, αλλά περιορίστηκε στη ρητή απαγόρευση της χρήσης τους. Βέβαια η κτήση αποδεικτικών μέσων κατά τρόπο που να παραβιάζει όχι μόνο τις στη νέα διάταξη απαριθμούμενες συνταγματικές διατάξεις (άρθρα 19, 9 και 9Α), αλλά οποιαδήποτε συνταγματική διάταξη είναι αναμφίβολα κατ'αρχήν παράνομη. Θα μπορούσε συνεπώς ο αναθεωρητικός νομοθέτης να προβλέψει ο ίδιος κυρώσεις και για την παράνομη κτήση, ποινικοποιώντας επί παραδείγματι σε συνταγματικό επίπεδο, την απόκτηση αποδεικτικών μέσων κατά παράβαση συνταγματικών διατάξεων, όπως το έχει πράξει για την προστασία ορισμένων άλλων δικαιωμάτων, λ.χ. στην περίπτωση της παράνομης κατακράτησης (άρθρο 6§4 Σ.)⁹⁰.

Επίσης ο αναθεωρητικός νομοθέτης δεν έκρινε αναγκαίο να γενικεύσει την απαγόρευση, εκτείνοντάς την σε όλες τις «απαγορευμένες» πηγές παρανομίας (όπως το έχει πράξει ο κοινός νομοθέτης στο άρθρο 177 παρ.2 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας [ΚΠΔ] για το σύνολο των αξιόποινων πράξεων), ορίζοντας λ.χ. κατά τρόπο ρητό ότι απαγορεύεται η χρήση αποδεικτικών μέσων που έχουν αποκτηθεί κατά παράβαση όλων των συνταγματικών διατάξεων αδιακρίτως, αλλά περιορίστηκε στην απαρίθμηση ορισμένων μόνο συνταγματικών διατάξεων, και συγκεκριμένα αυτών που αναφέρθηκαν ανωτέρω. Είναι άλλο το ζήτημα αν η χρήση ορισμένων αποδεικτικών μέσων, τα οποία αποκτήθηκαν κατά τρόπο που προσβάλλει δικαιώματα του ανθρώπου κατοχυρωμένα και στο

---

⁹⁰ Ηλιοπούλου-Στράγγα Τζ., «Χρήση παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων και δικαίωμα υπεράσπισης του κατηγορουμένου», εκδ. Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2003

Ελληνικό Σύνταγμα, απαγορεύεται από το Διεθνές Δίκαιο ή από τον κοινό νόμο⁹¹.

B. Αποτελέσματα Της Διάταξης

Η νέα παράγραφος 3 του άρθρου 19 Σ. θα πρέπει να γίνει αντιληπτή ως μερική έκφραση της γενικής αρχής, σύμφωνα με την οποία απαγορεύεται η χρήση αποδεικτικών μέσων που έχουν αποκτηθεί με αντισυνταγματικό τρόπο. Ο Συνταγματικός Νομοθέτης για πρώτη φορά θέσπισε *ad hoc* αποδεικτική απαγόρευση με διάταξη αυξημένης τυπικής ισχύος, η οποία δεν επιδέχεται καμία παρερμηνεία τόσο ως προς το εννοιολογικό της περιεχόμενο, όσο και ως προς την έννομη συνέπεια της παραβίασης αυτής της διάταξης.

Όσον αφορά τη δικονομική λειτουργία της διατάξεως αυτής, για την περίπτωση παραβιάσεώς της, θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι πρόκειται για ρύθμιση εισάγουσα απόλυτη ακυρότητα που θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη και αυταπάγγελτα, από κάθε δικαστήριο ή δικαστικό συμβούλιο που την αντιλαμβάνεται. Επίσης από τη διάταξη αυτή συνάγεται η πλήρης αποδεικτική απαγόρευση αξιοποίησης οποιουδήποτε αποδεικτικού μέσου, το οποίο είτε άμεσα είτε έμμεσα αρύει την προέλευσή του από την παραβίαση της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του ατόμου, καθώς και από την παραβίαση των προσωπικών του δεδομένων ως προς τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση τους. Ως αυτονόητη δε έννομη συνέπεια της παράνομης λήψης υπόψη είτε από το δικαστικό συμβούλιο είτε από το δικαστήριο τέτοιων παράνομα κτηθέντων αποδεικτικών μέσων θεωρείται η υπέρβαση εξουσίας είτε του δικαστικού συμβουλίου είτε

---

⁹¹ Ηλιοπούλου-Στράγγα Τζ., «Χρήση παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων και δικαίωμα υπεράσπισης του κατηγορουμένου», εκδ. Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2003

του δικαστηρίου, η οποία θεμελιώνει αναιρετικό λόγο του βουλεύματος ή της απόφασης⁹².

Η ανωτέρω αποδεικτική απαγόρευση, με το συγκεκριμένο εννοιολογικό περιεχόμενό της, θέτει επί τάπητος κατά ακόμη πλέον επιτακτικό τρόπο τη δυνατότητα ο φορέας του ευνόμου αγαθού που προστατεύεται να μην είναι ταυτόσημος με το πρόσωπο του κατηγορουμένου, χωρίς αυτό να εξασκεί την οποιαδήποτε επιρροή στην έννομη συνέπεια της αποδεικτικής απαγόρευσης. Στην έννοια της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής καθώς και στα προσωπικά δεδομένα που το Σύνταγμα προστατεύει απόλυτα, σημείο αναφοράς έχουν μία σειρά από πρόσωπα, τα οποία δεν είναι αναγκαία διάδικοι της συγκεκριμένης ποινικής δίκης. Όμως, ο Συνταγματικός Νομοθέτης θεώρησε πως πρόεχουν τα συμφέροντα αυτών των ατόμων, παρά η απονομή της ποινικής δικαιοσύνης και η εξακρίβωση και ο κολασμός του συγκεκριμένου εκλήματος. Άλλωστε σύμφωνα με τη γνωστή αρχή που πρωτοδιατύπωσε το Ανώτατο Γερμανικό Ακυρωτικό Δικαστήριο «δεν αποτελεί αρχή του ποινικού δικονομικού δικαίου η αναζήτηση της αλήθειας έναντι οποιουδήποτε τιμήματος».

Γ. Προβληματική: Η Διάταξη Του Α.1983 Είναι Απόλυτη Ή Επιδέχεται Εξαιρέσεις, Ειδικότερα Όσον Αφορά Το Δικαίωμα Υπεράσπισης Του Κατηγορουμένου;

• Γενικά

Σύμφωνα με τη νέα παράγραφο του άρθρου 19 Σ., το ότι η απαγόρευση χρήσης αποδεικτικών μέσων που έχουν αποκτηθεί κατά παράβαση του άρθρου αυτού και των άρθρων 9 και 9Α

---

⁹² Παπαγεωργίου-Γονατάς Σ. «Οι Αποδεικτικές Απαγορεύσεις και έκφραση Συνταγματικών Επιταγών», Ποιν.Λόγος 2003, σ. 17επ.

αποτελεί μετά την Αναθέωση του Συντάγματος του κανόνα δεν είναι δυνατόν ήδη κατά τη γραμματική ερμηνεία της ανωτέρω συνταγματικής διάταξης να αμφισβητηθεί. Το ερώτημα όμως που τίθεται αφορά στο κατά πόσο η συνταγματική αυτή απαγόρευση (άρθρο 19 παρ.3 Σ.) είναι απόλυτη ή εάν και με ποιές προϋποθέσεις και σε ποια έκταση, θα ήταν δυνατό να ανεχθεί εξαιρέσεις, ειδικά δε όταν πρόκειται για την υπεράσπιση του κατηγορουμένου. Βέβαια η όλη αυτή προβληματική αφορά μέσα που αποκτήθηκαν από όργανο του Κράτους ή ιδιώτη εκτός του πλαισίου που καθορίζει το ίδιο το άρθρο στην παράγραφο 1 εδάφιο Β', σχετικά με την άρση του απορρήτου από τη δικαστική αρχή για λόγους ενθικής ασφάλειας ή για διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων. Επιτρέποντας ο συντακτικός νομοθέτης στην τελευταία αυτή συνταγματική διάταξη υπό ορισμένες προϋποθέσεις την εκ μέρους οργάνων του Κράτους «παραβίαση» του απορρήτου ή σύμφωνα με τη διατύπωση του Συντάγματος, τη «μη δέσμευση» από αυτό, αυτονόητο είναι ότι στις περιπτώσεις αυτές δεν μπορεί να γίνει λόγος για παράνομη κτήση και παράνομη χρήση αποδεικτικών μέσων⁹³.

---

⁹³ Ηλιοπούλου-Στράγγα Τζ. «Χρήση παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων και δικαίωμα υπεράσπισης του κατηγορουμένου», εκδ. Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2003

• Θεωρητική, Νομοθετική, Νομολογιακή Αντιμετώπιση Της Χρήσης Παρανόμως Κτηθέντων Ποδεικτικών Μέσων Πριν Και Μετά Την Αναθεώρηση Του 2001

Πριν Την Αναθεώρηση Του 2001

Η νομοθετική αντιμετώπιση της χρήσης παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων

Καταρχήν το νομοθετικό πλαίσιο για τη χρήση παρανόμων αποδεικτικών μέσων γενικώς αλλά και ειδικότερα για εκείνα που αποσκοπούν στην αθώωση του κατηγορουμένου εμφανίζει διακυμάνσεις. Με το Νόμο 1291/1982 «Για την καταστολή της υποκλοπής των τηλεφωνικών συνδιαλέξεων και των σοβαρών προσβολών του απορρήτου της προφορική επικοινωνίας και τροποποίηση άλλων διατάξεων» προστέθηκε στον Ποινικό Κώδικα το άρθρο 370Α με το οποίο ποινικοποιήθηκε η παραβίαση του απορρήτου των τηλεφωνημάτων και της προφορικής συνομιλίας. Διεύρυνση της ποινικής προστασίας του απορρήτου επέφερε ο Νόμος 1941/1991 «Τροποποίηση διατάξεων του Ποινικού Κώδικα, του κώδικα Ποινικής Δικονομίας και άλλες διατάξεις», με τον οποίο προστέθηκε στον Ποινικό Κώδικα το άρθρο 370Δ. Ο νόμος αυτός προέβλεπε για πρώτη φορά και δικονομικής φύσεως κυρώσεις σε περίπτωση χρήσης αθέμιτων αποτυπώσεων, ορίζοντας ρητώς ότι «η επίκληση και προσαγωγή ενώπιου οποιουδήποτε ποινικού δικαστηρίου, ανακριτικής ή δημόσιας αρχής των κατά τα παραπάνω αθέμιτων αποτυπώσεων είναι απαράδεκτη»⁹⁴.

Η απόλυτη απαγόρευση της χρήσης παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων που θέσπισε ο Νόμος 1941/1991

---

⁹⁴ Ηλιοπούλου-Στράγγα Τζ.»Χρήση παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων και δικαίωμα υπεράσπισης του κατηγορουμένου», εκδ. Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2003

σχετικοποιήθηκε με το Νόμο 2172/1993 «*Τροποποίηση και αντικατάσταση του Ν.1756/1988 'Κώδικας οργανισμού δικαστηρίων και κατάσταση δικαστικών λειτουργιών', του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας*», ο οποίος επέφερε σημαντικές τροποποιήσεις στο νομοθετικό πλαίσιο που διέπει τη χρήση αθέμιτων αποτυπώσεων. Ειδικότερα ως προς το ζήτημα των κυρώσεων, ο Νόμος 2172/1993 αφενός κατήργησε το άρθρο 370Δ ΠΚ και συνεπώς και την σ'αυτό προβλεπόμενη δικονομική κύρωση του απαραδέκτου για τη χρήση αθέμιτων αποτυπώσεων, αφετέρου προέβλεψε έναν ειδικό λόγο άρσης του άδικου χαρακτήρα της χρήσης τέτοιων αποτυπώσεων (άρθρο 370Α§4 ΠΚ).

Με το Νόμο 2408/1996 «*Τροποποίηση διατάξεων του Ποινικού Κώδικα, του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, του Κώδικα Βασικών Κανόνων για τη Μεταχείριση των Κρατουμένων και άλλες διατάξεις*», προβλέφθηκε ρητώς η κατά κανόνα απαγόρευση χρήσης των παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων που επιβαρύνουν τον κατηγορούμενο. Ειδικότερα με το άρθρο 2 παρ.7 του Ν.2408/1996 προστέθηκε στο άρθρο 177 του ΚΠΔ, το οποίο καθιερώνει την αρχή της ηθικής απόδειξης μία νέα παράγραφος 2.

Η νομολογιακή αντιμετώπιση της χρήσης παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων

Η νομολογία παρουσίασε και αυτή διακυμάνσεις, οι οποίες εν πολλοίς φαίνεται να συμβαδίζουν με το εκάστοτε ισχύον νομοθετικό πλαίσιο. Η παλαιότερη, προ του 1991 νομολογία του Αρείου Πάγου δεχόταν κατά κανόνα ότι η χρήση παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων στην ποινική δίκη είναι επιτρεπτή σε κάθε

περίπτωση άρα και για την υπεράσπιση του κατηγορουμένου⁹⁵. Ενδιαφέρον είναι στο σημείο αυτό να υπογραμμισθεί ότι και σε δίκες με αντικείμενο ιδιωτική διαφορά (συνήθως αλλά όχι μόνον, δίκες διαζυγίου) η νομολογία δεχόταν ως επί το πλείστον ως παραδεκτό αποδεικτικό μέσο λ.χ. μαγνητοταινίες, οι οποίες περιείχαν συνομιλίες που ήταν προϊόντα υποκλοπής.

Ειδικότερα σε δίκες διαζυγίου ενώ τα δικαστήρια της ουσίας⁹⁶ είχαν σε ορισμένες περιπτώσεις αρνηθεί να λάβουν υπόψη παρανόμως αποδεικτικά μέσα στηρίζοντας το σκεπτικό τους κυρίως στις διατάξεις περί προσβολής της προσωπικότητας, ο Άρειος Πάγος αντίθετα τα θεωρούσε επιτρεπτά⁹⁷.

Από το 1995 και μετά διαπιστώνεται νομολογιακή στροφή, υπό την έννοια ότι αναγνωρίζεται σαφώς ως κανόνας η απαγόρευση της δικονομικής χρήσης παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων (με το Ν.1941/1991) και οριοθετούνται στενά οι εξαιρέσεις από τον κανόνα αυτό. Η μεταστροφή αυτής της νομολογίας εξακολούθησε να παρατηρείται και μετά την κατάργηση της δικονομικής αυτής κύρωσης με το Ν.2172/1993. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι αυτή η νομολογιακή εξέλιξη παρατηρείται και στην πολιτική δίκη, κυρίως σε δίκες διαζυγίου, αλλά και σε άλλες ιδιωτικές διαφορές. Πράγματι τα δικαστήρια, επικαλούμενα πλέον και τις συνταγματικές διατάξεις για το απόρρητο της επικοινωνίας και την προστασία της ιδιωτικής ζωής δέχονται ότι δεν λαμβάνονται υπόψη από το δικαστήριο οι μαγνητοταινίες που προέρχονται από υποκλοπή τηλεφωνικών συνδιαλέξεων ούτε στις δίκες που αφορούν

---

⁹⁵ Βλ. ΑΠ 85/1962 (Τμ.Δ'), Ποιν.Χρ.1962, σ.339 επ. - ΑΠ 717/1984 (Τμ. Ε'), Νο Β. 1984, σ. 1074 - ΑΠ 1150/1989 (Τμ. Ε'), Νο Β.1989 σ. 1264 επ. - ΑΠ 139/1963 Ποιν.Χρ.1963, σ.345

⁹⁶ Βλ. Εφ.Θεσ 189/1981, Ποιν.Χρ.1982, σ.552 - Εφ.Ναυπλ. 266/1979, Νο Β.1980, σ. 115 επ. - ΑΠ 673/1983, Νο Β.1984 σ.470 επ.

⁹⁷ Βλ. ΑΠ 60/1969, Νο Β.1969, σ.562 επ. - ΑΠ 696/1973, Ποιν.Χρ.1973, σ.737 επ. - ΑΠ 673/1983, Νο Β.1984 σ.470 επ.

συζυγικές σχέσεις ούτε και σε άλλες πολιτικές δίκες λ.χ. δίκη για την ύπαρξη ή μη διαθήκης. Την ίδια τακτική ακολούθησε και ο Άρειος Πάγος⁹⁸. Η νεότερη αυτή νομολογία κορυφώθηκε με την απόφαση 1/2001 της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου, όπου, στο πλαίσιο ιδιωτικής διαφοράς κρίθηκε ότι είναι απαράδεκτη η επίκληση ως αποδεικτικού μέσου της μαγνητοφώνησης ιδιωτικής συζήτησης που διενεργήθηκε χωρίς τη συναίνεση του συνομιλητή προκειμένου να αποδειχθεί η ύπαρξη και κατοχή από τον αναιρεσίβλητο διαθήκης⁹⁹. Σύμφωνα με την απόφαση αυτή μόνον η προστασία συνταγματικά υπέρτερων εννόμων αγαθών δικαιολογεί την εξαίρεση από τον κανόνα, κάθε δε άλλη εξαίρεση είναι ανίσχυρη κατά το μέτρο που υπερβαίνει το κριτήριο προστασίας συνταγματικά υπέρτερου εννόμου αγαθού.

Παρατηρούμε όμως ότι παρά την γενικότερη νομολογιακή μεταστροφή υπέρ της απαγόρευσης της χρήσης παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων, η νομολογία υπήρξε και εξακολουθεί να είναι ελαστική ως προς την αποδοχή ή έστω ανοχή του κατ'εξαίρεση επιτρεπτού της χρήσης παρανόμων ή εν αγνοία και χωρίς τη συναίνεση των ομιλούντων αποδεικτικών μέσων, σε αρκετές δε περιπτώσεις δέχεται εξαίρεση του κανόνα όταν η επίκληση αθέμιτων αποτυπώσεων αποβλέπει στην υπεράσπιση του κατηγορουμένου¹⁰⁰. Την ίδια τακτική ακολούθησε η νομολογία και υπό το κράτος ισχύος των Νόμων 2172/1993 και 2408/1996. Ακόμη και η προαναφερθείσα απόφαση της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου (1/2001), δεν αποκλείει την μη εφαρμογή του κανόνα στις

---

⁹⁸ Βλ. ΑΠ 17/1993 (Ολομ.σε Συμβ.), Ελλ.Δικ.1994, σ. 1663 επ. «Υπόθεση Δικαστών» - ΑΠ 1434/2001 (Τμ. Ζ'), Ελλ.Δικ. 43, σ. 1646 - ΑΠ 9/1994, Ποιν.Χρ.1994, σ.215 επ.

⁹⁹ Βλ.ΑΠ 1/2001 (Ολομ.), Νο Β.49 (2001), σ. 1803 επ., Ελλ.Δικ.42 σ.374-375

¹⁰⁰ Ηλιοπούλου-Στράγγα Τζ.,»Χρήση παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων και δικαίωμα υπεράσπισης του κατηγορουμένου», εκδ. Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2003

περιπτώσεις που αυτό είναι αναγκαίο για την υπεράσπιση του κατηγορουμένου.

Γενικότερα, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι η προ της αναθεώρησης νομολογιακή αντιμετώπιση του επιτρεπτού της χρήσης παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων μπορεί να χαρακτηρισθεί συνοπτικά από δύο τάσεις. Από τη μία πλευρά, απαγορεύεται κατά κανόνα η χρήση αθέμιτων αποτυπώσεων ως αποδεικτικών μέσων και τα μέσα αυτά θεωρούνται κατά κανόνα απαράδεκτα. Από την άλλη πλευρά, η νομολογία φαίνεται να είναι πολύ περισσότερο ανεκτική απέναντι στο ενδεχόμενο εξαιρέσεων, όταν η χρήση αθέμιτων αποτυπώσεων ως αποδεικτικών μέσων αποβλέπει ή συντείνει ή υποβοηθεί ή άγει στην αθώωση του κατηγορουμένου.

Η αντιμετώπιση της χρήσης παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων από τη θεωρία

Λόγω της εξέλιξης της τεχνολογίας, η οποία κατέστησε δυνατές αποδεικτικές μεθόδους, οι οποίες δεν προβλέποντο ή προβλέποντο μόνο ανεπαρκώς στο νόμο, η ελληνική θεωρία έπρεπε να αντιμετωπίσει το πρόβλημα του παραδεκτού αποδεικτικών μέσων που έχουν ληφθεί με τρόπο παράνομο και κυρίως απεικονίσεων και φωνοληψιών που έχουν ληφθεί με τεχνικά μέσα χωρίς τη συγκατάθεση του ενδιαφερομένου.

Η θεωρία έκανε ευθύς εξ αρχής διάκριση αφενός μεν ανάμεσα στην πολιτική και ποινική δίκη, αφετέρου δε μεταξύ αποδεικτικών μέσων που αποκτήθηκαν κατά παράβαση συνταγματικών διατάξεων και εκείνων που αποκτήθηκαν κατά παράβαση νόμου. Όπως χαρακτηριστικά υποστηρίχθηκε «*καταρχήν η κατά παράβαση του Συντάγματος κτήση αποδεικτικού μέσου από*

τον διάδικο συνιστά αντίθεση προς το Σύνταγμα. Η αξιολόγηση ενός τέτοιου αποδεικτικού μέσου στη δίκη παριστάται κανονικά σαν ανανεωμένη συνταγματική παράβαση από τον δικαστή».¹⁰¹

Πάντως η κρατούσα άποψη στη θεωρία δεν φαίνεται να δέχθηκε ποτέ ότι η χρήση παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων είναι απαγορευμένη και απαράδεκτη σε κάθε περίπτωση, αλλά δεχόταν την υπό προϋποθέσεις δυνατότητα επίκλησής τους και μάλιστα όχι μόνο στην ποινική αλλά και στην πολιτική δίκη. Έτσι όσον αφορά στην περίπτωση της χρήσης του για υπεράσπιση του κατηγορουμένου ετάχθη εξ αρχής ευμενώς υπέρ της υπό προϋποθέσεις χρήσης τους. Αυτή η θέση της δεν διαφοροποιήθηκε αισθητά παρά τις κατά καιρούς σημαντικές μεταβολές του νομοθετικού πλαισίου που διέπει τη χρήση παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων.

Είναι χαρακτηριστικό ότι και υπό το κράτος ισχύος του Ν.1941/1991 που προέβλεπε για πρώτη φορά δικονομικές κυρώσεις, είχε υποστηριχθεί στη θεωρία το επιτρεπτό της χρησιμοποίησης αθεμίτως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων που αποδεικνύουν την αθωότητα ενός αδίκως κατηγορηθέντος προσώπου. Γενικά ανεξάρτητα από το ισχύον νομικό καθεστώς, για τη θεμελίωση της άρσης του αδίκου χαρακτήρα και της δυνατότητας χρησιμοποίησης παρανόμων αποδεικτικών μέσων ως υπερασπιστικού μέσου του κατηγορουμένου και ειδικότερα για την απόδειξη της αθωότητάς του, οι θεωρητικοί προέβαλλαν επιχειρήματα τόσο από ποινική όσο και από συνταγματική σκοπιά¹⁰².

---

¹⁰¹ Πατεράκης Σ., «Η δυνατότητα αξιολόγησης στην πολιτική και ποινική δίκη αποδεικτικών μέσων που αποκτήθηκαν παράνομα ή κατά παράβαση συνταγματικών διατάξεων», Νο Β 1983, σ. 1123 επ.

¹⁰² Ηλιοπούλου-Στράγγα Τζ., «Χρήση παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων και δικαίωμα υπεράσπισης του κατηγορουμένου», εκδ. Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2003

Μετά Την Αναθεώρηση Του 2001

Θεωρητική αντιμετώπιση μετά την αναθεώρηση

Μετά τη νέα συνταγματική ρύθμιση, η κρατούσα γνώμη στη θεωρία δεν φαίνεται κατά κανόνα να κάνει πλέον διάκριση ως προς την αξιολόγηση παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων μεταξύ εκείνων που αποδεικνύουν γεγονότα σε βάρος ορισμένου προσώπου και αποδεικτικών μέσων που αποδεικνύουν την αθωότητα ενός προσώπου που κατηγορείται αδίκως, υποστηρίζοντας την απαρέγκλιτη εφαρμογή της διάταξης της παραγράφου 3 του άρθρου 19 του Συντάγματος σε οποιαδήποτε περίπτωση.

Επισημαίνεται ότι ο αναθεωρητικός νομοθέτης δεν θέλησε εξαιρέσεις και ότι ο κανόνας της παραγράφου 3 του άρθρου 19 είναι κανονιστικά πλήρης και άμεσης εφαρμογής, ισχύει δε στο πλαίσιο όλων των δικαστικών ή διοικητικών διαδικασιών και εισάγεται απευθείας στο σύστημα όλων των δικονομικών κωδίκων, ή άλλων δικονομικών νόμων και στο σύστημα του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας ή οποιουδήποτε άλλου νόμου¹⁰³.

Επιπλέον εκφράζεται η άποψη ότι εξαιρέσεις από το κατά το Σύνταγμα «απόλυτα απαραβίαστο» του ιδιωτικού βίου μπορούν να λάβουν χώρα μόνο υπό τους όρους που θέτει η ίδια η συνταγματική ρύθμιση (του άρθρου 19 παρ.1 εδ. Β' του Συντάγματος), οποιαδήποτε άλλη διάταξη που ξεπερνά τα όρια επιτρεπτού περιορισμού είναι αντισυνταγματική. Ειδικότερα ως προς το ενδεχόμενο σύγκρουσης της προστασίας του απορρήτου των επικοινωνιών με άλλα δικαιώματα όπως το δικαίωμα υπεράσπισης του κατηγορουμένου, υποστηρίζεται ότι όπως συνάγεται από τη διατύπωση του άρθρου 19 παρ.3 Σ., η ρύθμιση αυτή δεν επιτρέπει εξαιρέσεις, καθιστώντας ανενεργή κάθε αντίθετη διάταξη νόμου και

---

¹⁰³ Χαραλαμπίκης Αρ. «Το αξιότιμο των υποκλοπών και η δικονομική μεταχείριση του προϊόντος τους», Νο Β.2002, σ. 1061 επ.

μη επιδεχόμενη σταθμίσεις σε περίπτωση σύγκρουσης με άλλα συνταγματικά δικαιώματα¹⁰⁴.

Υποστηρίζεται όμως και η άλλη άποψη, ότι δηλαδή πρόθεση του συντακτικού νομοθέτη δεν ήταν να θεσπίσει απόλυτη απαγόρευση της χρήσης παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων και ότι καλείται ο δικαστής που είναι επιφορτισμένος με το έργο της απονομής της δικαιοσύνης να σταθμίσει *in concreto* αν θα επιβληθούν περιορισμοί στο δικαίωμα απόδειξης ή στο αντίρροπο δικαίωμα, με βάση την αρχή της αναλογικότητας.

Νομοθετική αντιμετώπιση μετά την αναθεώρηση

Την άποψη ότι η νέα συνταγματική διάταξη της παρ.3 του άρθρου 19 δεν εισάγει μια απόλυτη απαγόρευση της χρήσης αποδεικτικών μέσων που έχουν αποκτηθεί κατά παράβαση των διατάξεων του Συντάγματος φαίνεται εμμέσως να ασπάζεται ο κοινός νομοθέτης, ο οποίος κατά την πρόσφατη τροποποίηση διατάξεων του Ποινικού Κώδικα θα μπορούσε να ερμηνευτεί ότι θεωρεί ανεκτή τη χρήση τέτοιων μέσων, ειδικώς σε περιπτώσεις που δεν μπορούσε να εξασφαλισθεί διαφορετικά η διαφύλαξη δικαιολογημένου συμφέροντος.

Ειδικότερα με το άρθρο 6 παρ.8 του Ν.3090/2002 για τη «Σύσταση σώματος επιθεώρησης και ελέγχου των καταστημάτων κράτησης» αντικαταστάθηκε το άρθρο 370Α ΠΚ που αφορά την «παραβίαση του απορρήτου των τηλεφωνημάτων και της προφορικής συνομιλίας». Αυτή η τροποποίηση της παραγράφου 4 του άρθρου 370Α ΠΚ ήταν επιβεβλημένη έτσι ώστε να μην καταλείπεται καμμία αμφιβολία για τις περιπτώσεις άρσεως του αδίκου χαρακτήρα της χρήσης των πληροφοριών, μαγνητοταινιών ή

---

¹⁰⁴ Ηλιοπούλου-Στράγγα Τζ., «Χρήση παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων και δικαίωμα υπεράσπισης του κατηγορουμένου», εκδ. Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2003

των μαγνητοσκοπήσεων που αποκτήθηκαν αθεμίτως. Η διάταξη αυτή δεν εισάγει εξαίρεση από τον κανόνα του απολύτως απαραβίαστου της ελεύθερης ανταπόκρισης και επικοινωνίας, αλλά απλώς αίρει το εγκληματικό άδικο στη συγκεκριμένη περίπτωση.

Επίσης για το ζήτημα που μας απασχολεί, της χρήσης παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων, ενδιαφέρον εμφανίζει και η εξαιρετική ρύθμιση που προβλέπεται στον εκτελεστικό του άρθρου 19 του Συντάγματος Ν.2225/1994 *«Για την προστασία της ελευθερίας της ανταπόκρισης και επικοινωνίας και άλλες διατάξεις»*. Ο νόμος αυτός, ο οποίος ρυθμίζει τη διαδικασία άρσης του απορρήτου ορίζει μεταξύ άλλων, ρητώς ότι *«το περιεχόμενο της ανταπόκρισης ή επικοινωνίας, το οποίο έγινε γνωστό λόγω της άρσης του απορρήτου, καθώς και κάθε άλλο σχετικό με αυτή στοιχείο απαγορεύεται, με ποινή ακυρότητας να χρησιμοποιηθεί και να ληφθεί υπόψη ως άμεση ή έμμεση απόδειξη σε άλλη ποινική, πολιτική, διοικητική ή πειθαρχική δίκη και διοικητική διαδικασία για σκοπό διαφορετικό από εκείνον που είχε καθορισθεί με τη διάταξη»*¹⁰⁵. Από τον κανόνα αυτό προβλέπει ταυτοχρόνως δύο εξαιρέσεις, στις οποίες η αρχή που εξέδωσε τη διάταξη μπορεί, κατά την αιτιολογημένη κρίση της, να επιτρέψει με νεότερη διάταξή της να χρησιμοποιηθούν και να ληφθούν υπόψη τα παραπάνω στοιχεία σε άλλη περίπτωση.

Τέλος θα πρέπει να σημειωθεί ότι και ο τελευταίος αυτός πρόσφατα ψηφισθείς Νόμος 3115/2003 παρόλο που προβλέπει αφενός ποινικές κυρώσεις αφετέρου διοικητικές κυρώσεις, εν τούτοις δεν καθιέρωσε δικονομικές κυρώσεις για το απαράδεκτο της χρήσης αποδεικτικών μέσων, τα οποία απεκτήθηκαν μέσω παραβίασης με οποιονδήποτε τρόπο του απορρήτου των επικοινωνιών.

---

¹⁰⁵ Βλ. άρθρο 5 αριθμ.10 Ν.2225/1994

Νομολογιακή αντιμετώπιση μετά την αναθεώρηση

Ο Άρειος Πάγος μέχρι σήμερα απέφυγε να ερμηνεύσει και να εφαρμόσει ευθέως τη νέα συνταγματική διάταξη του άρθρου 19 παρ.3 Συντ¹⁰⁶. Σε αντίθεση με τον Άρειο πάγο, τα δικαστήρια της ουσίας όχι μόνο δεν απέφυγαν την ευθεία εφαρμογή της νέας συνταγματικής διάταξης του άρθρου 19 παρ.3, αλλά την αντιμετώπισαν κριτικά και δέχθηκαν ότι η εκεί θεσμοθετούμενη αποδεικτική απαγόρευση επιδέχεται εξαιρέσεις στο πλαίσιο της υπεράσπισης του κατηγορουμένου. Ως προς τη δυνατότητα εξαιρέσεων από την αποδεικτική απαγόρευση του άρθρου 19 παρ.3 Σ. εκφράσθηκε πρόσφατα το Μεικτό Ορκωτό Εφετείο Αθηνών στην απόφασή του 213/2003¹⁰⁷, στην οποία υποστηρίχθηκε ότι το απόρρητο της ελευθερίας της επικοινωνίας κάμπτεται και επιτρέπεται η χρήση στο δικαστήριο του προϊόντος της αθέμιτης μαγνητοφώνησης ιδιωτικής συνομιλίας, δηλαδή μαγνητοταινίας προκειμένου να απαλλαγεί ένας αθώος και να αποφευχθεί μία άδικη βαρύτερη καταδίκη του κατηγορουμένου.

Επίσης η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, με βάση γνωμοδότησής της, ενώ υποστηρίζει ρητώς ότι δεν είναι απαραίτητη η εισαγωγή εξαιρέσεων στις ουσιαστικές (ΤΚ 370Α) ή δικονομικές (ΚΠΔ 177, ΚΠολΔ 444) διατάξεις που αφορούν παράνομα αποδεικτικά μέσα, εν τούτοις με επίκληση και εφαρμογή γενικών διατάξεων και αρχών του Ποινικού Δικαίου, δέχεται κατ'ουσίαν τη δυνατότητα κάμψης της αποδεικτικής απαγόρευσης του άρθρου 19 παρ.3 Σ. Διαπιστώνεται λοιπόν, μια προσπάθεια της νομολογίας να επιτρέψει ή να ανεχθεί την

---

¹⁰⁶ Βλ. ΑΠ, Ε' Τμ. 1317/2001 (Βούλευμα), Νο Β.2002, σ.444 επ., βλέπε όμως ΑΠ 297/2002, Ποιν.Δικ.2002, 6

¹⁰⁷ Μ.Ο.Ε Αθηνών 213/2003, Ποιν.Λόγος 2003

αξιοποίηση παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων προς υπεράσπιση του κατηγορουμένου, στις περισσότερες περιπτώσεις.

• **Συμπέρασμα**

Όπως προαναφέρθηκε τίθεται το ερώτημα κατά πόσο αυτή η συνταγματική απαγόρευση του άρθρου 19 παρ.3 Σ., είναι απόλυτη ή εάν και με ποιές προϋποθέσεις και σε ποια έκταση επιδέχεται εξαιρέσεις, ειδικά όταν πρόκειται για την υπεράσπιση του κατηγορουμένου.

Από τη γραμματική και την ιστορική ερμηνεία δεν φαίνεται να προκύπτει σαφώς και κατά τρόπο μη επιδεχόμενο αμφισβήτηση ή απάντηση στο ερώτημα που τέθηκε παραπάνω. Η ιστορική ερμηνεία φαίνεται μεν να κλείνει υπέρ της εκδοχής ότι η εισηγμένη με το άρθρο 19§3 απαγόρευση είναι απόλυτη, αφήνει όμως περιθώρια ειδικά μάλιστα για την περίπτωση της απόδειξης του κατηγορούμενου, να θεωρηθεί ότι είναι δυνατόν να υπάρξουν στην πράξη εξαιρέσεις. Επιπλέον τίθεται το ερώτημα αν και κατά πόσο ο αναθεωρητικός νομοθέτης κινήθηκε με τη ρύθμιση αυτή στο πλαίσιο των ορίων που το ίδιο το Σύνταγμα θέτει για την αναθεώρηση, αν μπορούσε να καθιερώσει και καθιέρωσε την απαγόρευση της χρήσης «παρανόμως» κτηθέντων αποδεικτικών μέσων κατά τρόπο απόλυτο, μη επιδεχόμενο οποιαδήποτε εξαίρεση¹⁰⁸.

Την απάντηση στο ερώτημα αυτό πρέπει να αναζητήσει κανείς στις διατάξεις του Συντάγματος που διέπουν την αναθεώρηση, δηλαδή κατ'αρχάς στο άρθρο 110 του Συντάγματος. Μία από τις μη αναθεωρήσιμες διατάξεις είναι και η διάταξη του άρθρου 2§1, η οποία ορίζει ότι ο σεβασμός και η προστασία της

---

¹⁰⁸ Ηλιοπούλου-Στράγγα Τζ., «Χρήση παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων και δικαίωμα υπεράσπισης του κατηγορουμένου», εκδ. Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2003

αξίας του ανθρώπου αποτελούν πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας. Η απαρίθμηση του άρθρου αυτού στις μη αναθεωρήσιμες διατάξεις σημαίνει ότι ο αναθεωρητικός νομοθέτης δεσμεύεται να μην αναθεωρήσει τη διάταξη αυτή κατά το γράμμα της, κατά τρόπο δηλαδή άμεσο αλλά ούτε και κατά τρόπο έμμεσο.

Κατ'αρχήν η εισαγωγή στο Σύνταγμα του κανόνα της απαγόρευσης της χρήσης «παρανόμως» κτηθέντων αποδεικτικών μέσων μπορεί να θεωρηθεί ότι συνάδει στην προστασία της ανθρώπινης αξίας, επομένως δεν καταργεί ούτε μειώνει την κανονιστική εμβέλεια της μη αναθεωρήσιμης διάταξης του άρθρου 2 παρ.1 Σ. όμως η καθιέρωση μιας απόλυτης απαγόρευσης θα μπορούσε να οδηγήσει σε ορισμένες ακραίες περιπτώσεις σε καταστρατήγηση του μη αναθεωρίσιμου χαρακτήρα της διάταξης του άρθρου 2 παρ.1 Σ. Συγκεκριμένα σε αυτές τις ακραίες περιπτώσεις, κατά τις οποίες η άτεγκτη εφαρμογή αυτού του κανόνα θα οδηγούσε σε προσβολή της ανθρώπινης αξίας, πρέπει να γίνει δεκτό ότι ο κανόνας αυτός υποχωρεί.

Στο κατά πόσο η αθώωση και γενικότερα η υπεράσπιση του κατηγορουμένου, εμπίπτει στην κατηγορία των περιπτώσεων, κατά τις οποίες ενδέχεται να καταστεί αναγκαία η αποδοχή εξαίρεσης από τον κανόνα της αποδεικτικής απαγόρευσης, μπορούμε να δεχθούμε ότι μόνο στην εξαιρετική περίπτωση όπου η μη απόδειξη της αθωότητας και η συνεπεία αυτού επερχόμενη καταδίκη ή επιβολή βαρύτερης ποινής αποτελούν ταυτοχρόνως και προσβολή της ανθρώπινης αξίας του κατηγορουμένου είναι συνταγματικώς ανεκτή η εξαίρεση από τον κανόνα του άρθρου 19 παρ.3 του Συντάγματος¹⁰⁹.

---

¹⁰⁹ Ηλιοπούλου-Στράγγα Τζ., «Χρήση παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων και δικαίωμα υπεράσπισης του κατηγορουμένου», εκδ. Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2003

Στις ακραίες αυτές περιπτώσεις ο νομοθέτης και σε τελευταία ανάλυση ο δικαστής θα πρέπει κατ'εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας, αφενός, να ελέγχει κατά πόσον στην υπό κρίση περίπτωση η χρήση παρανόμως κτηθέντος αποδεικτικού μέσου αποτελεί πράγματι το μοναδικό, αναγκαίο και πρόσφορο μέσο για την απόδειξη της αθωότητας του κατηγορουμένου, συνεπάγεται προσβολή ατομικών δικαιωμάτων του σε βαθμό που προσβάλλει την ανθρώπινη αξία.

Όμως από την ίδια μη αναθεωρήσιμη διάταξη του άρθρου 2 παρ.1 Σ. απορρέουν και περιορισμοί ως προς το παραδεκτό της χρήσης «παρανόμως» κτηθέντων αποδεικτικών μέσων, ακόμα και στις εξαιρετικές περιπτώσεις όπου η μη χρήση τους οδηγεί σε προσβολή της ανθρώπινης αξίας. Έτσι νομοθέτης και δικαστής πρέπει να ελέγχουν, αν η κτήση των αποδεικτικών αυτών στοιχείων επιτεύχθηκε με μέσα που προσβάλλουν συνταγματικώς κατοχυρωμένα δικαιώματα τρίτων κατά τρόπο που λόγω της βαρύτητας ή και τη φύσης της προσβολής αποτελεί ταυτοχρόνως και προσβολή της ανθρώπινης αξίας αυτών των τρίτων.

Άρα, ο νεοεισαχθής με την Αναθεώρηση στο Σύνταγμα κανόνας της απαγόρευσης χρήσης αποδεικτικών μέσων που έχουν αποκτηθεί κατά παράβαση των άρθρων 9, 9Α και 19 Συντ. δεν είναι άτεγκτος και ούτε θα μπορούσε να υιοθετηθεί από τον αναθεωρητικό νομοθέτη κατά τρόπο άτεγκτο. Το συνταγματικό θεμέλιο για την κάμψη της απαγόρευσης που καθιερώνει η διάταξη του άρθρου 19 παρ.3 Συντ., θα πρέπει να αναζητηθεί στη μη αναθεωρήσιμη διάταξη του άρθρου 2 παρ.1 Συντ., προσέχοντας πάντα τους περιορισμούς που απορρέουν από αυτή¹¹⁰.

---

¹¹⁰ Ηλιοπούλου-Στράγγα Τζ. «Χρήση παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων και δικαίωμα υπεράσπισης του κατηγορουμένου», εκδ. Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2003

3. Η Αντιμετώπιση Της Χρήσης Παρανόμων Κτηθέντων Αποδεικτικών Μέσων Στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων Του Ανθρώπου

Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) δεν περιέχει διάταξη, η οποία να ρυθμίζει το ζήτημα της χρήσης για αποδεικτικούς λόγους μέσων, τα οποία έχων αποκτηθεί παρανόμως. Κατοχυρώνει βέβαια τόσο την προστασία του ιδιωτικού βίου, της οικογενειακής ζωής, της κατοικίας και της αλληλογραφίας (άρθρο 8), όσο και το δικαίωμα στη χρηστή απονομή της δικαιοσύνης, το οποίο μάλιστα εξειδικεύεται στο σχετικό άρθρο 6 ως προς τον κατηγορούμενο μέσω της ρητής κατοχύρωσης σειράς δικαιωμάτων του. Στα δικαιώματα αυτά συγκαταλέγεται το δικαίωμα υπεράσπισης χωρίς αναφορά όμως στην απόδειξη.

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, όσον αφορά την απόδειξη, με αναφορά στο άρθρο 6 ΕΣΔΑ, έκρινε ότι η σύμβαση δεν ρυθμίζει το καθεστώς των αποδείξεων και άρα συνεπώς αυτό δεν θα μπορούσε να αποκλείσει κατ'αρχήν και αφηρημένα το παραδεκτό μιας απόδειξης, η οποία αποκτήθηκε χωρίς να σεβασθεί το εθνικό δίκαιο. Εν τούτοις θεωρηθεί καθήκον του να ερευνήσει αν η διαδικασία θεωρούμενη στο σύνολό της, συμπεριλαμβανομένου του τρόπου που προσήχθη η απόδειξη, περιβάλλεται τον δίκαιο χαρακτήρα σύμφωνα με το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ¹¹¹.

---

¹¹¹ Ηλιοπούλου-Στράγγα Τζ. «Χρήση παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων και δικαίωμα υπεράσπισης του κατηγορουμένου», εκδ. Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2003

Μέχρι σήμερα το ΕΔΔΑ δεν είχε την ευκαιρία να αποφανθεί για τη χρήση παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων, τα οποία οδηγούν στην αθώωση του κατηγορουμένου. Αντιθέτως έκρινε τη χρήση στην δίκη παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων, τα οποία οδηγούν σε καταδίκη του κατηγορουμένου. Στην περίπτωση αυτή η θέση του ΕΔΔΑ συμπορεύεται με την γενικότερη άποψή του περί της απόδειξης. Σύμφωνα με το ΕΔΔΑ, οι κανόνες της ΕΣΔΑ δεν επιδρούν στο παραδεκτό των αποδεικτικών μέσων, παρά μόνο εφόσον η λήψη υπόψη παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων έχει ως αποτέλεσμα η διαδικασία, θεωρούμενη στο σύνολό της να μην είναι δίκαιη υπό την έννοια του άρθρου 6 παρ.1 ΕΣΔΑ¹¹².

Επίσης μια άλλη κατηγορία υποθέσεων που κρίθηκαν από το ΕΔΔΑ, αφορούσαν τις προϋποθέσεις άρσης του απορρήτου (σύμφωνα με την παρ.2 του άρθρου 8 ΕΣΔΑ) και ειδικότερα την παρακολούθηση των τηλεφωνικών συνδιαλέξεων εκ μέρους του Κράτους¹¹³, την οποία ορθώς το ΕΔΔΑ υπήγαγε στο προστατευτικό πεδίο του άρθρου 8 ΕΣΔΑ. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο θέτει ως απαραίτητο όρο του δικαιώματος του άρθρου 8, την ύπαρξη «προβλεψιμότητας» της ρύθμισης που επιτρέπει τον περιορισμό, υπό την έννοια ότι ο σύμφωνα με το άρθρο αυτό απαιτούμενος νόμος θα πρέπει να είναι διατυπωμένος κατά τρόπο επαρκώς σαφή, ώστε να μπορούν όλοι να γνωρίζουν, σε ποιές περιπτώσεις και υπό ποιες προϋποθέσεις εξουσιοδοτούνται οι δημόσιες αρχές να αίρουν το απόρρητο.

---

¹¹² «Υπόθεση Scheuk κατά Ελβετίας», Απόφαση της 12.7.1988, Προσφυγή Αριθ.10862/84

«Υπόθεση Khak κατά Ηνωμένου Βασιλείου», Απόφαση της 12.5.2000 Τμ.Γ', Προσφυγή αρ.35394/97

¹¹³ «Υπόθεση Klauss κατά Γερμανίας», Απόφαση της 6.9.1978, Προσφυγή αρ.5029/71

«Υπόθεση Kruslin κατά Γαλλίας», Απόφαση της 24.4.1990, Προσφυγή αρ.11801/95

«Υπόθεση Hunig κατά Γαλλίας», Απόφαση της 24.4.1990, Προσφυγή αρ.11105/84

Συμπερασματικά η ΕΣΔΑ δεν ρυθμίζει το ζήτημα της χρήσης παρανόμως κτηθένων αποδεικτικών μέσων ρητώς. Όμως για να κριθούν θεμιτά τα μέσα αυτά, πρέπει στη συγκεκριμένη περίπτωση να ελεγχθεί αν η χρήση αυτών επιδρά στο χαρακτήρα της δίκης ως δίκαιης, υπό την έννοια του άρθρου 6 ΕΣΔΑ¹¹⁴.

---

¹¹⁴ Ηλιοπούλου-Στράγγα, ό.π., σελ.117

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI

ΠΟΙΝΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

1. Γενικά

Η δια του Συντάγματος παρεχόμενη προστασία στο απόρρητο των επιστολών και της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας με οποιονδήποτε άλλο τρόπο, που κατοχυρώνεται στο άρθρο 19 Σ., ολοκληρώνεται και καθίσταται αποτελεσματική μέσω της κοινής νομοθεσίας και ειδικότερα της ποινικής.

Ο Ποινικός Κώδικας προβλέπει μια σειρά διατάξεων οι οποίες προστατεύουν το εν λόγω έννομο αγαθό και προβλέπουν ως αξιόποινη την προσβολή του απορρήτου αυτού.

Η θέσπιση ποινικών κυρώσεων σε βάρος ιδιωτών και κρατικών οργάνων που παραβιάζουν το απόρρητο της επικοινωνίας, εναρμονίζεται με την επιταγή του άρθρου 25§1 Σ., που επιβάλλει σε όλα τα κρατικά όργανα πρωτίστως δε στο νομοθέτη- την υποχρέωση να διασφαλίζουν την «ακώλυτη», δηλαδή την «ελεύθερη» άσκηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Η πρόβλεψη ποινικών κυρώσεων αποτελεί εν προκειμένω μια προληπτικού χαρακτήρα εγγύηση τηρήσεως του Συντάγματος. Η ενδεχόμενη νομοθετική αποχή από την πρόβλεψη ποινικών κυρώσεων για τις περιπτώσεις προσβολής ενός δικαιώματος τόσο ευάλωτου όσο είναι το απόρρητο της επικοινωνίας, θα στοιχειοθετούσε μία αντισυνταγματική παράλειψη του νομοθέτη να συμμορφωθεί με την επιταγή του άρθρου 25§1, η οποία θα πρέπει να ερμηνεύεται ανάλογα με την ένταση των κινδύνων που απειλούν την «ακώλυτη» άσκηση των καθ'έκαστον συνταγματικών δικαιωμάτων. Λόγω δε του ευπρόσβλητου χαρακτήρα αυτού του δικαιώματος, η υποχρέωση του νομοθέτη είναι εν προκειμένω αυξημένη. Η αυξημένη αυτή προστασία δεν διερμηνεύει πάντως μια *in abstracto* ιεραρχία

μεταξύ των ατομικών δικαιωμάτων, καθώς αυτό θα αντέβαινε προς την τυπική ισοδυναμία των συνταγματικών διατάξεων, αλλά την επιλογή του συνταγματικού νομοθέτη να θωρακίσει ένα δικαίωμα που εμφανίζει υψηλό δείκτη διακινδύνευσης¹¹⁵.

2. Μερικότερες Διατάξεις

A. Άρθρο 248 ΠΚ

Με το άρθρο 248 ΠΚ προστατεύεται ειδικά έναντι των ταχυδρομικών υπαλλήλων το απόρρητο της ταχυδρομικής ανταποκρίσεως, πέραν δε αυτού και η ελευθερία, ασφάλεια και ακεραιότητα της ταχυδρομικής υπηρεσίας. Το άρθρο αυτό προβλέπει ότι *«Ταχυδρομικός υπάλληλος που ανάγει, υπεξάγει ή καταστρέφει επιστολή ή άλλο αντικείμενο εμπιστευμένο στο ταχυδρομείο και που είναι προσιτό λόγω της υπηρεσίας του ή ο οποίος εν γνώσει επιτρέπει σε άλλον να επιχειρήσει μία τέτοια πράξη ή τον βοηθεί σ'αυτό ή γνωστοποιεί σε τρίτον το περιεχόμενο ενός κλειστού τέτοιου αντικειμένου, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον 1 έτους»*.¹¹⁶

B. Άρθρο 249 ΠΚ

Με το άρθρο αυτό προστατεύεται ειδικά έναντι των τηλεγραφικών υπαλλήλων το απόρρητο της τηλεγραφικής ανταποκρίσεως, πέραν δε αυτού και η ελευθερία, ασφάλεια και ακεραιότητα της τηλεγραφικής υπηρεσίας. Το άρθρο αυτό προβλέπει ότι *«τηλεγραφικός υπάλληλος που παράνομα ανοίγει,*

---

¹¹⁵ Καμίνης Γ., «Το απόρρητο της τηλεφωνικής επικοινωνίας: Η συνταγματική προστασία και η εφαρμογή της από τον ποινικό νομοθέτη και τα δικαστήρια», Νο Β 1995, σ.505 επ.

¹¹⁶ Βλέπε σχετικές αποφάσεις ΑΠ 247/1974, ΝοΒ 1974, σ.854 επ. - ΑΠ 703/1981, Ποιν.Χρ. 1982, σ.29 επ.

υπεξάγει ή καταστρέφει τηλεγράφημα εμπιστευμένο σε τηλεγραφικό γραφείο που του είναι προσιτό λόγω της υπηρεσίας του ή εν γνώσει επιτρέπει σε άλλον να επιχειρήσει μία τέτοια πράξη ή τον βοηθάει σε αυτό ή γνωστοποιεί σε τρίτον το περιεχόμενο τέτοιου τηλεγραφήματος που γνωρίζει λόγω της υπηρεσίας του τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον 1 έτους».

Γ. Άρθρο 250 ΠΚ

Με το άρθρο 250 ΠΚ προστατεύεται ειδικά έναντι των τηλεφωνικών υπαλλήλων το απόρρητο των τηλεφωνημάτων. Το άρθρο αυτό προβλέπει ότι *«τηλεφωνικός υπάλληλος που γνωρίζει λόγω της υπηρεσίας του το περιεχόμενο τηλεφωνήματος και το γνωστοποιεί σε τρίτον ή που εν γνώσει του επιτρέπει σε τρίτον να ακούσει κάποια τηλεφωνική ανακοίνωση, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους»¹¹⁷.*

Ως «τρίτος» σε όλες τις παραπάνω περιπτώσεις νοείται οποιοσδήποτε άλλος εκτός από τους ανταποκριτές, είτε ιδιώτης είτε κρατικό όργανο. Οι παραβάτες των προαναφερόμενων διατάξεων παραβιάζουν έτσι την υποχρέωση που έχουν από το άρθρο 19 του Συντάγματος να το σέβονται και γ'αυτό τιμωρούνται με φυλάκιση μέχρι τριών ετών. Επιπλέον υπέχουν και πειθαρχική ευθύνη για παραβίαση του επαγγελματικού απορρήτου¹¹⁸.

Δ. Άρθρο 350 ΠΚ

Το άρθρο αυτό προβλέπει ότι *«1. Όποιος αθέμιτα και με σκοπό να λάβει γνώση του περιεχομένου τους ανοίγει κλειστή επιστολή ή άλλο κλειστό έγγραφο ή παραβιάζει τον κλειστό χώρο στον οποίο είναι φυλαγμένα ή με οποιονδήποτε τρόπο εισχωρεί σε ξένα απόρρητα διαβάζοντας ή αντιγράφοντας ή αποτυπώνοντας με*

¹¹⁷ Βλ. σχετική απόφαση Πλημ.Αθ. 40/1977, Ποιν.Χρ.1977, σ.595 επ.

¹¹⁸ Αρ.Μάνεσης, Ατομικές Ελευθερίες, 4η Έκδοση 1982, σ.232 επ.

άλλο τρόπο επιστολή ή άλλο έγγραφο με χρηματική ποινή ή με φυλάκιση μέχρι ενός έτους. 2. Η ποινική δίωξη γίνεται μόνο με έγκληση».

Με το άρθρο αυτό προστατεύεται γενικά το απόρρητο των γραπτών καιμένων και τιμωρείται καθένας που προσβάλλει το απόρρητο των κειμένων αυτών. Με το άρθρο 370 ΠΚ τιμωρείται δηλαδή και κάθε άλλος δημόσιος υπάλληλος, εκτός των ταχυδρομικών και των τηλεγραφικών, που τιμωρούνται με τα άρθρα 248 και 249 ΠΚ, όπως και κάθε ιδιώτης.

Το άρθρο 370 ΠΚ συνεπώς, αφενός μεν διευρύνει έναντι των άρθρων 248 και 249 ΠΚ, το αξιόποινο της προσβολής του απορρήτου των επιστολών και των τηλεγραφημάτων, τιμωρώντας κάθε δημόσιο υπάλληλο, αφετέρου ανάγει το απόρρητο των γραπτών κειμένων σε έννομο αγαθό, το οποίο πρέπει να σέβεται επ'απειλή ποινικού κολασμού ο καθένας, δηλαδή και ο ιδιώτης¹¹⁹.

3. Το Κενό Στην Ποινική Προστασία Του Απορρήτου Των Τηλεφωνημάτων πριν το Ν. 1291/1982

Το ΠΚ 370 περιοριζόμενο στην προστασία μόνο του απορρήτου μόνο των γραπτών κειμένων, δεν καλύπτει το απόρρητο των τηλεφωνημάτων που αποτελούν μορφή λόγου, προφορικού και όχι γραπτού. Πριν, λοιπόν το Ν.1291/1982 ο οποίος εισήγαγε το άρθρο 370Α ΠΚ, η ποινική προστασία του απορρήτου των τηλεφωνημάτων ήταν ελλειπής. Το απόρρητο αυτών προστατευόταν ποινικώς πλήρως δια του άρθρου 252 ΠΚ, μόνο ειδικώς έναντι των τηλεφωνικών υπαλλήλων.

---

¹¹⁹ Μαγκάκης, «Περί της ποινικής προστασίας του απορρήτου των τηλεφωνημάτων», Ποιν.Χρ.1964, σ. 10 επ.

Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα, οι λοιποί υπάλληλοι να μπορούν να τιμωρηθούν μόνο ως συνεργοί των τηλεφωνικών υπαλλήλων στην προβλεπόμενη πράξη του άρθρου 252 ΠΚ, όταν βέβαια συνέτρεχαν οι απαιτούμενες προϋποθέσεις. Αν αυτό δεν συνέβαινε, τότε ως η μόνη διέξοδος απέμενε η περί παραβάσεως καθήκοντος διάταξη του άρθρου 259 ΠΚ. Παρομοίως, οι ιδώτες μόνο ως συνεργοί των τηλεφωνικών υπαλλήλων μπορούσαν να τιμωρηθούν.

Συνεπώς, συνεπεία του κενού αυτού, ο Ποινικός Κώδικας βρισκόταν σε δυσαρμονία με το Σύνταγμα. Ο ΠΚ δηλαδή δεν κάλυπτε ολόκληρη την έκταση του συνταγματικώς προστατευόμενου πεδίου, διότι δεν προέβλεπε τον ποινικό κολασμό και των άλλων υπαλλήλων, πέραν των τηλεφωνικών, οι οποίοι προσέβαλλαν το απόρρητο των τηλεφωνημάτων. Την διάκριση όμως αυτή μεταξύ τηλεφωνικών και άλλων υπαλλήλων, ευλόγως την αγνοεί το Σύνταγμα. Άρα, επιβαλλόταν η ποινική πρόβλεψη και της εκ μέρους των ιδιωτών και των λοιπών υπαλλήλων προσβολής του απορρήτου των τηλεφωνημάτων¹²⁰.

4. Προστασία Του Απορρήτου Των Τηλεφωνημάτων Και Της Προφορικής Συνομιλίας Με Το Άρθρο 370Α ΠΚ

Α. Διακυμάνσεις Της Ποινικής Νομοθεσίας

Το μέχρι το 1982 κενό στην ποινική προστασία του απορρήτου των τηλεφωνημάτων επιχείρησε να καλύψει η προσθήκη του νέου άρθρου 370Α από το νόμο 1291/1982 «*Για την καταστολή της υποκλοπής των τηλεφωνικών συνδιαλέξεων και των σοβαρών προσβολών του απορρήτου της προφορικής επικοινωνίας*». Με το

---

¹²⁰ Μαγκάκης, «Περί της ποινικής προστασίας του απορρήτου των τηλεφωνημάτων», Ποιν.Χρ.1964, σ. 10 επ.

άρθρο 1 του Ν.1291/1982 το απόρρητο της τηλεφωνικής επικοινωνίας προστατεύθηκε από τον ποινικό νομοθέτη έναντι παντός τρίτου, κρατικού οργάνου ή ιδιώτη, όχι όμως μεταξύ και των συνομιλητών διότι θεωρήθηκε ότι *«.....κάθε συνομιλητής έχει εξουσία διάθεσης του περιεχομένου της συνομιλίας του.....»*. Η άποψη αυτή κυριάρχησε και στη νομολογία μας¹²¹.

Η έναντι του συνομιλητή προστασία κατοχυρώθηκε με τις διατάξεις της πρώτης παραγράφου του άρθρου 31 του Νόμου 1941/1991, όπου προβλέπονταν ποινές φυλάκισης εις βάρος όποιου *«αθέμιτα»* αποτυπώνει σε κασέτα κ.λπ. *«τον μη δημόσιο εκφραζόμενο προφορικό λόγο (.....) άλλου προσώπου χωρίς τη συναίνεσή του»* καθώς και εις βάρος εκείνου ο οποίος *«χρησιμοποιεί με οποιονδήποτε τρόπο τις ανωτέρω αποτυπώσεις ή θέτει αυτές σε διάθεση τρίτου»*. Τέλος, με τον ίδιο νόμο, στις ουσιαστικού δικαίου ποινικές κυρώσεις προσετέθη και το δικονομικό απαράδεκτο της επίκλησης και προσαγωγής των ανωτέρω αποτυπώσεων στο πλαίσιο τόσο της ποινικής όσο και της πολιτικής δίκης. Θα μπορούσε λοιπόν να υποστηριχθεί ότι εν έτει 1991 η κατοχύρωση του απορρήτου από τον κοινό νομοθέτη έχει εμπλουτισθεί σε βαθμό που θα ανταποκρινόταν στην ανάγκη αυξημένης προστασίας του δικαιώματος¹²².

Η κατάσταση όμως αυτή δεν διήρκεσε πολύ. Με το Ν.2172/1993 η προστασία αυτή καταργήθηκε ως προς το δικονομικό της σκέλος, ενώ η απαγόρευση της χρήσης των μαγνητοταινιών κ.λπ. διατηρήθηκε μεν αλλά προσετέθη και παράγραφος -που αριθμήθηκε ως §4 στο άρθρο 370 ΠΚ- σύμφωνα με την οποία σε ορισμένες περιπτώσεις αίρεται ο άδικος

---

¹²¹ ΑΠ 717/1984, (Τμ. Ε'), Νο Β. 1984, σ. 1030

¹²² Καμίνης Γ., «Το απόρρητο της τηλεφωνικής επικοινωνίας: Η συνταγματική προστασία και η εφαρμογή της από τον ποινικό νομοθέτη και τα δικαστήρια», Νο Β 1995, σ.505 επ.

χαρακτήρας της χρήσης. Η διάταξη αυτή της §4 του άρθρου 370 ΠΚ υπό το καθεστώς του Νόμου 2172/1993 προέβλεπε ότι αίρεται ο άδικος χαρακτήρας της χρήσης των προϊόντων της υποκλοπής όταν η χρήση αυτή γίνεται *«.....ενώπιον οποιουδήποτε δικαστηρίου, ανακριτικής ή άλλης δημόσιας αρχής για τη διαφύλαξη δικαιολογημένου συμφέροντος που δεν μπορούσε να διαφυλαχθεί διαφορετικά και ιδίως σε ποινικό δικαστήριο για την υπεράσπιση του κατηγορουμένου και γενικά αν η χρήση έγινε για την εκπλήρωση καθήκοντος του κατηγορουμένου ή για τη διαφύλαξη έννομου ή άλλου δικαιολογημένου ουσιώδους δημοσίου συμφέροντος»*. Η διάταξη αυτή χαρακτηρίσθηκε προβληματική από συνταγματική σκοπιά, για τρεις τουλάχιστον λόγους.

Κατ'αρχάς διότι υπονομεύεται το «ελεύθερον» της τηλεφωνικής επικοινωνίας. Σύμφωνα με τη νομολογία του ΕΔΔΑ ο νόμος, πρέπει να χαρακτηρίζεται και από το στοιχείο της προβλεψιμότητας, δηλαδή πρέπει να είναι διατυπωμένος κατά τρόπο επαρκώς σαφή, ώστε να μπορούν όλοι να γνωρίζουν σε ποιες περιπτώσεις και υπό ποιες προϋποθέσεις εξουσιοδοτούνται οι δημόσιες αρχές να αίρουν το απόρρητο. Λόγω της ασάφειας που τις χαρακτήριζε, οι διατάξεις της §4 του άρθρου 370Α ΠΚ υπό το κράτος ισχύος του Ν.2172/1993, δεν μπορούσε να θεωρηθεί ότι πληρούν το στοιχείο της προβλεψιμότητας. Υπό αυτές τις συνθήκες όμως η τηλεφωνική επικοινωνία δεν μπορεί να είναι *«ελεύθερη»* όπως προβλέπει το Σύνταγμα. Δεύτερον θεωρήθηκε ότι η διάταξη §4 του άρθρου 370Α ΠΚ προσβάλλει το *«απαραβίαστο»* του απορρήτου της επικοινωνίας. Ο νομοθέτης επικαλούμενος γενικώς και αορίστως το *«δημόσιο συμφέρον»*, παρεισήγαγε έτσι λόγους προσβολής του απορρήτου οι οποίοι υπερακοντίζουν προφανώς τους περιοριστικούς και στενώς ερμηνευτέους λόγους που αναφέρονται στο β' εδάφιο του α.19 Σ. Η διάταξη της §4 του άρθρου

370Α ΠΚ θεωρήθηκε τέλος αντισυνταγματική, διότι επικαλείται γενικώς και αορίστως «δικαιολογημένα» και «έννομα» συμφέροντα ιδιωτικής φύσεως. Εδώ προσβάλλεται το «απολύτως» απαραβίαστο, το οποίο κατοχυρώνει μια κατ'αρχήν αυξημένη προστασία του απορρήτου, έναντι άλλων συνταγματικών δικαιωμάτων¹²³.

Β. Οι Αλλαγές Που Επέφερε ο Ν.3090/2002 Στο Άρθρο 370Α ΠΚ Και Αξιολόγησή Τους

Με το άρθρο 6 παρ.8 του Ν.3090/2002 επήλθαν μερικές σημαντικές τροποποιήσεις στο άρθρο 370Α ΠΚ.

- *Όπου απειλούνταν ποινή φυλάκισης, το ελάχιστο όριο της ποινής ανήλθε στο ένα έτος, ενώ το ελάχιστο όριο της ποινής για τις πράξεις της παρ.6 ανήλθε στα δύο έτη.*
- *Καταργήθηκε η παρ.5 η οποία προέβλεπε την κατ'έγκλιση δίωξη του εγκλήματος.*
- *Τροποποιήθηκε η παρ.4 στην οποία ορίζονται οι προϋποθέσεις άρσης του αδίκου της πράξης της παρ.3, δηλαδή της χρήσης πληροφοριών που προήλθαν κατά αξιόποινη παράβαση του απορρήτου, σύμφωνα με τις παρ.1 και 2 του άρθρου 370Α.*

Σχετικά με τις ανωτέρω αλλαγές, θα μπορούσαν να διατυπωθούν οι ακόλουθες σκέψεις.

Το αυτεπάγγελτο της δίωξης των εγκλημάτων και της παρακολούθησης των επικοινωνιών και μη δημοσίων συνομιλιών ή

---

¹²³ Καμίνης Γ., «Το απόρρητο της τηλεφωνικής επικοινωνίας: Η συνταγματική προστασία και η εφαρμογή της από τον ποινικό νομοθέτη και τα δικαστήρια», Νο Β 1995, σ.505 επ.

πράξεων τρίτων, καθώς και η αύξηση των ορίων των απειλούμενων ποινών, οπωσδήποτε ενισχύουν την προστασία του απορρήτου και του ιδιωτικού βίου. Προβληματισμό πάντως προκαλεί η αύξηση των ποινών στο άρθρο 370Α ΠΚ χωρίς την προσθήκη στοιχείων αδίκου ή ενοχής, τα οποία οδηγούσαν στην αναλογικότητα των νέων ποινών. Μόνη η έξαρση του φαινομένου της παρακολούθησης των επικοινωνιών δεν δικαιολογεί τις νέες ποινές. Ενδεχομένως, οι νομοθέτες να προέβηκε στο άρθρο 370Α ΠΚ σε μια επαναξιολόγηση του βλαπτικού μεγέθους που τυποποιείται. Οι πράξεις που τιμωρούνται στις παρ.1, 2, 3, 5 και 6 του άρθρου 370Α δεν συνιστούν προσβολή μόνο του έννομου αγαθού του απορρήτου των επικοινωνιών. Ενέχουν κινδύνους και για το έννομο αγαθό του ιδιωτικού βίου. Οι διάφορες μορφές χρήσης των διακινούμενων προσωπικών πληροφοριών οδηγούν μάλλον σε μία σύγκλιση των εννόμων αγαθών του απορρήτου και της ιδιωτικότητας είτε ως αυτόνομων αγαθών είτε ως εκφάνσεων της προσωπικότητας, φαινόμενο που αναπτύσσεται ταχύτατα από τα τέλη του περασμένου αιώνα και ασφαλώς δεν μπορούσε να προβλεφθεί από το νομοθέτη που θέσπισε την αρχική μορφή του άρθρου 370Α ΠΚ. Τέλος, με την αλλαγή της §4 του άρθρου 370Α ΠΚ με το Ν.3090/2002, θα μπορούσε κανείς να μιλήσει για μια σταδιακή συμφιλίωση των προϋποθέσεων λόγω άρσης του αδίκου του άρθρου αυτού. Εάν το προβλεπόμενο «δικαιολογημένο συμφέρον» μπορεί να μην είναι πλέον ούτε μόνο «δημόσιο» ούτε μόνο «ουσιώδες», θα μπορεί πολύ πιο εύκολα να ισχυρισθεί κάποιος ότι νόμιμα προσκομίζει στις δικαστικές αρχές πληροφορίες που είναι προϊόντα αξιόποινης υποκλοπής, σύμφωνα με τις παρ.1 και 2 του άρθρου 370Α ΠΚ. Ο ισχυρισμός θα βασίζεται στην προστασία του γενικού συμφέροντος της πληροφόρησης του κοινού, το οποίο υπό την προγενέστερη μορφή του άρθρου 370Α§4, δεν θα μπορούσε εύκολα να

χαρακτηρισθεί ως «ουσιώδεις» έναντι εκείνου της διαφύλαξης του απορρήτου και της ιδιωτικότητας. Αυτά τα προβλήματα λύνονται, εφόσον το άρθρο 370Α ερμηνεύεται στα πλαίσια του νέου άρθρου 19 του ισχύοντος Συντάγματος¹²⁴.

Επίσης, πρέπει να τονισθεί ότι στην Εισηγητική Έκθεση του Νόμου 3090/2002, η τροποποίηση του άρθρου 370Α ΠΚ δικαιολογείται με αναφορά στη συνταγματική αναθεώρηση του έτους 2001, με την οποία «*διευρύνθηκε το περιεχόμενο, του άρθρου 19 του Συντάγματος και αναδείχθηκε με επίταση η σημασία του συγκεκριμένου δικαιώματος*». Επιπλέον όπως συνάγεται από την Εισηγητική Έκθεση, σκοπός της τροποποίησης του άρθρου 370Α του Ποινικού Κώδικα και ειδικότερα της παραγράφου του 4, ήταν αφενός να περιορισθούν στο μέτρο του απολύτως αναγκαίου και αφετέρου να οριοθετηθούν με σαφήνεια οι περιπτώσεις στις οποίες είναι δυνατή η άρση του αδίκου χαρακτήρα της χρήσης παρανόμως κτηθεισών αποτυπώσεων.

Επιπλέον, με βάση τις επισημάνσεις αυτές θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι η απάλειψη της ενδεικτικής απαρίθμησης των περιπτώσεων άρσης του αδίκου χαρακτήρα της χρήσης παρανόμως κτηθεισών πληροφοριών, μαγνητοταινιών ή μαγνητοσκοπήσεων και ειδικώς η διαγραφή της μνείας της υπεράσπισης του κατηγορούμενου από την παράγραφο 4 του άρθρου 370Α ΠΚ καθιστά δυσχερέστερη μια γενική και αφηρημένη απάντηση στο ερώτημα, εάν η αθώωση του κατηγορουμένου εμπίπτει στη νέα αυτή ρύθμιση άρσης του αδίκου χαρακτήρα της χρήσης παρανόμων αποδεικτικών μέσων. Ήδη από τη γραμματική ερμηνεία της νέας διάταξης προκύπτει ότι ο αδίκος χαρακτήρας της πράξης αίρεται

---

124 Νούσκαλης Γ., «Ορισμένες σκέψεις σχετικά με την ένταση της προστασίας του απορρήτου των επικοινωνιών και του ιδιωτικού βίου, μετά την τροποποίηση των άρθρων 370Α ΠΚ και 7Α Ν.2472/1997 με το Ν.3090/2002», Ποιν.Δικ. 2003, σ. 8 επ.

μόνο όταν η χρήση αποβλέπει στη «διαφύλαξη δικαιολογημένου συμφέροντος που δεν μπορούσε να διαφυλαχθεί διαφορετικά». Συνεπώς για να αρθεί ο άδικος χαρακτήρας θα πρέπει κάθε φορά να ερευνάται και να αποδεικνύεται ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση η αθώωση του κατηγορουμένου αποτελεί διαφύλαξη δικαιολογημένου συμφέροντος και ότι δεν θα μπορούσε το συμφέρον αυτό να διαφυλαχθεί διαφορετικά¹²⁵.

Γ. Ειδικότερα Η Διάταξη Της Παρ.4 Του Άρθρου 370Α ΠΚ

- *Ανάλυση*

Η διάταξη της παρ.4 του άρθρου 370Α του Ποινικού κώδικα προβλέπει ότι «*Η πράξη της παραγράφου 3 δεν είναι άδικη, αν η χρήση έγινε ενώπιον οποιασδήποτε δικαστικής ή άλλης ανακριτικής αρχής για τη διαφύλαξη δικαιολογημένου συμφέροντος, που δεν μπορούσε να διαφυλαχθεί διαφορετικά*».

Κατ'αρχήν από τη διατύπωση στην αρχή της παρ.4 («*η πράξη της παρ.3 δεν είναι άδικη....*») προκύπτει ευθέως ότι η άρση του αδικού αφορά μόνο τη χρήση των πληροφοριών, των μαγνητοταινιών ή των μαγνητοσκοπήσεων από τρίτο μη εμπλεκόμενο υπό οιαδήποτε μορφή συμμετοχής στο έγκλημα της παρ.1 και 2, δηλαδή στην παραβίαση καθεαυτή.

Σύμφωνα με την άποψη που επιράτησε σε θεωρία και νομολογία, δεν καλύπτεται από τη ρύθμιση του άρθρου 370Α παρ.4 ούτε ο αυτουργός της παραβιάσεως (που τιμωρείται αυτοτελώς και για τη χρήση των παράνομα αποκτηθέντων μαγνητοταινιών ή μαγνητοσκοπήσεων σύμφωνα με το β' εδάφιο της παρ.1 του άρθρου

---

¹²⁵ Ηλιοπούλου-Στράγγα Τζ., «Χρήση παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων και δικαίωμα υπεράσπισης του κατηγορουμένου», εκδ. Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2003

370Α ΠΚ, ως επιβαρυντική περίπτωση) αλλά ούτε και ο ηθικός αυτουργός της παραβιάσεως. Το πρώτο λοιπόν συμπέρασμα που συνάγεται από την ερμηνεία της παρ.4 του άρθρου 370Α ΠΚ είναι ότι δεν καλύπτονται από τον εκεί περιγραφόμενο λόγο άρσεως του αδίκου ούτε ο αυτουργός της υποκλοπής που κάνει και χρήση του προϊόντος της ούτε ο ηθικός αυτουργός αυτής, που επίσης χρησιμοποιεί το προϊόν της εγκληματικής ενέργειας του αυτουργού¹²⁶. Άρα η άρση του αδίκου χαρακτήρα της χρήσης, δεν επεκτείνεται και στις πράξεις της παγίδευσης, μαγνητοφώνησης, μαγνητοσκοπήσης κ.λπ., οι οποίες προβλέπονται στις παρ.1 και 2 του άρθρου 370Α, που δεν καθίστανται θεμιτές, έστω και αν τελούνται για να χρησιμοποιηθούν υπό τους όρους της παρ.4¹²⁷.

Επίσης, βασική προϋπόθεση άρσης του αδίκου των αξιόποινων πράξεων που τακτοποιούνται στο άρθρο 370Α του ΠΚ είναι να γίνεται η χρήση των πληροφοριών, μαγνητοταινιών ή μαγνητοσκοπήσεων ενώπιον δικαστηρίου ή ανακριτικής ή άλλης δημόσιας αρχής και όχι στην τηλεόραση ή ενώπιον τρίτων που δεν αποτελούν δικαστική ή δημόσια αρχή, έστω και αν συντρέχουν οι λοιπές προϋποθέσεις της παρ.4. Υποστηρίζεται ότι ο χρήστης της πληροφορίας που αποκτήθηκε κατά παράβαση των παρ.1 και 2 του άρθρου 370Α ΠΚ, δεν πράττει άδικα εάν χρησιμοποιεί τις ανωτέρω πληροφορίες μόνο ενώπιον δικαστικής ή άλλης ανακριτικής αρχής, όπως προβλέπεται στο ισχύον άρθρο 370Α, αλλά ύστερα από άδεια αυτής και όχι με δική του πρωτοβουλία. Εάν λοιπόν κάποιος κατέχει τέτοιου είδους πληροφορίες, θα πρέπει πρώτα να υποβάλλει αίτημα

---

¹²⁶ Χαραλαμπίκης Α., «Υπέρ του αξιοποίνου των υποκλοπών», Ποιν.Λόγος 2002, σ. 383 επ.- Ηλιοπούλου-Στράγγα Τζ., «Χρήση παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων και δικαίωμα υπεράσπισης του κατηγορουμένου», εκδ. Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2003, σ. 47

¹²⁷ ΑΠ 1709/1995, Ποιν.Χρ.1996, σ. 1280

ενώπιον της δικαστικής ή άλλης ανακριτικής αρχής ώστε να τις χρησιμοποιήσει ενώπιόν τους¹²⁸.

Μια περαιτέρω προϋπόθεση για την ενεργοποίηση του λόγου άρσεως του αδικού της χρήσεως του προϊόντος της υποκλοπής που περιγράφει η παρ.4 του άρθρου 370Α ΠΚ είναι αυτή να έχει λάβει χώρα με σκοπό τη διαφύλαξη δικαιολογημένου συμφέροντος, που δεν μπορούσε να διαφυλαχθεί διαφορετικά. Ως προς την προϋπόθεση αυτή διαπιστώνεται καταρχήν ότι η έννοια του «δικαιολογημένου συμφέροντος» όντας ιδιαίτερα αόριστη δεν μπορεί να αποκτήσει συγκεκριμένο περιεχόμενο παρά να στηριχθεί στη ρύθμιση του Ν.2225/1994, ο οποίος προσδιορίζοντας επακριβώς τις περιπτώσεις επιτρεπτής παραβίασεως του απορρήτου της επικοινωνίας αναφέρεται είτε σε λόγους εθνικής ασφάλειας (άρθρο 3) είτε για τη διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών προβλημάτων (άρθρο 4). Κατά συνέπεια μόνο σε αυτές τις περιπτώσεις μπορεί να θεωρηθεί ότι πρόκειται για δικαιολογημένο συμφέρον, υπό την έννοια της παρ.4 του άρθρου 370Α ΠΚ. Μάλιστα ως πρόσθετη προϋπόθεση τίθεται το να μην μπορεί το δικαιολογημένο αυτό συμφέρον «να διαφυλαχθεί διαφορετικά». Η προϋπόθεση αυτή αποκτά ιδιαίτερη σημασία ενόψει της πρακτικής των ΜΜΕ να δημοσιοποιούν το περιεχόμενο παράνομων μαγνητοφωνήσεων ή μαγνητοσκοπήσεων προς αποκάλυψη πραγματικών ή υποτιθέμενων σκανδάλων του δημοσίου βίου. Η άρση του αδικού χαρακτήρα μιας τέτοιας ενέργειας πρέπει να αποκρουσθεί με το πρόσθετο επιχείρημα ότι ο κάτοχος αυτών των πληροφοριών είχε την εναλλακτική λύση αντί να τις γνωστοποιήσει στο ευρύ κοινό μέσω των ΜΜΕ να τις παραδώσει στην αρμόδια δικαστική ή εισαγγελική αρχή, η οποία είναι σε θέση (αλλά και υποχρεούται κατά νόμο) να

---

¹²⁸ Νούσκαλης Γ., «Ορισμένες σκέψεις σχετικά με την ένταση της προστασίας του απορρήτου των επικοινωνιών και του ιδιωτικού βίου, μετά την τροποποίηση των άρθρων 370Α ΠΚ και 7Α Ν.2472/1997 με το Ν.3090/2002», Ποιν.Δικ. 2003

διερευνήσει την υπόθεση και να προβεί σε δίωξη τυχόν υπευθύνων με βάση τα ανωτέρω στοιχεία. Η άποψη αυτή ενισχύεται και από τη ρητή διαπίστωση στο κείμενο της παρ.4 «η πράξη της παρ.3 δεν είναι άδικη αν η χρήση έγινε ενώπιον οποιουδήποτε δικαστηρίου, ανακριτικής ή άλλης δημόσιας αρχής.....»¹²⁹.

- ***Συνταγματικότητα Της Διάταξης***

Εκ πρώτης όψεως θα ήταν ενδεχομένως δυνατό να τεθεί σε αμφισβήτηση, η συμφωνία της τροποποιηθείσας αυτής παραγράφου 4 του άρθρου 370Α ΠΚ προς την αναθεωρηθείσα διάταξη του άρθρου 19 Συντ. Αυτό θα μπορούσε να συμβεί εάν εκλαμβάνετο ότι η νέα αυτή νομοθετική διάταξη περιέχει εξαίρεση από τον στην παράγραφο 3 του άρθρου 19 καθιερούμενο συνταγματικό κανόνα της απαγόρευσης χρήσης παράνομων αποδεικτικών μέσων, υπό τον όρο βέβαια ότι ο κανόνας αυτός ήθελε κριθεί ότι είναι απόλυτος. Σχετικά με την συνταγματικότητα της διάταξης της παρ.4 του άρθρου 370Α, θα πρέπει εν τούτοις να παρατηρηθεί ότι η προβλεπόμενη σε αυτή άρση του αδικου χαρακτήρα και στη συνέχεια, της ποινικής κύρωσης μιας πράξης, δεν σημαίνει αυτομάτως ότι η πράξη αυτή καθίσταται τελικώς σύνομη και συνεπώς επιτρεπτή. Το τελικώς σύνομο μιας πράξης κρίνεται με βάση το σύνολο των δικαιικών κανόνων, ιδίως δε των συνταγματικών. Με άλλα λόγια, η διάταξη του άρθρου 370Α παρ.4 ΠΚ -σε αντίθεση με τη διάταξη του άρθρου 19 παρ.1 εδ.Β' Συντ.- δεν εισάγει εξαίρεση από τον κανόνα του απολύτως απαραβίαστου της ελεύθερης ανταπόκρισης και επικοινωνίας, αλλά απλώς αίρει το

---

¹²⁹ Χαραλαμπίδης Α., «Υπέρ του αξιοποίνου των υποκλοπών», Πoin.Λόγος 2002, σ. 383 επ.

εγκληματικό άδικο στη συγκεκριμένη περίπτωση¹³⁰. Το τελικόν επιτρεπτόν ή μη της χρήσης παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων ελέγχεται με έρευνα του κατά πόσον άλλος κανόνας δικαίου την απαγορεύει ή την επιτρέπει. Ούτε αίρει η διάταξη του άρθρου 370Α παρ.4 ΠΚ την κύρωση της ακυρότητας (απαγόρευση χρήσης) των αποδεικτικών μέσων που αποκτήθηκαν κατά παράβαση των στην παρ.3 του άρθρου 19 απαγορευμένων συνταγματικών διατάξεων, κύρωση με την οποία ο αναθεωρητικός νομοθέτης επιδιώκει να ενισχύσει το κύρος των τελευταίων.

Κατά συνέπεια η νομοθετική άρση του άδικου χαρακτήρα της χρήσης ορισμένων αποδεικτικών μέσων και της με αυτήν συνδεδεμένης ποινικής κύρωσης, δεν συγκρούεται με τη συνταγματική κύρωση της απαγόρευσης χρήσης των μέσων αυτών, τα οποία αποκτήθηκαν κατά παράβαση συγκεκριμένων συνταγματικών διατάξεων. Άρα η προβλεπόμενη στο άρθρο 370Α παρ.4 ΠΚ άρση του άδικου χαρακτήρα δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι εισάγει μία (συνταγματικώς επιτρεπτή) εξαίρεση από την στο άρθρο 19 παρ.3 Συντ. προβλεπόμενη απαγόρευση χρησιμοποίησης «παρανόμως» αποκτηθέντων αποδεικτικών μέσων, βρίσκοντας ενδεχομένως έρεισμα σε κάποια άλλη συνταγματική διάταξη¹³¹.

---

¹³⁰ Βλ. Όμως τη διαφορετική αξιολόγηση του Αρ. Χαραλαμπίκη «Το αξιόποινο των υποκλοπών και η δικονομική μεταχείριση του προϊόντος τους», Νο Β. 50, σ. 1064, ο οποίος ως προς το σημείο αυτό εξομοιώνει τις διατάξεις (370Α ΠΚ και 19 παρ.1 εδ. Β' Συντάγματος)

¹³¹ Ηλιοπούλου-Στράγγα Τζ. «Χρήση παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων και δικαίωμα υπεράσπισης του κατηγορουμένου», εκδ. Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2003

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VII

Γενικό Συμπέρασμα

Τα τελευταία χρόνια που το φαινόμενο των υποκλοπών έχει απροσδόκητη έξαρση, η προστασία του δικαιώματος της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας κρίνεται ως απόλυτη. Με τη συνταγματική διάταξη για το απόρρητο της επικοινωνίας κατοχυρώνεται ένα βασικό ανθρώπινο αγαθό και δικαίωμα. Η αξία επομένως που διακυβεύεται με την παραβίαση του απορρήτου της επικοινωνίας κάθε άλλο παρά ευκαταφρόνητη είναι. Σύμφωνα με την περίφημη απόφαση του Γερμανικού Συνταγματικού Δικαστηρίου, *«Η ελευθερία στην ανθρώπινη επικοινωνία θα διαταρασσόταν, αν ο καθένας έπρεπε να ζει με το καταθλιπτικό συναίσθημα, πώς κάθε λέξη του, κάθε αστόχαστη ή χωρίς αυτוקυριαρχία έκφρασή του, κάθε συμπτωματική γνώμη του στα πλαίσια μιας συζητήσεως..... Θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί επ'ευκαιρία άλλης περιπτώσεως και κάτω από άλλες περιστάσεις για να στραφεί εναντίον του με περιεχόμενο τον τόνο ή την απόχρωσή της... Αυτό... θα περιόριζε τα άτομα στην ελεύθερη έκφραση των σκέψεών του και τελικώς θα δηλητηρίαζε τις ανθρώπινες σχέσεις»*. Με βάση τα παραπάνω, η προστασία του δικαιώματος αυτού είναι και πρέπει να εξακολουθεί να είναι απόλυτη δεδομένου ότι η προστασία της ελεύθερης ανταποκρίσεως ή επικοινωνίας σε μία δημοκρατική κοινωνία κρίνεται αναγκαίο συμπλήρωμά της πνευματικής ελευθερίας, της ιδιωτικής ζωής και της προσωπικότητας του ατόμου.

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

Ι. ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΕΘΝΙΚΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ- ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ

1. 4326/1957 Πλημ.Αθ., Ποιν.Χρ. 1957, σ. 399 επ. «Υπόθεση της παραβιασθείσας επιστολής από το σύζυγο»
2. 85/1962 ΑΠ (Τμ. Δ'), Ποιν.Χρ. 1962, σ. 399 επ. «Μαγνητοταινία ως αποδεικτικό μέσο»
3. 60/1969 ΑΠ, Νο Β 1969, σ. 562 επ. «Παραβίαση του απορρήτου του ενός συζύγου από τον άλλο»
4. 571/1970 ΑΠ, Ποιν.Χρ. 1971, σ. 159 επ. «Ακρόαση μαγνητοταινίας στην ακροαματική διαδικασία»
5. 696/1973 ΑΠ, Ποιν.Χρ. 1973, σ. 737 επ. «Υπόθεση χρήσης μαγνητοταινίας σε δίκη μοιχείας»
6. 247/1974 ΑΠ (Τμ. Α'), Νο Β 1974, σ. 854 επ. «Παραβίαση του απορρήτου των επιστολών από ταχυδρομικό υπάλληλο»
7. 40/1977 Πλημ.Αθ., Ποιν.Χρ. 1977, σ. 595 επ. «Παραβίαση του απορρήτου των τηλεφωνημάτων από τηλεφωνικό υπάλληλο»
8. 266/1979 Εφ.Ναυπλ., Νο Β 1980, σ. 115 επ. «Μαγνητοφώνηση χωρίς τη συναίνεση του ομιλούντος»
9. 189/1981 Εφ.Θεσ/κης, Ποιν.Χρ. 1982, σ. 553 επ. «Υποκλοπή τηλεφωνικής συνομιλίας εν αγνοία της ομιλούσας συζύγου»
10. 703/1981 ΑΠ, Ποιν.Χρ. 1982, σ. 29 επ. «Παραβίαση του απορρήτου των επιστολών από ταχυδρομικό υπάλληλο»
11. 717/1984 ΑΠ (Τμ. Ε'), Νο Β 1984, σ. 1074 επ. «Μαγνητοφώνηση από τον ένα συνομιλητή εν αγνοία του άλλου»

-
12. 673/1983 ΑΠ, Νο Β 1984, σ. 470 επ. «Μαγνητοφώνηση του ενός συζύγου από τον άλλο και χρήση της μαγνητοταινίας σε δίκη διατροφής»
  13. Εφ.Θες. 694/87, Αρμ. 43, σ. 142 επ. «Απαράδεκτη η μαγνητοταινία, αν η καταγραφή της έγινε χωρίς τη συγκατάθεση του ομιλούντος»
  14. 1150/1989 ΑΠ (Τμ. Ε'), Νο Β 1989, σ. 1264 επ. «Χρήση παρανόμως κτηθέντος αποδεικτικού μέσου στο ποινικό δικαστήριο»
  15. 136/1989 ΑΠ, Νο Β 1989, σ. 772 επ. «Χρήση μαγνητοταινίας, που είναι προϊόν υποκλοπής τηλεφωνικής συνομιλίας από τρίτον»
  16. 17/1993 ΑΠ (Ολομ. σε Συμβούλιο), Ποιν.Χρ. 1993, σ. 1104 επ. «Υπόθεση δικαστών»
  17. 455/1996 ΑΠ, Ποιν.Χρ. 1997, σ. 75 επ. «Παραβίαση του απορρήτου των τηλεφωνημάτων από ιδιωτικό αστυνομικό»
  18. 322/2000 ΑΠ, Ποιν.Χρ. 2000, σ. 889 επ. «Παραβίαση του απορρήτου των τηλεφωνημάτων του ενός συζύγου από τον άλλον»
  19. 1434/2001 ΑΠ (Τμ. Ζ), Ελλ.Δικ. 43, σ. 1646 επ. «Μαγνητοφώνηση χωρίς τη συναίνεση του ετέρου συνομιλητή»
  20. 1/2001 ΑΠ, Ποιν.Λόγος 2001, σ. 582 επ. «Καταγραφή συνομιλίας χωρίς τη συναίνεση του ομιλούντος ανεπίτρεπτη»
  21. 478/2001 ΑΠ, Ποιν.Λόγος 2001, σ. 582 επ. «Παραβίαση του απορρήτου των τηλεφωνημάτων και η σημασία του σκοπού στην ΠΚ 370Α§1»
  22. 297/2002 ΑΠ, Ποιν.Δικ. 2002, σ. 793 «Συνέπεια εκτίμησης για την κήρυξη της ενοχής του κατηγορουμένου,
-

αποδεικτικών μέσων που έχουν αποκτηθεί με αξιόποινη πράξη»

23. 213/2003 Μ.Ο.Ε. Αθηνών, Ποιν.Λόγος 2003, σ. 383 επ.

ΙΙ. ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ - ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ

1. Απόφαση *Klass* της 6.9.1978 «Παρακολουθήσεις τηλεφωνημάτων από διοικητικές αρχές»
2. Αποφάσεις *Kruslin* και *Hunig* της 24.4.1990 «Παρακολουθήσεις τηλεφωνικών συνδιαλέξεων από τις δικαστικές αρχές»
3. «Υπόθεση *Scheuk* κατά Ελβετίας», Απόφαση της 12.7.1988, Προσφυγή αριθμ. 10862/84
4. «Υπόθεση *Khan* κατά Ηνωμένου Βασιλείου», Απόφαση της 12.5.2000 Τμ. Γ', Προσφυγή αριθμ. 35394/97

ΙΙΙ. ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΒΟΥΛΕΥΜΑΤΑ - ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ

1. Γνωμ.Εις. ΑΠ 4/18.8.1958, Ποιν.Χρ. 1958, σ. 188 επ. «Έλεγχος της αλληλογραφίας των υπό εκτόπιση ατόμων»
2. Γνωμ.Εις. ΑΠ 4/21.2.1963, Νο Β 1964, σ. 60 επ. «Έναρξη του απορρήτου των επιστολών»
3. Γνωμ. Εις. ΑΠ 191/1996, Ελλ.Δικ. 1996, σ. 1120 επ. «Άρση του απορρήτου της κινητής τηλεφωνίας»

4. Γνωμ. Εισ. ΑΠ 336/1996, Ελλ.Δικ. 1996, σ. 1685 επ.
«Μαγνητοφώνηση από την Αστυνομία των συνομιλιών της με τους πολίτες»
5. Γ' Ανακριτών, Λάρισα 16/2/1996 «Έννοια του απορρήτου των τηλεπικοινωνιών»
6. Συμβ.Εφ.Αθ. 1953/2000, ΠοινΔικ. 2002, σ. 1243 «Άρση του απορρήτου επικοινωνιών με σκοπό την εξάρθρωση εγκληματικής οργάνωσης»
7. Διατ.Εισ.Πλημ.Πειρ. 6/2002, Ποιν.Δικ. 2002, σ. 390
«Άρση του απορρήτου τηλεφωνικών συνδέσεων προς διακρίβωση κακούργηματος»

IV. ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΕΘΝΙΚΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ - ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ

1. 4326/1957 Πλημ.Αθ., Ποιν.Χρ. 1957, «Υπόθεση της παραβιασθείσας επιστολής από το σύζυγο»

Στη συγκεκριμένη υπόθεση η επιστολή απευθυνόταν στην κατηγορούμενη σύζυγο και αυτή παρεδόθηκε στα χέρια του μηνυτού, ο οποίος την παρεβίασε και απεσφράγησε. Το δικαστήριο κατέληξε ότι η επιστολή προς της αποσφραγισέως της από το νόμιμο παραλήπτη δεν δύναται να χρησιμοποιηθεί ως αποδεικτικό μέσο διαπραχθέντος εγκλήματος. Ο σύζυγος απεσφραγίζοντας την ερωτική επιστολή απευθυνόμενη προς την σύζυγό του επιχειρεί παράνομη ενέργεια, σύμφωνα με το άρθρο 19 του Συντάγματος που ορίζει ότι το απόρρητο των επιστολών είναι απολύτως απαραβίαστο.

2. 85/1962 ΑΠ (Τμ. Δ'), Ποιν.Χρ. 1962, «Μαγνητοταινία ως αποδεικτικό μέσο»

Στη συγκεκριμένη υπόθεση, το πλημμελειοδικείο που δίκασε δεν δέχθηκε την προσαγωγή εκ μέρους του αναιρεσείοντα κατηγορουμένου, ταινίας μαγνητοφώνου που αναπαριστούσε την αμέσως μετά τον τραυματισμό της παθούσης γενομένη μεταξύ αυτής και εκείνου συνομιλία και κατά του ισχυρισμούς του θα αποδεικνύετο η έλλειψη υπαιτιότητάς του. Ο Άρειος Πάγος απεφάνθη ότι η ταινίαμαγνητοφώνου δια της οποίας δεν έγινε δεκτό το αποδεικτικό μέσο δι'απόλυτη ακυρότητα κατ'άρθρο 171§1 Εδ. Δ' ΚΠΔ και παραπέμπεται η υπόθεση προς νέα συζήτηση.

---

3. 60/1969 ΑΠ, Νο Β 1969, «Παραβίαση του απορρήτου του ενός συζύγου από τον άλλο»

Στη συγκεκριμένη υπόθεση το Εφετείο έκρινε ότι η υπό του ενάγοντος (αναιρεσειόντος) προσαχθείσα μαγνητοφωνική ταινία που περιείχε τηλεφωνική συνομιλία της εναγομένης συζύγου του με τρίτο δεν μπορούσε να ληφθεί υπόψη γιατί η χωρίς της συγκαταθέσεως του ομιλούντος παρακολούθηση και αποτύπωση της ομιλίας, αποτελεί πράξη παράνομη, ως προσβάλλουσα την δια του άρθρου 57 ΑΚ προστατευόμενη προσωπικότητα. Ο Άρειος Πάγος απεφάνθη ότι δεν αποτελεί παράνομη προσβολή της προσωπικότητας του συζύγου η υπό του άλλου παραβίαση του απορρήτου της ιδιωτικής του ζωής, εφόσον αυτό αναφέρεται στην τήρηση της εις τον δεσμό του γάμου οφειλόμενης συμπεριφοράς και υπάρχουν δικαιολογημένοι λόγοι ή εύλογες αφορμές.

4. 571/1970 ΑΠ, Ποιν.Χρ. 1971, «Ακρόαση μαγνητοταινίας στην ακροαματική διαδικασία»

Στη συγκεκριμένη υπόθεση, το πρωτοβάθμιο δικαστήριο που με την απόφασή του καταδίκασε τις αναιρεσειούσες για ανθρωποκτονία εκ προθέσεως, άκουσε δύο μαγνητοταινίες που προσκομίσθηκαν από εξετασθέντα μάρτυρα κατηγορίας και βεβαίωσε την περί ενοχής των καταδικασθεισών κρίση του. Ο Άρειος Πάγος απεφάνθη ότι η μαγνητοταινία αποτελεί αποδεικτικό μέσο και νομίμως λαβάνεται υπόψη από το Ποινικό Δικαστήριο. Θεώρησε επίσης ότι το δικαστήριο δεν υποχρεούται να διαλάβει στην απόφαση το περιεχόμενο της ακουσθείσης ομιλίας, οφείλει όμως να διαπιστώσει, κατά κρίση ανέλεγκτη, και να αναφέρει αν η ομιλία ανήκει στο πρόσωπο στο οποίο αποδίδεται. Όμως εφόσον η

απόφαση δεν αναφέρει τίποτε ως προς το εάν, μετά από έλεγχο της γνησιότητας της αποτυπώσεως, οι ακουσθείσες συνομιλίες ανήκουν στα πρόσωπα στα οποία αποδίδονται, στερείται αιτιολογίας, ως μη εκτιθεμένων σαφώς των αποδεικτικών μέσων εκ των οποίων συνήχθησαν τα πραγματικά περιστατικά. Στο ίδιο συμπέρασμα κατέληξε ο Άρειος Πάγος στην απόφασή του υπ' αριθμόν 240/1974.

5. 696/1973 ΑΠ, Ποιν.Χρ. 1973, «Υπόθεση χρήσης μαγνητοταινίας σε δίκη μοιχείας»

Στη συγκεκριμένη υπόθεση το δικαστήριο στη δικάζόμενη υπόθεση μοιχείας, επέτρεψε την ακρόαση προσκομισθείσας μαγνητοταινίας, αφού έλεγξε τη γνησιότητα της αποτυπώσεως των ακουσθεισών συνομιλιών, ότι αυτές ανήκουν στα πρόσωπα στα οποία αποδίδονται. Ο Άρειος Πάγος απεφάνθη ότι εφόσον έγινε έλεγχος της γνησιότητας της αποτυπώσεως των συνομιλιών, ότι αυτές ανήκουν στα πρόσωπα στα οποία αποδίδονται, νομίμως έχρισε το Εφετείο την μαγνητοταινία ως αποδεικτικό μέσο.

6. 247/1974 ΑΠ (Τμ. Α'), Νο Β 1974, «Παραβίαση του απορρήτου των επιστολών από ταχυδρομικό υπάλληλο»

Στη συγκεκριμένη υπόθεση καταδικάσθηκε ο αναιρεσείων διότι όντας υπάλληλος των Ελληνικών Ταχυδρομείων (ΕΛΤΑ) που είναι νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου και λειτουργεί υπό μορφή ανωνύμου εταιρείας και υπηρετώντας στο Κεντρικό Ταχυδρομείο Αθηνών ως επόπτης τμήματος παραλαβής και διεκπεραιώσεως της εισερχόμενης και εξερχόμενης αλληλογραφίας, υπεξήγαγε και κατέστρεψε ταχυδρομηθείσες επιστολές ευρισκόμενες προς διαβίβαση στο ταχυδρομείο προσιτές σ' αυτόν λόγω της υπηρεσίας

του, που προορίζονταν προς διάφορα πρόσωπα. Ο Άρειος Πάγος έκρινε ότι εξασφαλίζεται το απόρρητο των επιστολών με την ποινή του ΠΚ 248, που επιβάλλεται κατά ταχυδρομικών υπαλλήλων, αδιάφορο αν ασκούν δημόσιο λειτούργημα κατά την έννοια του ΠΚ 13. Άρα ταχυδρομικοί υπαγόμενοι στα ΕΛΤΑ που έχουν συστηθεί ως νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου υπόκεινται στις ποινές του ΠΚ 248 σε περίπτωση παραβίασης αυτού.

7. 40/1977 Πλημ.Αθ., Ποιν.Χρ. 1977, «Παραβίαση του απορρήτου των τηλεφωνημάτων από τηλεφωνικό υπάλληλο»

Στη συγκεκριμένη υπόθεση ο κατηγορούμενος υπάλληλος του ΟΤΕ συγκρότησε ομάδα από υπαλλήλους και τεχνίτες που υπηρετούσαν στο ΚΕΤΤΑ για να παρακολουθήσουν ραδιοσυνδιαλέξεις μεταξύ πλοίων και να γνωστοποιήσουν το περιεχόμενο αυτών εφόσον αναφέρονταν σε αντιστασιακή δραστηριότητα. Πράγματι επιχειρήθηκε η παρακολούθηση των ραδιοσυνδιαλέξεων όμως αυτή δεν απέδωσε, αφού κανείς από τους υπαλλήλους στους οποίους ανατέθηκε η παρακολούθηση, δεν γνωστοποίησε στον κατηγορούμενο, το περιεχόμενο της ενεργειθείσης ραδιοσυνδιαλέξεως. Άρα πλην των προπαρασκευαστικών μέτρων που λήφθηκαν, καμία αρχή εκτελέσεως δεν έλαβε χώρα. Το δικαστήριο έκρινε ότι το απόρρητο των τηλεφωνημάτων προστατεύεται ποινικώς κατά το άρθρο 250 ΠΚ μόνο έναντι των τηλεφωνικών υπαλλήλων και όχι έναντι άλλων υπαλλήλων ή τρίτων. Εφόσον η οργανωθείσα υπό τηλεφωνικού υπαλλήλου υποκλοπή τηλεφωνημάτων μέσω ομάδας άλλων υπαλλήλων και τεχνιτών δεν απέδωσε, δεν πρέπει να γίνει κατ'αυτού κατηγορία.

---

8. 266/1979 Εφ.Ναυπλ., Νο Β. 1980, «Μαγνητοφώνηση χωρίς τη συναίνεση του ομιλούντος»

Στη συγκεκριμένη υπόθεση, η προσκομισθείσα μαγνητοταινία δεν έγινε δεκτή ως αποδεικτικό μέσο. Το δικαστήριο έκρινε ότι θεωρείται έγγραφο ιδιωτικό και η μαγνητοταινία. Δεν είναι όμως νόμιμα αποδεικτικό μέσο, όταν η αποτύπωση σ'αυτή του προφορικού λόγου (διαλόγου) έγινε με υποκλοπή και χωρίς τη συναίνεση εκείνου, στον οποίον αποδίδεται το περιεχόμενο της μαγνητοταινίας.

9. 189/1981 Εφ.Θεσ/κης, Ποιν.Χρ. 1982, «Υποκλοπή τηλεφωνικής συνομιλίας εν αγνοία της ομιλούσας συζύγου»

Στη συγκεκριμένη υπόθεση το Εφετείο έκρινε ότι για να αποτελεί η φωνοληψία και κάθε μηχανική ή ηλεκτρονική απεικόνιση, ιδιωτικό ή δημόσιο έγγραφο, πρέπει να στηρίζεται στη βούληση του προσώπου, δηλαδή να θέλει να υπογραφεί ο προφορικός του λόγος, αλλιώς αποτελεί προσβολή της προσωπικότητας του ανθρώπου και δεν επιτρέπεται στον δικαστή να δέχεται προς εκτίμηση ένα τέτοιο απολύτως παράνομο αποδεικτικό μέσο. Επιομένως δεν θεωρήθηκε νόμιμη η πρόταση του Αντεισαγγελέα Εφετών να διαταχθεί περαιτέρω ανάκριση προς απομαγνητοφώνηση των υπό του εγκαλούντος πολιτικώς ενάγοντος προσαχθισών μαγνητοταινιών κατά την ανάκριση, οι οποίες περιέχουν φωνοληψίες της κατηγορουμένης συζύγου που λήφθηκαν εν αγνοία της και με υποκλοπή της τηλεφωνικής της συνομιλίας.

---

10. 703/1981 ΑΠ, Ποιν.Χρ. 1982, «Παραβίαση του απορρήτου των επιστολών από ταχυδρομικό υπάλληλο»

Στη συγκεκριμένη υπόθεση, ο αναιρεσείων ταχυδρομικός υπάλληλος καταλήφθηκε να έχει υπεξάγει και αποκρύψει στο εσωτερικό της περισκελίδος του επιστολές προερχόμενες από το εξωτερικό με σκοπό αφαίρεσης των εντός αυτών τυχών χρημάτων. Την απόκρυψη αυτή στο εσωτερικό της περισκελίδος του βεβαίωσαν και οι μάρτυρες κατηγορίας. Το Εφετείο κήρυξε ένοχο των αναιρεσειόντα της παραβάσεως του άρθρου 248 ΠΚ. Ο Άρειος Πάγος απεφάνθη ότι ήταν ορθή και αιτιολογημένη η καταδίκη κατά το άρθρο 248 ΠΚ ταχυδρομικού υπαλλήλου, ο οποίος υπεξήγαγε επιστολές από το εξωτερικό προκειμένο να καρπωθεί τυχόν εσώκλειστα χρήματα.

11. 717/1984 ΑΠ (Τμ. Ε'), Νο Β. 1984, «Μαγνητοφώνηση από τον ένα συνομιλητή εν αγνοία του άλλου»

Στη συγκεκριμένη υπόθεση, το δικάσαν Εφετείο απέρριψε το αίτημα του αναιρεσειόντος κατηγορουμένου και θεώρησε ανεπίτρεπτη χρήση, την ακρόαση προσαχθείσης μαγνητοταινίας, αναφερόμενης στην τηλεφωνική συνομιλία μεταξύ του μάρτυρα υπερασπίσεως και του κυριότερου μάρτυρα κατηγορίας, την οποία ο πρώτος των μαρτύρων αυτών αποτύπωσε σ'αυτήν, εν αγνοία του δευτέρου, από την οποία, όπως ισχυρίζεται ο αναιρεσείων, θα καταλαμβάνονταν ψευδόμενος στο ακροατήριο, ο τελευταίος αυτός μάρτυρας κατηγορίας.

Ο Άρειος Πάγος απεφάνθη ότι δεν αποτελεί παραβίαση του απορρήτου της τηλεφωνικής συνδιάλεξης η αποτύπωσή της σε

μαγνητοταινία από τον ένα συνομιλητή ούτε η χρήση της ταινίας αυτής από τρίτο. Ο κατηγορούμενος δικαιούται να χρησιμοποιήσει τη μαγνητοταινία που αποτυπώνει συνομιλία άλλων για τον έλεγχο της αξιοπιστίας του μάρτυρα, που συμμετείχε στη συνομιλία, χωρίς η χρήση αυτής της μαγνητοταινίας να αντιβαίνει στο Σύνταγμα. Το ίδιο απεφάνθη ο ΑΠ στην απόφασή του υπ' αριθμόν 1283/85.

12. 673/1983 ΑΠ, Νο Β. 1984, «Μαγνητοφώνηση του ενός συζύγου από τον άλλο και χρήση της μαγνητοταινίας σε δίκη διατροφής»

Στη συγκεκριμένη υπόθεση, το Εφετείο δέχθηκε το παράπτωμα της αναιρεσείωσης συζύγου έναντι στον αναιρεσίβλητο σύζυγό της και επιδίκασε στοιχειώδη μόνο διατροφή υπέρ αυτής, το οποίο αποδείχθηκε από το περιεχόμενο της προσαχθείσης μετέπικληση και αποδιδούσης σχετική μεταξύ των διαδίκων τηλεφωνική συνδιάλεξη μαγνητοταινίας. Το Εφετείο θεώρησε ότι δεν ήταν παράνομη η ηχογράφηση του τηλεφωνήματος της αναιρεσείωσης προς τον αναιρεσίβλητο σύζυγό της, εφόσον αυτό αναφέρεται στην επιβαλλόμενη, από τον ηθικό δεσμό του γάμου, συμπεριφορά αυτής ως συζύγου έναντι του αναιρεσιβλήτου.

Ο Άρειος Πάγος απεφάνθη ότι δεν αποτελεί παράνομη προσβολή της προσωπικότητας του συζύγου η παραβίαση του απορρήτου της ιδιωτικής ζωής του από τον άλλο σύζυγο, όταν η παραβίαση αυτή αναφέρεται στην τήρηση της οφειλόμενης από το γάμο συμπεριφοράς και υπάρχουν δικαιολογημένοι λόγοι ή εύλογες αφορμές. Κρίθηκε επιτρεπτή η ηχογράφηση συνομιλιών του ενός συζύγου από τον άλλο.

Ο αντιεισαγγελέας του ΑΠ Κ.Σ.Κανίνιας προέβαλλε άλλη άποψη, σύμφωνα με την οποία, η γενόμενη μαγνητοφώνηση παρόλο

που δεν κολάζει ποινικώς, συνιστά παράνομη προσβολή της προσωπικότητας της συζύγου. Και η μαγνητοταινία που εν εγνοία της συνέλαβε τη φωνή της αποτελεί ανεπίτρεπτο αποδεικτικό μέσο.

13. Εφ.Θες. 694/87, Αρμ. 43, «Απαράδεκτη η μαγνητοταινία, αν η καταγραφή της έγινε χωρίς τη συγκατάθεση του ομιλούντος»

Στη συγκεκριμένη υπόθεση, το Εφετείο θεώρησε ότι η ενώπιον αυτού, προσκομιδή εγγράφου, αναφερόμενου στη μαγνητοφώνηση τηλεφωνικής συνδιαλέξεως των διαδίκων, που έγινε χωρίς τη συγκατάθεση του εφεσιβλήτου είναι απαράδεκτη και δεν πρέπει να ληφθεί υπόψη.

Το δικαστήριο απεφάνθη ότι η μαγνητοταινία είναι ιδιωτικό έγγραφο (444 ΚΤΠολΔ). Η προσκόμισή της ενώπιον του δικαστηρίου ως αποδεικτικού μέσου είναι απαράδεκτη, όταν η καταγραφή της έγινε χωρίς τη συγκατάθεση του ομιλούντος.

14. 1150/1989 ΑΠ (Τμ. Ε'), Νο Β. 1989, «Χρήση παρανόμως κτηθέντος αποδεικτικού μέσου στο ποινικό δικαστήριο»

Στη συγκεκριμένη υπόθεση, το Πενταμελές Εφετείο που δίκασε, έλαβε υπόψη για το σχηματισμό της κρίσεώς του περί της ενοχής του αναιρεσειόντος, εκτός των άλλων αποδεικτικών μέσων και το περιεχόμενο τηλεφωνικών συνδιαλέξεων που έχουν πραγματοποιηθεί στο εξωτερικό μεταξύ του αναιρεσειόντος και των συνενόχων του σε διακίνηση ναρκωτικών ουσιών και οι οποίες έχουν αποτυπωθεί σε μαγνητοταινίες με την άδεια του

Πρωτοδικείου Στοκχόλμης από την αρμόδια για τη δίωξη της εμπορίας ναρκωτικών υπηρεσίας της Σουηδικής Αστυνομίας.

Ο Άρειος Πάγος έκρινε το λόγο αναιρέσεως απαράδεκτο και απεφάνθη ότι αποδεικτικό μέσο που έχει αποκτηθεί κατά τρόπο αντικείμενο σε διάταξη νόμου μπορεί να ληφθεί υπόψη από το ποινικό δικαστήριο, εφόσον δεν απαγορεύεται η χρήση του από κάποια δικονομική διάταξη.

15. 136/1989 ΑΠ, Νο Β. 1989, «Χρήση μαγνητοταινίας, που είναι προϊόν υποκλοπής τηλεφωνικής συνομιλίας από τρίτον»

Στη συγκεκριμένη υπόθεση, το Τριμελές Εφετείο που δίκασε δέχθηκε ότι οι κατηγορούμενοι και τώρα αναιρεσεύοντες αφού έλεβαν με το ταχυδρομείο μαγνητοταινία που περιείχε τηλεφωνική συνομιλία μεταξύ τρίτων και η οποία τους είχε σταλεί από άγνωστο αποστολέα, παρόλο που γνώριζαν αυτοί ότι ήταν προϊόν υποκλοπής, έκαναν χρήση της εν λόγω μαγνητοταινίας που αποκτήθηκε από άλλον αθεμίτως, σύμφωνα με το άρθρο 370Α§3 ΠΚ.

Ο Άρειος Πάγος έκρινε ότι το δικαστήριο ορθώς ερμήνευσε και εφάρμοσε το άρθρο 370Α ΠΚ και ότι η χρήση της μαγνητοταινίας που είναι προϊόν υποκλοπής τηλεφωνικής συνομιλίας άλλων, συνιστά αξιόποινη πράξη. Κατά τη γνώμη όμως της μειοψηφίας πρέπει στην περίπτωση αυτή να γίνεται δεκτό στην καταδικαστική απόφαση ότι η μαγνητοταινία δεν δόθηκε από τον ένα από τους συνομιλητές, διότι αντιθέτως δεν υπάρχει αξιόποινη παράβαση απορρήτου.

**16. 17/1993 ΑΠ (Ολομ. σε Συμβούλιο), Ποιν.Χρ. 1993
«Υπόθεση δικαστών»**

Στη συγκεκριμένη υπόθεση, ο Εισαγγελέας του ΑΠ με έγγραφό του, αναφερόμενος σε δημοσιευθείσες στον τύπο τηλεφωνικές συνδιαλέξεις, που φέρονταν ότι διεξήχθησαν μεταξύ δικαστικών λειτουργών ή δικαστικού λειτουργού και τρίτου, και αποτυπώθηκαν χωρίς τη γνώση των συνδιαλεγομένων, σε μαγνητοταινίες ζήτησε να ανταλλάξει η Ολομέλεια απόψεις και να εκφέρει τη γνώμη της για τα ακόλουθα ερωτήματα:

1. *Αν μπορεί ο αρμόδιος Εισαγγελέας, στα πλαίσια της πειθαρχικής του δικαιοδοσίας, όταν λάβει γνώση από δημοσιεύματα του τύπου συνομιλιών, που φέρονταν ότι έγιναν μεταξύ δικαστικών λειτουργών ή δικαστικού λειτουργού και τρίτου, σχετικώς με υπηρεσιακά ζητήματα, και αποτυπώθηκαν χωρίς τη γνώση των συνδιαλεγομένων σε μαγνητοταινία, να απευθύνει ερώτημα προς το δικαστικό λειτουργό ή λειτουργούς, αν έγιναν πράγματι οι συνομιλίες αυτές ή μήπως η ενέργειά του αυτή αποτελεί απαγορευμένη χρήση της αποτυπώσεως.*
2. *Σε περίπτωση που ο αρμόδιος Εισαγγελέας έχει το πιο πάνω δικαίωμα, αν επιτρέπεται να ερευνήσει πειθαρχικώς την υπόθεση βάσει των απαντήσεων που θα του δοθούν.*
3. *Αν υπάρχουν εξαιρετικές περιπτώσεις κατά τις οποίες υπό την επίκληση άλλων διατάξεων, όπως των περί αμύνης και καταστάσεως ανάγκης, είναι επιτρεπτή στην ποινική διαδικασία, η χρήση των μαγνητοταινιών αυτών.*
4. *Αν οι ίδιες οι εξαιρέσεις, που ισχύουν για την ποινική δίκη πρέπει να ισχύσουν και για την πειθαρχική διαδικασία ή*

μήπως κατά την άσκηση της πειθαρχικής διαδικασίας η δυνατότητα επιτρεπτής χρήσης των εν λόγω αποτυπώσεων είναι μεγαλύτερη.

Στην εισήγησή του, ο εισηγητής Αρεοπαγίτης Διονύσιος Κονδύλης αφού τόνισε την σημασία του απορρήτου της επικοινωνίας, τη συνταγματική κατοχύρωσή του, την προστασία έναντι της κρατικής εξουσίας αλλά και των ιδιωτών, το παραδεκτό της χρησιμοποίησης μαγνητοταινίας που έγινε χωρίς τη συγκατάθεση των συνομιλούντων, τις κυρώσεις που επιβάλλονται, κατέληξε ότι:

- Δεν έχει ο αρμόδιος εισαγγελέας το δικαίωμα και όταν συντρέχουν οι αναφερόμενες περιστάσεις, να ερωτήσει τους δικαστικούς λειτουργούς αν έγινε η επίμαχη συνομιλία, αν η αρχική πηγή των πληροφοριών είναι μόνο η παράνομη μαγνητοταινία (αρνητική απάντηση στο ερώτημα 1)*
- Δεν υπάρχουν εξαιρετικές περιπτώσεις κατά τις οποίες είναι επιτρεπτή η χρησιμοποίηση της παράνομης μαγνητοταινίας (αρνητική απάντηση στο ερώτημα 3)*
- Το υπό στοιχ.2 ερώτημα υποβάλλεται επικουρικά, υπό την προϋπόθεση αντιθέτου απαντήσεως στο ερώτημα 1. Συνεπώς στο ερώτημα αυτό, δεν χρειάζεται να δοθεί απάντηση. Σε κάθε όμως περίπτωση και στο ερώτημα αυτό η απάντηση πρέπει να είναι αρνητική. Δεν επιτρέπεται δηλαδή η έρευνα του ακριβούς ή μη του περιεχομένου της μαγνητοταινίας.*

Τελικά, ο Άρειος Πάγος αποφάνθηκε ότι ο αρμόδιος για την πειθαρχική δίωξη Εισαγγελέας δύναται μεν, ανεξαρτήτως πηγής γνώσεως, να ερωτήσει οποιονδήποτε δικαστικό ή εισαγγελικό

λειτουργό, αν παρενέβη ή όχι σε συνομιλία του με συνάδελφό του, επί υπηρεσιακού ζητήματος υπέρ ή κατά διαδίκου και να ερευνήσει περαιτέρω πειθαρχικώς την υπόθεση, αν η απάντηση παρέχει έδαφος προς τούτο, αλλά δεν δύναται να επικαλεσθεί ως αποδεικτικό μέσο δημοσιεύματα του τύπου που αναφέρουν παρανόμως αποτυπωθείσες τηλεφωνικές συνομιλίες δικαστικών λειτουργών, έστω κι αν αυτές αφορούν υπηρεσιακά ζητήματα. Ανέβαλλε να αποφασίσει ως προς τα ερωτήματα 3 και 4 του Εισαγγελέα.

17. 455/1996 ΑΠ, Ποιν.Χρ. 1997, «Παραβίαση του απορρήτου των τηλεφωνημάτων από ιδιωτικό αστυνομικό»

Στη συγκεκριμένη υπόθεση ο κατηγορούμενος, ως υπεύθυνος και μέτοχος μιας εταιρείας, με αντικείμενο τις παράνομες παρακολουθήσεις, φύλαξη και προστασία προσώπων και πραγμάτων, αθέμιτα παγίδευσε την τηλεφωνική σύνδεση ενός συνδρομητή του ΟΤΕ, τοποθετώντας παράνομα στον υπαίθριο κατανεμητή των αστικών τηλεφωνικών κέντρων, και συγκεκριμένα στην τηλεφωνική αυτή σύνδεση μικροπομπό, με σκοπό να μαγνητοφωνήσει το περιεχόμενο της τηλεφωνικής συνδιαλέξεως μεταξύ αυτού του συνδρομητή του ΟΤΕ και τρίτων, με μαγνητόφωνο τοποθετημένο στο εσωτερικό του αυτοκινήτου του. Την πράξη αυτή της παραβίασεως του απορρήτου των τηλεφωνημάτων ενεργεί κατ'επάγγελμα ο κατηγορούμενος. Το δικαστήριο καταδίκασε τον κατηγορούμενο με βάση το άρθρο 370Α§4 ΠΚ.

Ο Άρειος Πάγος έκρινε ορθή και αιτιολογημένη την καταδίκη για παραβίαση του απορρήτου των τηλεφωνημάτων του αναιρεσείοντος ιδιωτικού αστυνομικού, ο οποίος τοποθέτησε μικροπομπό σε υπαίθριο κατανεμητή του ΟΤΕ και χρησιμοποίησε μαγνητόφωνο για να καταγράψει τηλεφωνικές συνδιαλέξεις.

18. 322/2000 ΑΠ, Ποιν.Χρ. 2000, «Παραβίαση του απορρήτου των τηλεφωνημάτων του ενός συζύγου από τον άλλον»

Στη συγκεκριμένη υπόθεση, το Τριμελές Εφετείο Θεσσαλονίκης που δίκασε, δέχτηκε ότι εποδείχθηκαν τα εξής πραγματικά περιστατικά. Ειδικός τεχνίτης του ΟΤΕ διαπίστωσε την ύπαρξη μικροπομπού στην τηλεφωνική σύνδεση, που ανήκε στην εγκαλούσα και ήταν τοποθετημένος στο σπίτι της μητέρας της, όπου διέμενε η εγκαλούσα μετά τη διάσπαση της έγγαμης συμβίωσής της με τον κατηγορούμενο σύζυγό της, ο οποίος διέμενε μόνος σε διαμέρισμα, το οποίο χρησίμευε προηγουμένως ως συζυγική τους κατοικία. Με την τοποθέτηση του μικροπομπού αυτού έγινε έτσι παγίδευση στην πιο πάνω τηλεφωνική σύνδεση της εγκαλούσας και ήταν δυνατή η παρακολούθηση και η μαγνητοφώνηση από άλλη συσκευή των πραγματοποιούμενων με την τηλεφωνική σύνδεση της εγκαλούσας συνδιαλέξεων.

Η παγίδευση αυτή έγινε από τον κατηγορούμενο, το οποίο το συμπέρανε το δικαστήριο με μια σειρά δεδομένων, που αποδείκνυαν την ενοχή του. Κηρύχθηκε ένοχος λοιπόν της πράξης του με βάση το άρθρο 370Α§1 ΠΚ.

Ο Άρειος Πάγος έκρινε ορθή και αιτιολογημένη την καταδίκη για παραβίαση του απορρήτου των τηλεφωνημάτων του κατηγορούμενου, ο οποίος έχοντας τις αναγκαίες γνώσεις, εγκατέστησε μικροπομπό στην τηλεφωνική συσκευή της εγκαλούσας (εν διαστάσει συζύγου του), παγιδεύοντας με τον τρόπο αυτό την τηλεφωνική σύνδεσή της και καθιστώντας δυνατή την παρακολούθηση και την μαγνητοφώνηση των πραγματοποιούμενων συνδιαλέξεων.

**19. 1434/2001 ΑΠ (Τμ. Ζ'), Ελλ.Δικ. 43,
«Μαγνητοφώνηση χωρίς τη συναίνεση του ετέρου
συνομιλητή»**

Σε αυτή την απόφαση, ο Άρειος Πάγος απεφάνθηκε βάσει των διατάξεων α.9§1 εδ.Β' Σ., α.9 ΑΣ, α.19§1, 3 Σ., ότι απαγορεύεται η χρήση μαγνητοταινιών ως αποδεικτικού μέσου σε πολιτική δίκη, που έχουν αποκτηθεί χωρίς τη θέληση, συναίνεση, ή εγκριση εκείνου που αποτυπώθηκε η τηλεφωνική συνομιλία, ανεξάρτητα από το πρόσωπο που επιχειρεί τη μαγνητοφώνηση.

**20. 1/2001 ΑΠ, Ποιν.Λόγος 2001, «Καταγραφή
συνομιλίας χωρίς τη συναίνεση του ομιλούντος
ανεπίτρεπτη»**

Στη συγκεκριμένη υπόθεση, το Εφετείο δεν έλαβε υπόψη αποδεικτικό μέσο, επικληθέν και προσκομισθέν από την αναιρεσείουσα, το οποίο ήταν μαγνητοταινία με το κείμενο της απομαγνητοφωνήσεώς της, στην οποία περιέχεται ιδιωτική συνομιλία με τον ήδη αναιρεσίβλητο, αποτυπωθείσα εν αγνοία και χωρίς τη συναίνεση αυτού στην οικία της θανούσας Α.Γ., προς απόδειξη του ισχυρισμού της αναιρεσείουσας ότι ο αναιρεσίβλητος κατέχει ιδιόγραφη διαθήκη της θανούσας, με την οποία αυτή είχε εγκαταστήσει κληρονόμο της τον αναιρεσείουσα.

Ο Άρειος Πάγος απέρριψε ως απαράδεκτο το λόγο αναίρεσης για τη μη λήψη επικληθέντος και προσκομισθέντος αποδεικτικού μέσου. Απεφάνθη ότι η εν αγνοία και χωρίς τη συναίνεση εντός των συνομιλητών μαγνητοφώνηση ιδιωτικής συνομιλίας ενέχει παγίδευσή του και συνεπώς, αποτελεί δέσμευση του χώρου όπου έγινε η συνομιλία, η μαγνητοταινία στην οποία χωρίς τη συναίνεση του ετέρου των συνομιλητών αποτυπώθηκε, είναι συνταγματικά απαγορευμένο αποδεικτικό μέσο και δεν επιτρέπεται να

χρησιμοποιηθεί εναντίον του σε πολιτική δίκη, ανεξαρτήτως του προσώπου που επιχείρησε τη μαγνητοφώνηση, δηλαδή έστω κι αν πρόκειται για πρόσωπο που μετέσχε στη μαγνητοφωνηθείσα συζήτηση.

21. 478/2001 ΑΠ, Ποιν.Λόγος 2001, «Παραβίαση του απορρήτου των τηλεφωνημάτων και η σημασία του σκοπού στην ΠΚ 370Α§1»

Στη συγκεκριμένη υπόθεση με απόφαση του Τριμελούς Εφετείου Λάρισας, κρίθηκε ένοχος ο αναιρεσείων για παραβίαση του απορρήτου των τηλεφωνημάτων κατά το άρθρο 370Α§1 εδ.Α' ΠΚ. Το Εφετείο δέχθηκε τα εξής πραγματικά περιστατικά. Ο αναιρεσείων, ο οποίος διατηρούσε ερωτικές σχέσεις με τη σύζυγο του πολιτικώς ενάγοντος, εν αγνοία του τελευταίου και της συζύγου του, τοποθέτησε αθεμίτως συσκευή ηχοληψίας (μικροπομπό) στην τηλεφωνική σύνδεση του πολιτικώς ενάγοντος, που βρισκόταν στην οικία τούτου. Ο αναιρεσείων αποσκοπούσε με τον μικροπομπό στο να μαγνητοφωνεί το περιεχόμενο των τηλεφωνικών συνδιαλέξεων της τηλεφωνικής συσκευής του πολιτικώς ενάγοντος, προκειμένου να ενοχοποιήσει τη σύζυγο τούτου και να την εκβιάσει ότι θα αποκαλύψει τις ερωτικές της με αυτόν σχέσεις στον πολιτικώς ενάγοντα σύζυγό της, χρησιμοποιώντας ως αποδεικτικό μέσο το μαγνητοφωνημένο περιεχόμενο των τηλεφωνικών συνδιαλέξεων, που γίνονταν με τη συσκευή αυτή μεταξύ αυτού και τις έγγαμης ερωμένης του, και να επιτυγχάνει έτσι τη διατήρηση των εξωσυζυγικών σχέσεων μετ'αυτής. Όμως με την ως άνω αθέμιτη παρέμβαση του αναιρεσειόντος στην τηλεφωνική συσκευή του πολιτικώς ενάγοντος μαγνητοφωνείτο το περιεχόμενο όλων αδιακρίτως των με τη συσκευή αυτή γενομένων συνδιαλέξεων. Το

Εφετείο όμως στην απόφασή του δεν αναφέρει αν ο αναιρεσείων αποσκοπούσε στο να μαγνητοφωνεί και τις τελευταίες αυτές τηλεφωνικές συνδιαλέξεις.

Ο Άρειος Πάγος αποφάσισε ότι για τη στοιχειοθέτηση του εγκλήματος της παραβίασης του απορρήτου των τηλεφωνημάτων απαιτείται η αθέμιτη παρέμβαση του δράστη να αποσκοπεί στο να πληροφορηθεί ή να μαγνητοφωνήσει αυτός το περιεχόμενο τηλεφωνικής συνδιάλεξης μεταξύ τρίτων. Αναιρείται λόγω έλλειψης αιτιολογίας, η προσβαλλόμενη καταδικαστική απόφαση, διότι δέχεται ότι ο κατηγορούμενος απέβλεπε με την παγίδευση στην μαγνητοφώνηση δικών του συνομιλιών με τη σύζυγο του πολιτικώς ενάγοντος και δεν διευκρινίζει σαφώς αν απέβλεπε και στη μαγνητοφώνηση συνομιλιών μεταξύ τρίτων.

22. 297/2002 ΑΠ, Ποιν.Δικ. 2002, «Συνέπεια εκτίμησης για την κήρυξη της ενοχής του κατηγορουμένου, αποδεικτικών μέσων που έχουν αποκτηθεί με αξιόποινη πράξη»

Σύμφωνα με τον Άρειο Πάγο, απόλυτη ακυρότητα επέρχεται και στην περίπτωση κατά την οποία το Δικαστήριο της ουσίας, παρά την απαγόρευση του άρθρου 177§2 ΚΤΔ, λαμβάνει υπόψη για την κήρυξη της ενοχής του κατηγορουμένου, αποδεικτικά μέσα που έχουν αποκτηθεί με αξιόποινη πράξη, όπως είναι και η παραβίαση του απορρήτου των τηλεφωνημάτων και της προφορικής συνομιλίας (α.370ΑΣ1,2 ΠΚ). Γι'αυτό ο Άρειος Πάγος έκρινε ότι αναιρείται η απόφαση με την οποία καταδικάσθηκε κατ'έφεση για παθητική δωροδοκία ο αναιρεσείων, δεδομένου ότι προκειμένου, το Δικαστήριο να καταλήξει στην περί ενοχής κρίση του, φέρεται να έλαβε υπόψη και να συνεκτίμησε μεταξύ άλλων «*δύο φύλλα πρόχειρης απομαγνητοφώνησης*», των οποίων δεν προσδιορίζεται

περαιτέρω η ταυτότητα και, δη, ποια ήταν τα πρόσωπα των οποίων είχε μαγνητοφωνηθεί η συνομιλία ή η τηλεφωνική συνδιάλεξη, ούτε αν πρόκειται για νόμιμο αποδεικτικό μέσο, που χρησιμοποιήθηκε για την υπεράσπιση του κατηγορούμενου ή για εκπλήρωση καθήκοντός του ή για διαφύλαξη έννομου ή άλλου δικαιολογημένου ουσιώδους δημοσίου συμφέροντος, δεδομένου ότι στις τελευταίες περιπτώσεις δεν πρόκειται για αξιόποινη πράξη, σύμφωνα με τα αναφερόμενα στις παρ.3,4 του άρθρου 370Α ΠΚ.

23. 213/2003 Μ.Ο.Ε. Αθηνών, Ποιν.Λόγος 2003, «Δεκτή η χρήση στο δικαστήριο του προϊόντος της αθέμιτης μαγνητοφώνησης ιδιωτικής συνομιλίας χάριν της προσωπικής ελευθερίας»

Το δικαστήριο εν όψει της αποφάσεως υπ' αριθμόν 1/2001 της Ολομέλειας του αρείου Πάγου, θεώρησε ότι συνταγματικώς υπέρτερο αγαθό της ελευθερίας και επικοινωνίας είναι η προσωπική ελευθερία, η οποία κατοχυρώνεται στις διατάξεις των άρθρων 5,6,7 του Συντάγματος. Επομένως, αποφάσισε, ότι το απόρρητο της επικοινωνίας κάμπτεται και επιτρέπεται η χρήση στο δικαστήριο του προϊόντος της αθέμιτης μαγνητοφώνησης ιδιωτικής συνομιλίας, προκειμένου να απαλλαγεί αθώος και να αποφευχθεί μια άδικη βαρύτερη καταδίκη του κατηγορούμενου.

Επομένως στη συγκεκριμένη υπόθεση έκρινε ότι πρέπει να επιτραπεί η χρήση της αθεμίτως ληφθείσης μαγνητοταινίας, δηλαδή η ανάγνωση της απομαγνητοφωνηθείσης ερωτικού περιεχομένου συνομιλίας, μεταξύ της θανατωθείσης υπό του κατηγορουμένου εν διαστάσει ζυζύγου του και του φίλου της, προκειμένου να αποφευχθεί μια άδικη βαρύτερη καταδίκη του κατηγορουμένου αν αποδειχθεί ότι ο δράστης της ανθρωποκτονίας βρισκόταν σε κατάσταση βρασμού ψυχικής ορμής.

**V. ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ
ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ -
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ**

***1. Η απόφαση Klass της 6.9.1978 «Παρακολουθήσεις
τηλεφωνημάτων από διοικητικές αρχές»***

Η απόφαση αυτή αφορά τις παρακολουθήσεις τηλεφώνων που γίνονται από «διοικητικές αρχές», ανεξαρτήτως της τελέσεως ενός εγκλήματος και σκοπεύουν στην πρόληψη εγκλημάτων κατά της εσωτερικής και εξωτερικής ασφάλειας του Κράτους.

Στην υπόθεση αυτή πέντε γερμανοί υπήκοοι, της πρώην Δυτικής Γερμανίας υποστηρίζουν χωρίς βεβαίως να μπορούν να το αποδείξουν ότι είχαν υποστεί παρακολούθηση των τηλεφωνικών τους συνομιλιών με υπουργική εντολή βάσει του νόμου της 13ης Αυγούστου 1968, που προέβλεπε τη δυνατότητα άρσης του απορρήτου των μέσων ανταπόκρισης και επικοινωνίας.

Στην απόφασή του το Δικαστήριο αποφάνθηκε για δύο θέματα, για το παραδεκτό της ατομικής προσφυγής στο ΕΔΔΑ και για τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες η παρέμβαση του Κράτους στο θεμελιώδες δικαίωμα του σεβασμού της ιδιωτικής ζωής και της επικοινωνίας είναι επιτρεπτή.

Επίσης ερμήνευσε το δικαίωμα στο σεβασμό της ιδιωτικής ζωής και της επικοινωνίας που αναγνωρίζεται από τη διάταξη της §1 του άρθρου 8 της Σύμβασης. Έκρινε λοιπόν ότι παρά το γεγονός ότι δεν αναγράφεται, στο περιεχόμενο του δικαιώματος αυτού, περιλαμβάνονται και οι τηλεφωνικές συνδιαλέξεις.

Τέλος το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι σε μια δημοκρατική κοινωνία, για να θεωρούνται τα μέσα παρακολούθησης απολύτως αναγκαία δεν αρκεί να λαμβάνονται για την προστασία της «εθνικής

ασφάλειας» και της «δημόσιας τάξης». Έτσι ο νόμος δεν πρέπει να επιτρέπει αόριστα τη γενικευμένη παρακολούθηση εξερευνητικού περιεχομένου. Αντίθετα η παρακολούθηση μπορεί να γίνεται μόνο όταν υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις κατά συγκεκριμένων ατόμων ότι προετοιμάζουν ή έχουν τελέσει διακεκριμένα εγκλήματα κατά της ασφάλειας του Κράτους ή της Δημοκρατικής Τάξης.

Άρα, το Δικαστήριο έκρινε ότι οι παρακολουθήσεις τηλεφώνων που γίνονται από τις «Διοικητικές Αρχές» υπόκεινται σε αυστηρούς περιορισμούς.

2. Οι αποφάσεις Kruslin και Hunig της 24.4.1990 «Παρακολουθήσεις τηλεφωνικών συνδιαλέξεων από τις δικαστικές αρχές»

Στις αποφάσεις αυτές το πρόβλημα που τίθεται είναι κατά πόσο συμβιβάζεται με τη διάταξη του άρθρου 8 της Σύμβασης η παρακολούθηση του τηλεφώνου ενός υπόπτου που διατάσσεται από τις ανακριτικές αρχές μιας χώρας βάσει ρητών διατάξεων του νόμου. Στην περίπτωση αυτή πρόκειται για ένα Γαλλικό νόμο ο οποίος συνοδεύεται από εγγυήσεις οι οποίες περιστέλλουν τον τρόπο και τις συνέπειες παρακολούθησης.

Το ΕΔΔΑ έκρινε ότι «οι παρακολουθήσεις των τηλεφωνικών συνομιλιών καθώς και άλλα μέσα παρεμβολής αποτελούν σοβαρή προσβολή του δικαιώματος κάθε ατόμου στο σεβασμό της ιδιωτικής του ζωής». Πρέπει συνεπώς οι παρακολουθήσεις που διατάσσονται από τις δικαστικές αρχές να εδράζονται επί ενός νόμου του οποίου οι διατάξεις είναι ιδιαίτερα «σαφείς, ειλικρινείς και λεπτομερείς». Το Δικαστήριο τονίζει ότι πρέπει ο νόμος να έχει μία «ποιότητα», δηλαδή πρέπει να είναι «προσιτός» και να παρέχει τη «δυνατότητα πρόβλεψης».

Το Δικαστήριο στη συνέχεια έκρινε ότι η Γαλλική νομοθεσία δεν παρέχει στον πολίτη ικανοποιητική «ασφάλεια δικαίου» και δεν προσφέρει προς το παρόν την πρέπουσα προστασία απέναντι σε απειλούμενες καταχρήσεις. Έτσι οι «δεκαεπτά» στο σύνολό τους εγγυήσεις που παρέχει το Γαλλικό Δίκαιο κρίθηκαν ανεπαρκείς από το ΕΔΔΑ.

Το Δικαστήριο καταλήγει ότι το Γαλλικό Δίκαιο δεν προβλέπει με τη δέουσα ακρίβεια τα κριτήρια, τα οποία κατευθύνουν την κρίση των αρχών στην απόφαση να άρουν το απόρρητο της ελεύθερης επικοινωνίας. Ως εκ τούτου, ο προσφεύγων στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο πολίτης Kruslin, που καταδικάσθηκε βάσει των αποδείξεων που προέκυψαν από την παρακολούθηση των τηλεφωνικών του συνομιλιών «δεν απολάμβανε του ελαχίστου βαθμού προστασίας που απαιτεί η υπεροχή του δικαίου σε μία δημοκρατική κοινωνία».

VI. ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΒΟΥΛΕΥΜΑΤΑ - ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ

1. Γνωμ.Εισ. ΑΠ 4/18.8.1958, Ποιν.Χρ. 1958, «Έλεγχος της αλληλογραφίας των υπό εκτόπιση ατόμων»

Σύμφωνα με τη γνωμοδότηση αυτή, κατ'άρθρο 1§1 εδ.ΙΒ' Ν.Δ.511/47, η αστυνομική αρχή έχει το δικαίωμα να ελέγχει την αλληλογραφία, δηλαδή τις επιστολές των υπό εκτόπιση ατόμων, όχι τα τηλεγραφήματα. Τα τηλεγραφήματα δεν περιλαμβάνονται στην ελεγχόμενη αλληλογραφία.

2. Γνωμ.Εισ. ΑΠ 4/21.2.1963, Νο Β 1964, «Έναρξη του απορρήτου των επιστολών»

Σύμφωνα με τη γνωμοδότηση αυτή, το απόρρητο των επιστολών άρχεται από της ταχυδρομώσεως, δηλαδή της ρίψεως στο γραμματοκιβώτιο ή της παραδόσεως στον υπάλληλο της ταχυδρομικής υπηρεσίας.

3. Γνωμ. Εισ. ΑΠ 191/1996, Ελλ.Δικ. 1996 «Άρση του απορρήτου της κινητής τηλεφωνίας»

Σύμφωνα με τη γνωμοδότηση αυτή τα άρθρα 3 και 5 Ν.2225/94 «Για την προστασία της ελευθερίας της ανταπόκρισης και επικοινωνίας και άλλες διατάξεις» και 2§3 ΠΔ 191/91 με τίτλο «Αναδιάρθρωση Υπηρεσιών Υπουργείου Δημόσιας Τάξης» και άλλες διατάξεις ισχύουν και για την κινητή τηλεφωνία.

**4. Γνωμ. Εισ. ΑΠ 336/1996, Εμ.Δικ. 1996,
«Μαγνητοφώνηση από την Αστυνομία των συνομιλιών της
με τους πολίτες»**

Σύμφωνα με τη γνωμοδότηση αυτή είναι επιτρεπτή η μαγνητοφώνηση από την αστυνομία των συνομιλιών της με τους πολίτες που απευθύνονται τηλεφωνικά σ'αυτή, διότι εξυπακούεται η συναίνεσή τους, εκτός αν ο απευθυνόμενος στην αστυνομία δηλώσει ότι αντιτίθεται στη μαγνητοφώνηση, οπότε η παρά την εκφρασθείσα άρνησή του μαγνητοφώνηση συνιστά πράξη ποινικώς κολάσιμη.

**5. Γ' Ανακριτών, Λάρισα 16/2/1996 «Έννοια του
απορρήτου των τηλεπικοινωνιών»**

Στην έννοια του απορρήτου των τηλεπικοινωνιών εμπίπτει μόνο το περιεχόμενο της τηλεφωνικής συνδιάλεξης και όχι άλλα στοιχεία αυτής, όπως η ταυτότητα καλούντος και καλουμένου, ο τόπος και ο χρόνος της συνδιαλέξεως ή η διάρκειά της.

**6. Συμβ.Εφ.Αθ. 1953/2000, ΠοινΔικ. 2002, «Άρση του
απορρήτου επικοινωνιών με σκοπό την εξάρθρωση
εγκληματικής οργάνωσης»**

Στη συγκεκριμένη υπόθεση έγινε δεκτή από το Συμβούλιο Εφετών Αθηνών, η αίτηση του Ειδικού Εφέτη Ανακριτή και διατάχθηκε η άρση του απορρήτου των επιστολών και της τηλεφωνικής και κάθε άλλης μορφής τηλεπικοινωνιακής ανταπόκρισης ή επικοινωνίας των προσώπων κατά των οποίων ασκήθηκε ποινική δίωξη για τις πράξεις που προβλέπονται από τα άρθρα 187§1, 270, 272, 299, 374, 380 ΠΚ και των προσώπων που σχετίζονται με την υπόθεση, για τρεις μήνες από της εκδόσεως του βουλεύματος, με σκοπό την εξακρίβωση του τόπου

διαμονής μη συλληφθέντος κατηγορούμενου και τη διερεύνηση της υπόθεσης.

7. Διατ.Εισ.Πλημ.Πειρ. 6/2002, Ποιν.Δικ. 2002, «Άρση του απορρήτου τηλεφωνικών συνδέσεων προς διακρίβωση κακουργήματος»

Προκειμένου να διακριβωθούν κακουργήματα που περιοριστικά αναφέρονται στο νόμο, μεταξύ δε αυτών συγκαταλέγεται και η αρπαγή ανηλίκων, ο Εισαγγελέας Πλημμελειοδικών μπορεί να διατάξει την άρση του απορρήτου των τηλεφωνικών συνδιαλέξεων και εάν διαταχθεί η άρση του απορρήτου της επικοινωνίας καθορίζεται και το χρονικό διάστημα αυτής, το οποίο καταρχήν δεν υπερβαίνει τους δύο μήνες, πλην όμως δύναται να παραταθεί με την ίδια διαδικασία έως και 10 μήνες συνολικά, εάν υφίστανται οι λόγοι επιβολής της άρσης.

Στη συγκεκριμένη υπόθεση απορρίφθηκε η αίτηση της Α.Χ. περί άρσεως του απορρήτου των τηλεφωνικών συνδέσεων των στενότερων συγγενών του τέως συζύγου της Λ.Χ. διότι η εκκρεμούσα σε βάρος του καθού η ως άνω αίτηση κατηγορουμένου Λ.Χ. ποινική δίωξη, τυγχάνει όχι μόνο πλημμεληματικής μορφής (παράβαση α.232Α ΠΚ), αλλά κείται και εκτός των ως άνω πράξεων που όρισε ο νομοθέτης περιοριστικά δια την άρση του απορρήτου αυτής.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Σύμφωνα με το άρθρο 19 παρ.1 εδ.Α' του Συντάγματος «*Το απόρρητο των επιστολών και της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας με οποιοδήποτε άλλο τρόπο είναι απόλυτα απαραβίαστο*». Αντικείμενο της προστασίας είναι η επικοινωνία και ειδικότερα το απόρρητο της επικοινωνίας. Αφορά όλα τα επικοινωνιακά μέσα ενώ διχογνωμία υπάρχει για το αν η προστασία περιλαμβάνει μόνο το περιεχόμενο του μηνύματος ή και τα εξωτερικά στοιχεία. Φορείς του δικαιώματος είναι τόσο τα φυσικά πρόσωπα, Έλληνες και αλλοδαποί, όσο και τα νομικά πρόσωπα. Αποδέκτες είναι τόσο το Κράτος όσο και οι ιδιώτες. Το πεδίο εφαρμογής του άρθρου αυτού είναι ευρύτατο και ενδεικτικά αναφέρεται η εφαρμογή του στον οικογενειακό χώρο, στον εργασιακό χώρο και στο χώρο των φυλακών. Το άρθρο 19 παρ.1 εδ Β' Σ. προβλέπει του περιορισμούς του δικαιώματος αυτού. Σύμφωνα με το άρθρο αυτό «*Νόμος ορίζει τις εγγυήσεις από τις οποίες η δικαστική αρχή δεν δεσμεύεται από το απόρρητο για λόγους εθνικής ασφάλειας ή για διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων*». Οι περιπτώσεις άρσης του απορρήτου τίθενται περιοριστικά. Επίσης σύμφωνα με το άρθρο 19 παρ.2, το Σύνταγμα επιτάσσει τη νομοθετική πρόβλεψη της συγκρότησης, της λειτουργίας και των αρμοδιοτήτων ανεξάρτητης αρχής με σκοπό τη διασφάλιση του απορρήτου των ανταποκρίσεων. Μετά την αναθεώρηση του 2001 προστέθηκε τρίτη παράγραφος στο άρθρο 19 Σ. σύμφωνα με την οποία «*Απαγορεύεται η χρήση αποδεικτικών μέσων που έχουν αποκτηθεί κατά παράβαση του άρθρου αυτού και των άρθρων 9 και 9Α*». Η θεωρητική, νομοθετική και νομολογιακή αντιμετώπιση της χρήσης παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Τέλος, η δια του

Περίληψη Της Εργασίας Στα Ελληνικά

Συντάγματος παρεχόμενη προστασία στο απόρρητο της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας, ολοκληρώνεται και καθίσταται η αποτελεσματική μέσω της ποινικής προστασίας.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΑ ΑΓΓΛΙΚΑ

According to the article 19 par.1 ed. A' of the constitution "*The secrecy of letters and free correspondence in every possible way is absolutely inviolable*". The object of the protection is the communication and especially the secrecy of communication. It refers to all ways of communication, while opinions differ as to whether the protection concerns only the content of the message or the exterior elements of the message as well. Both individuals, namely Greeks and foreigners, and legal persons are entitled to exercise this right. Recipients of this right can either be the state or private individuals. This article is applicable to many fields and its application to family, workplace and prisons' affairs, is indicated mentioned. The article 19 par.1 ed.B' of the constitution provides for the restrictions of this right. According to this article "*Law provides the guarantees under which the juridical authority is not restricted by the secrecy for reasons of national safety or for the verification of particularly serious crimes*". The abrogation of the secrecy of communication is restricted to only these cases. In addition, according to the article 19 par.2, the Constitution orders legal provision to the organization, operation and jurisdiction of the independent authority in order to protect the secrecy of correspondence. After the 2001 Constitution reform, a third paragraph has been added to the article 19 of the Constitution according to which "*The use of evidence acquired through infraction of this article and of articles 9 and 9A, is probated*". The theoretical, legislative and juridical handling of the use of illegally acquired evidence is of great interest. Finally, the protection of the secrecy of free correspondence and

---

communication is completed and becomes more effective through protection dictated by the penal law.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

- ◆ Αλεξανδρής Β. *«Οι παρακολουθήσεις των τηλεφωνικών συνδιαλέξεων και η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου»*, Υπερ.1993, σ. 1047 επ.
- ◆ Γεωργόπουλος, Επιτ.συντ.δικ., 3η εκδ. 1991, σ. 537 επ.
- ◆ Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα Α', σ. 351 επ.
- ◆ Δαλακούρας Θ., *«Η αποδεικτική απαγόρευση αξιοποίησης των αθέμιτων φωνοληψιών και απεικονίσεων»*, Υπερ.1992, σ. 25 επ.
- ◆ Δημητρόπουλος Α., *Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου*, τ.3, Ι' Έκδοση 2004, σ. 228 επ.
- ◆ Ηλιοπούλου-Στράγγα Τζ., *Χρήση παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων και δικαίωμα υπεράσπισης του κατηγορουμένου*, Εκδ.Αντ. Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2003
- ◆ Καμίνης Γ., *Παράνομα Αποδεικτικά Μέσα και Συνταγματική Κατοχύρωση των Ατομικών Δικαιωμάτων - Οι αποδεικτικές απαγορεύσεις στην ποινική και πολιτική δίκη*, Εκδ. Αντ. Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1998
- ◆ Καμίνης Γ., *«Το απόρρητο της τηλεφωνικής επικοινωνίας: Η συνταγματική προστασία και η εφαρμογή της από τον ποινικό νομοθέτη και τα δικαστήρια»*, Νο Β. 1995, σ. 505 επ.
- ◆ Καρρά Αρ., *Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο*, Β' Έκδοση, Εκδόσεις Αντ. Ν.Σάκκουλα 1998, σ. 632 επ.
- ◆ Κοκκινάκης, *«Η άρση του απορρήτου ανταπόκρισης και επικοινωνίας σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 3 και 4 του Ν.2225/1994»*, Ποιν.Δικ. 2002, σ. 662 επ.
- ◆ Κοσμάτος Κ., *«Το απόρρητο της επικοινωνίας των κρατουμένων»*, Υπερ.2000, σ. 423 επ.

- ◆ Μαγκάκης, *«Περί της ποινικής προστασίας του απορρήτου των τηλεφωνημάτων»*, Ποιν.Χρ. 1964, σ. 10 επ.
- ◆ Μάνεσης Αρ., *Ατομικές Ελευθερίες*, 4η εκδ.1982, σ. 232 επ.
- ◆ Μανωλεδάκης Ιωαν., *«Η άρση του αδίκου χαρακτήρα της παραβίασης του απορρήτου των τηλεφωνημάτων και της ιδιωτικής συνομιλίας»*, Ποιν.Δικ. 2002, σ. 277 επ.
- ◆ Νούσκαλης Γ., *«Ορισμένες σκέψεις σχετικά με την ένταση της προστασίας του απορρήτου των επικοινωνιών και του ιδιωτικού βίου, μετά την τροποποίηση των άρθρων 370Α ΠΚ και 7Α Ν.2472/1997 με το Ν.3090/2002»*, Ποιν.Δικ. 2003, σ. 8 επ.
- ◆ Νούσκαλης Γ., *«Ο Ν.3115/2003 για την Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών. Ορισμένες επισημάνσεις και προβληματισμοί»*, Ποιν.Δικ. 2002, σ. 248 επ.
- ◆ Παπαγεωργίου-Γονατάς Σ., *«Οι Αποδεικτικές Απαγορεύσεις ως έκφραση Συνταγματικών Επιταγών»*, Ποιν.Λόγος 2003, σ. 17 επ.
- ◆ Παπαδογιάννης Μιχ., *«Η παράβαση του απορρήτου των τηλεφωνημάτων και της προφορικής συνομιλίας»*, Ποιν.Χρ. 1983, σ. 785 επ.
- ◆ Παραράς Π., *Σύνταγμα 1975, Corpus I*, 1982 σ. 293 επ.
- ◆ Πατεράκης Σ., *«Η δυνατότητα αξιολόγησης στην πολιτική και ποινική δίκη αποδεικτικών μέσων που αποκτήθηκαν παράνομα ή κατά παράβαση συνταγματικών διατάξεων»*, Νο Β.1983, σ. 1123 επ.
- ◆ Παυλόπουλος Π., *«Τεχνολογική εξέλιξη και συνταγματικά δικαιώματα. Οι σύγχρονες περιπέτειες του απορρήτου των ανταποκρίσεων»*, Νο Β. 1987, σ. 1511 επ.
- ◆ Πλαγιαννάτος Δ., *«Το δικαίωμα επί της ίδιας προσωπικότητας»*, Ελλ.Δικ. 1996, σ. 109

- ◆ Ν.Ν. Σαρίπολος, Συντ.Δικ., Γ', 4η εκδ.1923, σ. 142 επ.
- ◆ Σγουρίτσας Μ., «Τινά περί του εγκλήματος της παραβιάσεως του απορρήτου των επιστολών», Ποιν.Χρ. 1961, σ. 441 επ.
- ◆ Σπινέλλης Δ., «Αποδεικτικές Απαγορεύσεις στην ποινική δίκη», Ποιν.Χρ. 86, σ. 55 επ.
- ◆ Σπινέλλη Δ.Καλλιόπη, Κουράκης Ε.Νέστορας, *Σωφρονιστική Νομοθεσία, Ελληνική-Διεθνής, Δ' Έκδοση*, Νομική Βιβλιοθήκη, Έκδοση 2001
- ◆ Σπυράκος Δ., «Το απόρρητο της επικοινωνίας. Βασικές αρχές και επιλογές για τη δικαιοπολιτική αντιμετώπισή του», Το Σ. 1993 τ.3, σ. 521 επ.
- ◆ Τσαξυράκης Σπ., «Το απόρρητο της επικοινωνίας. Απόλυτα απαραβίαστο ή ευχή της έννομης τάξης;», Νο Β. 1993, σ. 995 επ.
- ◆ Φραντζεσκάκης Ιωαν., «Περί του απορρήτου των επιστολών και της καθ'οιονδήποτε τρόπο ελευθέρως ανταποκρίσεως ή επικοινωνίας», Ποιν.Χρ. 1983, σ. 558 επ.
- ◆ Χαραλαμπάκης Α., «Υπέρ του αξιοποίνου των υποκλοπών», Ποιν.Λόγος 2002, σ. 383 επ.
- ◆ Χρυσόγονος, *Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα*, σ. 240 επ.

ΧΡΗΣΗ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ

www.greeklaws.com/pubs

ΣΧΕΤΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

- ◆ Ν.1291/1982, «Για την καταστολή της υποκλοπής των τηλεφωνικών συνδιαλέξεων και των σοβαρών προσβολών του απορρήτου της προφορικής επικοινωνίας και τροποποίηση άλλων διατάξεων»
- ◆ Ν.1941/1991, «Τροποποίηση διατάξεων του Ποινικού κώδικα, του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και άλλες διατάξεις»
- ◆ Ν.2172/1993, «Τροποποίηση και αντικατάσταση του Ν.1756/1988 'Κώδικας οργανισμού δικαστηρίων και κατάσταση δικαστικών λειτουργιών', του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, του Ποινικού κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας»
- ◆ Ν.2408/1996, «Τροποποίηση διατάξεων του Ποινικού Κώδικα, του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, του κώδικα βασικών κανόνων για τη Μεταχείριση των Κρατουμένων και άλλες διατάξεις»
- ◆ Ν.3090/2002, «Σύσταση σώματος Επιθεώρησης και ελέγχου των καταστημάτων κράτησης»
- ◆ Ν.2225/1994, «Για την προστασία της ελευθερίας της ανταπόκρισης και επικοινωνίας και άλλες διατάξεις»
- ◆ Ν.3115/2003, «Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών»
- ◆ Ν.Δ. 792/1971, «Περί του απορρήτου των επιστολών και της καθ'οιονδήποτε άλλο τρόπο ανταποκρίσεως»

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

- ◆ ΑΔΑΕ : Αρχή Διασφάλισης Απορρήτου των Επικοινωνιών
- ◆ ΑΠ : Άρειος Πάγος
- ◆ αρ ή άρθρ.: άρθρο
- ◆ Αρμ. : Αρμενόπουλος (περιοδικό)
- ◆ Βλ. : Βλέπε
- ◆ Γνωμ. Εις. : Γνωμοδότηση Εισαγγελέα
- ◆ εδ. : εδάφιο
- ◆ ΕΣΔΑ : Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
- ◆ ΕΔΔΑ : Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
- ◆ Εφ. : Εφετείο
- ◆ Εφ.Αθ : Εφετείο Αθηνών
- ◆ Εφ.Θες/κης : Εφετείο Θεσσαλονίκης
- ◆ Εφ.Ναυπλ : Εφετείο Ναυπλίου
- ◆ Ελλ.Δικ/νη : Ελληνική Δικαιοσύνη (περιοδικό)
- ◆ επ. : επόμενα
- ◆ Νο Β : Νομικό Βήμα (περιοδικό)
- ◆ παρ. : παράγραφος
- ◆ ΠΚ : Ποινικός Κώδικας
- ◆ Ποιν.Χρ. : Ποινικά Χρονικά (περιοδικό)
- ◆ σ. ή σελ. : σελίδα
- ◆ Σ. : Σύνταγμα
- ◆ τμ. : τμήμα
- ◆ τ. : τόμος
- ◆ ό.π. : όπου παραπάνω
- ◆ ΤοΣ. : Το Σύνταγμα (περιοδικό)

ΛΗΜΜΑΤΑ

- ◆ Απόρρητο
- ◆ Επικοινωνία

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΜΕ ΤΟ ΠΛΗΡΕΣ ΚΕΙΜΕΝΟ ΤΩΝ ΠΑΡΑΠΕΜΠΟΜΕΝΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ

«Παραβίαση του απορρήτου του ενός συζύγου από τον άλλον»

Αριθμός 60/1969

Άρειος Πάγος

Νο Β.1969, σ.562 επ.

Κείμενο της Απόφασης

Επειδή κατά το μεν άρθρο 252 Πολ.δικ ως αποδεικτικά μέσα δύνανται να χρησιμεύσωσι, μεταξύ άλλων, και τα έγγραφα, κατά δε το άρθρο 284 της ίδιας, έγγραφα είναι χειρόγραφοι ή τυπή τυπωμένοι διατριβαί ή υπομνήματα. Ως «υπομνήματα» ή κατ'ορθότεραν εκ του Γερμανικού κειμένου μετάφρασιν «μνημεία», νοούνται ου μόνον τα δια γραφής ή άλλου παραπλησίου τρόπου καταρτιζόμενα επί χάρτου ή άλλης παραπλησίας ύλης, αλλά και τα διάλλης ύλης κατασκευαζόμενα μνημεία, οία εισίν αι φωτογραφίαι, αι φωτογραφικαί πλάκες, αι μαγνητοφονικαί ταινίαι, ή και τα εκ χάρτου ή παραπλησίας ύλης άνευ των στοιχείων του εγγράφου (εκδόσεως δ'υπογραφής κ.λπ.), εν γένει δε εις την κατηγορίαν των μνημείων περιλαμβάνεται παν υλικόν σημείον καταρτσθέν όπως διατηρείται η μνήμη γεγονότος τινός (πρβλ. Και άρρ. 461 Κωδ.Πολ.Δικ. κατατάσσον εις τα ιδιωτικά έγγραφα και τας φωτογραφικάς ή κινηματογραφικάς αναπαραστάσειςμ φωνοληψίας και πάσαν άλλην μηχανικήν απεικόνισιν). Εξ άλλου, το μεν άρθρο 20 του Συντάγματος του 1952, ορίζον ότι το απόρρητον των επιστολών και της καθ'οιανδήποτε άλλον τρόπον ανταποκρίσεως είναι απολύτως απαραβίαστον, ιδρύει ατομικόν δικαίωμα των εν Ελλάδι προσώπων έναντι του Κράτους, το οποίον υποχρεούται εις αποχήν από πάσης

Παράρτημα Με Το Πλήρες Κείμενο Των Παρεμπομένων Αποφάσεων

ενεργείας συνεπαγομένης παραβίασιν του απορρήτου έναντι των ιδιωτών, το δε άρθρ. 57 ΑΚ αναγνωρίζει και προστατεύει το δικαίωμα του προσώπου επί της ίδιας αυτού προσωπικότητας, στοιχείον, της οποίας αποτελεί και το απόρρητον της ιδιωτικής του ζωής, κατά πάσης παρανόμου προσβολής. Μεταξύ των συζύγων όμως υφίσταται δικαίωμα εκατέρου τούτων επί της προσωπικότητας του άλλου προς τήρησιν της εις τον ηθικόν δεσμόν του γάμου επιβαλλόμενης συμπεριφοράς εις ην περιλαμβάνεται και η τήρησις της συζυγικής πίστεως, ως εκ τούτου δε δεν αποτελεί παράνομον προσβολήν της προσωπικότητας του συζύγου η υπό του ετέρου τούτων παραβίασιν του απορρήτου της ιδιωτικής του ζωής, εφόσον τούτο αναφέρεται εις την τήρησιν της εις τον δεσμόν του γάμου οφειλομένης συμπεριφοράς και υπάρχουσι δεδικαιολογημένοι λόγοι ή εύλογοι αφορμαί.

Εν προκειμένω, ως προκύπτει εκ της της υπ' αριθμ. 2076/1967 παρεμπιπτούσης αποφάσεως του Εφετείου, εφ' ης εστηρίχθη και η υπ. αριθμ. 655/1968 οριστική τοιαύτη, το Εφετείομ έκρινεν ότι η υπό του ενάγοντος (αναιρεσειόντος) προς απόδειξιν της περί διαζυγίου, λόγω μοιχείας και ισχυρού κλονισμού αγωγής του, και ανταπόδειξιν της περί διαζυγίου, λόγω ισχυρού κλονισμού, ανταγωγής της εναγομένης εποκληθείσα και προσαχθείσα μαγνητοφωνική ταινία, ως περιέχουσα τηλεφωνικά συνομιλίας της εναγομένης συζύγου του μετά τρίτου (εκ του τηλεφώνου της συζυγικής οικίας) δεν ηδύνατο να ληφθεί υπόψιν, διότι αυτή δεν δύναται να θεωρηθεί ως έγγραφον, άτε μη φέρουσα τα εν άρθρ. 384 επ. εν συνδυασμό προς το άρθρ. 407 επ. Πολ. Δικ. στοιχεία και διότι η άνευ της συγκαταθέσεως του ομιλούντος παρακολούθησις και αποτύπωσις της ομιλίας, απαγορευμένη υπό του άρθρ. 20 του τότε ισχύοντος Συντάγματος, αποτελεί πράξιν παράνομον, ως προσβάλλουσα την δια του άρθρ. 57 ΑΚ προστατευομένην

Παράρτημα Με Το Πλήρες Κείμενο Των Παρεμπομένων Αποφάσεων

προσωπικότητα. Ούτως όμως, το Εφετείο, παρά τον νόμον δεν έλαβεν υπόψιν προσαχθείσαν απόδειξην και αναιρετέαν κατέστησε, κατά το άρθρον 807 εδ. 9 Πολ.Δικ., την οριστικήν απόφασίν του, στηριχθείσαν εις την ως άνω παρεμπίπτουσαν, ήτις, ως τοιαύτη, είναι κατά το άρθρ. 812§1 Πολ.Δικ., ανεπίδεκτος προσβολής δ'αιτήσεως αναιρέσεως, δεκτική όμως τοιαύτης προσβολής είναι η επ'αυτής στηριχθείσα και το αυτό σφάλμα ενέχουσα οριστικής απόφασις, βασίμου κρινομένου του σχετικού πρώτου λόγου του αναιρετηρίου, ει και ανακριβώς υπαγομένου εν αυτώ εις το εδαφ. 17 του άρθρου 807 Πολ.Δικ. - (Αναιρείται η Εφ.Αθ. 655/1968).

«Μαγνητοφώνηση χωρίς τη συναίνεση του ομιλούντος»

Αριθμός 266/1979

Εφ.Ναυπλίου

Νο Β.1980, σ.115 επ.

Κείμενο της Απόφασης

Επειδή το περιεχόμενο της μετέπικλήσεως προσκομιζομένης μαγνητοταινίας (εκτιθέμενον εις τας προτάσεις της εναγομένης, ως και εν ιδίω εγγράφω απομαγνητοφωνήσεως) δεν δύναται να ληφθή υπόψιν υπό του Εφετείου τούτου, ως αποδεικτικόν μέσον εξομοιούμενον κατ'άρθρ. 444 αρ.3 Κ.Πολ.Δ. προς ιδιωτικών έγγραφον: Πρώτον μεν, διότι η ηχοληπτική αποτύπωσις αυτή, η φερόμενη ως διαλαμβάνουσα τον μη δημοσία εκφρασθέντα προφορικών λόγον του ενάγοντος, εγένετο, ως συνομολογείται, κατά τρόπον παράνομον, ήτοι άνευ της συναινέσεώς του και εν αγνοία του, κρυφίως και καθ'υποκλοπήν, ως τοιαύτη δε προσβάλλει το δικαίωμα της προσωπικότητος αυτού (πρβλ. άρθρ. 1 επ. ν.δ. 792/1971, άρθρ. 10 ν.δ. 495/1974, αρθρ.5 και 19 Συντάγματος 1975 και Σπ.Σταμούλην, Νο Β.23262 επ.), δεύτερον δε, διότι το περιεχόμενον της μαγνητοταινίας ταύτης δεν είναι ευκρινές, ώστε να γίνεται αντιληπτόν, προκειμένου να καταγραφή εις τα πρακτικά, να ακροασθή δε τούτο ο ενάγων και να δηλώση, εάν η μαγνητοταινία αύτη αποδίδη η ου την φωνήν του, ως και αν η αποτύπωσις αυτή είναι γνησία και ανόθευτος.

«Υποκλοπή τηλεφωνικής συνομιλίας εν αγνοία της ομιλούσης συζύγου»

Αριθμός 189/1981

Εφ.Θεσ/κης

Ποιν.Χρ. 1982, σ.553 επ.

Κείμενο της Απόφασης

Επειδή εκρίθη υπό του Εφετείου Θεσσαλονίκης δια των υπ.αριθμ. 556/1980 και 1782/1981 αποφάσεών του ότι η δια της υποκλοπής φωνοληψία εν αγνοία του ομιλούντος, παρ'οιουδήποτε (ιδιώτου ή δημοσίας υπηρεσίας, δηλ. στρατού, αστυνομίας κ.λπ.) και εάν γίνεται και προς οιονδήποτε σκοπόν, αποτελεί, απολύτως, άνευ οιασδήποτε εξαιρέσεως, παράνομον αποδεικτικόν μέσον κατά Κ.Π.Δ. 177, 178, 179, Κ.Πολ.Δ. 44, 438, 439 και 2, 5 Σ/1975, διότι η φωνοληψία, ως και πάσα μηχανική ή ηλεκτρονική απεικόνισις δια να αποτελή ιδιωτικόν ή δημόσιον έγγραφον (ΚΠΔ 438, 439, 444, 432 επ.) πρέπει να στηρίζεται εις την βούλησιν του προσώπου, δηλαδή να θέλει να καταγραφεί ο ρποφορικός του λόγος (Κ.Πολ.Δ. 432 επ.). Αι υποκλοπαί, κατά τη νομολγίαν ταύτην του Εφετείου Θεσσαλονίκης και η άνευ της βουλήσεως του ομιλούντος φωνοληψίαι, αποτελούν προσβολήν της προσωπικότητος του ανθρώπου, ήτοι παραβίασιν της ιδιωτικής εκείνης περιοχής του, όπου δικαιούται να παραμένη απολύτως μόνος. Δεν επιτρέπεται εις την δημοσίαν ή ιδιωτικήν εξουσίαν η παραβίασις τηςιδιωτικής αυτής περιοχής δια της υποκλοπής (άρθρα 2 και 5 του Σ/1975). Δεν επιτρέπεται, (87§2α, 93§4 Σ/1975), όθεν, εις τον δικαστήν, εις οιανδήποτε διαδικασίαν (πολιτικήν, διοικητικήν, ποινικήν) να δέχεται προς εκτίμησιν εν τοιούτον απολύτως παράνομων αποδεικτικών μέσον. Συνεπώς, εν προκειμένω, δεν είναι νόμιμος ή ανωτέρω πρότασις του παρά τω εφετείω τούτο εισαγγελέως ίνα

διαταχθή περαιτέρω ανάκρισις (ΚΠΔ 319) προς απομαγνητοφώνησιν του των υπό του εκκαλούντος πολιτικώς ενάγοντος προσαχθεισών δύο μαγνητοταινιών κατά την ανάκρισιν, αι οποίαι, όπως λέγει, περιέχουν φωνοληψία της κατηγορουμένης συζύγου του ληφθείσαν εν αγνοία της και καθ'υποκλοπήν τηλεφωνικής της συνομιλίας,.

Την πρότασιν υπέβαλε ο Αντιεισαγγελεύς φετλων Δημ Σιδέρης, ο οποίος επανήλθεν επί του θέματος εις την πρότασιν του επί του επί της ουσίας βουλεύματος υπ'αριθμ. 269/1981 διαλαβών τα εξής:

«Εκ του συνδυασμού των διατάξεων των άρθρων 177 και 179 του Κ.Ποιν.Δικ., δια των οποίων καθιερούται εις την πολιτικήν διαδικασίαν αφ'ενός μεν η αρχή της ηθικής αποδείξεως, τουτέστιν της υπό του δικαστού κατά συνείδησιν ελευθέρας εκτιμήσεως των αποδείξεων, αφ'ετέρου δε η ελευθερία των αποδεικτικών μέσων, συνάγεται ότι ο ποινικός δικαστής εν τέλει θα προσδώση την προσήκουσαν αποδεικτικήν αξίαν εις έκαστον αποδεικτικόν μέσον, το οποίο λογικώς προσφέρεται προς ανακάλυψιν και βεβαίωσιν της αλήθειας. Καίτοι δε εις το ημέτερον ποινικόν δικονομικόν σύστημα δεν υφίσταται, ως εις το Αμερικανικόν (Exclusionary Rule) ή εις το Γερμανικόν (εδαφ. III της παρ. 244 της Strafprozessordnung) γενική απαγόρευση της χρησιμοποιήσεως αποδείξεως παρανόμων συλλεγομένων. Ούτω, κατά το άρθρον 7 του εν ισχύι Συντάγματος, απαγορεύεται η παρά κρατικών οργάνων χάριν ανακριτικών σκοπών χρησιμοποίησις βασάνων, σωματικής κακώσεως, βλάβης υγείας ή ασκήσεως ψυχολογικής βίας, ως και πάσης ετέρας προσβολής της ανθρωπίνης αξιορέπειας (Ν.Πατούρη, «Η απαγόρευσις της χρησιμοποιήσεως αποδεικτικού υλικού παρανόμως συγκεντρωμένου) Π.Χρ. Α' σελ. 801, Α. Δερβέναγα, «Το Σύνταγμα της Ελλάδος» σελ. 68, Βλ. σχετικώς και Α.Π. 761/1973 -δεχθείς

Παράρτημα Με Το Πλήρες Κείμενο Των Παρεμπομένων Αποφάσεων
ακριβώς το αντίθετον- Π.Χρ. ΚΔ' σελ. 806). Εκ άλλου, δια του άρθρου 19 του Συντάγματος, δια των διατάξεων του οποίου θεσπίζεται το απαραβίαστον του απορρήτου των επιστολών και της καθ'οιονδήποτε τρόπον ανταποκρίσεως, επομένως και της τηλεφωνικής ανταποκρίσεως, διασφαλίζεται το ατομικόν δικαίωμα της πνευματικής ελευθερίας του ατόμου εις την εκδήλωσιν και μετάδωσιν ιδεών και αισθημάτων έναντι της πολιτείας και των οργάνων αυτής και όχι έναντι των ιδιωτών. Συνεπώς, απαγορεύεται η χρήσις οιουδήποτε αποδεικτικού μέσου προελθόντος εκ της παραβιάσεως του εν λόγω απορρήτου υπό κρατικών οργάνων (ως εσφραγισμένης επιστολής, ανοιχθείσης εις ταχυδρομείον από της παραδόσεως μέχρι της παραλαβής αυτής, προϊόντος παρακολουθήσεως τηλεφωνικής συνδιαλέξεως, κατασχεθέντος πρωτύπου τηλεγραφήματος). Παρά ταύτα ειρήσθω εν προκειμένω, ότι δια του εξακολουθούντος να ισχύση και υπό το Κράτος του τελευταίου Συντάγματος Ν.Δ/τος 792/1971, επιτρέπεται η άρσις του ανωτέρω απορρήτου, διατασσομένης υπό της δικαστικής αρχής, υπό τους όρους και τας προϋποθέσεις του άρθρου 2 του εν λόγω Νομ.Διατάγματος (Η.Κυριακόπουλος «Το Σύνταγμα της Ελλάδος» σελ. 382, Γ.Μαγκάκης «Περί της ποινικής προστασίας του απορρήτου των τηλεφωνημάτων» Π.Χρ. ΙΔ' σελ.10 και επομ. Σ.Μπουρόπουλου, Ερμηνεία Κ.Πολ.Δικ. υπό άρθρον 364 τομ. Β' σελ. 499). Περαιτέρω, δέον να γίνει αποδεκτόν ότι δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται εις την ποινικήν δίκην αποδεικτικά μέσα, περί των οποίων ετελέσθη αξιόποινος πράξις προς τον σκοπόν της χρήσεως ταύτης. Μάλιστα, προκειμένου περί του απορρήτου των επιστολών και της καθ'οιονδήποτε τρόπον ανταποκρίσεως έλαβε χώραν ειδική ρύθμισις εις το Ν.Δ/γμα 792/1971, καθ'όσον, δια του άρθρου 5 αυτού απαγορεύεται η χρησιμοποίησις του περιεχομένου παραβιασθείσης επιστολής ή ανταποκρίσεως προς σκοπόν διάφορων

Παράρτημα Με Το Πλήρες Κείμενο Των Παρεμπομένων Αποφάσεων
των υπό του Συντάγματος προβλεπομένων και ο υπαίτιος της
τοιαύτης παρανόμου χρησιμοποίησεως τιμωρείται δια φυλακίσεως
μέχρι τριών ετών. Αλλά, πλην των εκτεθεισών ανωτέρω
περιπτώσεων, πάσα άλλη απαγόρευση της χρησιμοποίησεως
αποδεικτικών μέσων εν τη ποινική δίκη πρέπει κατά περισκέψεως
να αντιμετωπίζεται των μέσων τούτων δια να δύνται δια της
αποφάσεώς του να παράσχη την επιβαλλομένην προστασίαν εις τα
προσβαλλόμενα έννομα αγαθά. Τούτο άλλωστε σαφώς συνάγεται, όχι
μόνον εκ των εκτεθεισών διατάξεων των άρθρων 177 και 179, αλλά
και του άρθρου 178 του Κ.Ποιν.Δικ., εις το οποίον απαριθμούνται
ενδεικτικώς τα αποδεικτικά μέσα, μεταξύ των οποίων
συγκαταλέγονται και τα έγγραφα. Τις δε η έννοια του εγγράφου δεν
διαλαμβάνει ο Κ.Ποιν.Δικονομίας. Μόνον δε ο Κ.Πολ.Δικονομίας
καθορίζει τίνα είναι τα έγγραφα (άρθρο 438 και 444) μεταξύ δεν
των εις το άρθρον 444 αυτού αναφερομένων ως ιδιωτικών, ρητώς
μνημνεύονται και αι φωνοληψίαι, φωτογραφικάί ή κινηματογραφικάί
αναπαραστάσεις και πάσα άλλη μηχανική απεικόνισις. Συνεπώς δεν
υφίσταται αμφιβολία ότι κατά το ημέτερον δικονομικόν σύστημα αι
μαγνητοταινίαί εξομοιούνται προς τα έγγραφα. Και ναι μεν κατά τον
Κ.Πολ.Δικονομίας δια να έχη πλήρη απόδειξιν το έγγραφον πρέπει
να στηρίζεται εις την βούλησιν του προσώπου από το οποίον
προέρχεται. Πλην όμως, προκειμένου ιδία περί των μαγνητοταινιών,
η ανεπιφύλακτος αποδοχή της αρχής ταύτης και εις την ποινικήν
δίκην δύναται ενίοτε να οδηγήση εις εξωπραγματικάς λύσεις,
καθ'όσον δια την μαγνητοφώνησιν λόγου χάριν της από τηλεφώνου
γενομένης εξυβρίσεως θα πρέπει να ζητείται η συναίνεσις του
δράστου. Ένεκα τούτου προφανώς κατά παγίαν νομολογίαν του
Α.Πάγου, επετράπη η εις ποινικήν δίκην χρησιμοποίησις, ως
αποδεικτικού μέσου της μαγνητοταινίας εις την οποίαν εγένετο
αποτύπωσις υπό του ενός των συνδιαλεγομένων της μεταξύ αυτών

Παράρτημα Με Το Πλήρες Κείμενο Των Παρεμπομένων Αποφάσεων
γενομένης συνομιλίας, άνευ συγκαταθέσεως του προς τον αυτή απευθύνεται, και αν εισέτι η συνομιλία αυτή έλαβε χώρα από τηλεφώνου (ΑΠ 85/1962, 139/1963 και 571/1970 Π.Χρ. ΙΒ' σελ.338, ΙΓ' σελ. 344, Κ.Α' σελ. 159, Άννας Ψαρούδα-Μπενάκη», «Το μαγνητόφωνον εις την ποινικήν δίκην» Π.Χρ. ΙΕ' σελ. 397, Η.Γάφου, σχόλιον επί της υπ.αριθμ. 104/1958 αποφάσεως Πλημ.Ιωαννίνων Π. Χρ. Η' τελ. 293, Σ.Σταμούλη, «Φωνοληψία και έννομος τάξις» ΝοΒ. 23 σελ. 262). Το ζήτημα δε το οποίον τίθεται περαιτέρω και το οποίον προφανώς δεν έχει εισέτι αντιμετωπισθή υπό της Νομολογίας του ανωτάτου Ακυρωτικού, συνίσταται εις το εάν επιτρέπεται η χρησιμοποίησις ως αποδεικτικού μέσου μαγνητοταινίας, εις την οποίαν εγένετο αποτύπωσις της συνομιλίας δια παρεμβολής (υποκλοπής) εις την τηλεφωνικήν γραμμήν των από τηλεφώνου συνδιαλεγομένων άνευ συγκαταθέσεως αμφοτέρων ή ενός εξ αυτών. Αλλά και πάλιν η εν προκειμένω λύσις πρέπει να δοθή όχι κατά τρόπον δογματικόν και απόλυτον, αλλά μετά έρευναν των περιστατικών εκάστης περιπτώσεως. Εάν δε εκ της ερεύνης ταύτης ήθελε διαπιστωθή ότι συνετελέσθη αξιόποινη πράξις ως εξύβρισις, παραβίασις τηλεφωνικού απορρήτου κ.λπ. τότε θα πρέπει ενδεχομένως, όχι μόνον η προαναφερθείσα έλλειψις νομοθετικής ρυθμίσεως αλλά και το πολύπλοκον του νομικού προβλήματος, το οποίο εδημιουργήθη από την εισβολήν εις τον έννομον βίον των επιτευγμάτων της καλπάζουσας τεχνολογικής εξελίξεως επιτρέπει εις οιονδήποτε παράγοντα της ποινικής δίκης να υποστηρίξη διάφορον νομικήν άποψιν κατά την αναζήτησιν λύσεως του προβλήματος τούτου ευρισκόμενης εγύτερον της συγχρόνου πραγματικότητας. Εν όψει, όθεν, των προεκτεθέντων, η εις την προηγούμενην ημετέραν πρότασιν διατυπωθείσα άποψις υμών ότι πρέπει να διαταχθή περαιτέρω ανάκρισις προς «απομαγνητοφώνησιν» των υπό του εκκαλούντος πολιτικώς

Παράρτημα Με Το Πλήρες Κείμενο Των Παρεμπομένων Αποφάσεων

ενάγοντος κατά την διεξαζθείσαν κυρίαν ανάκρισιν κατατεθείσαν δύο μαγνητοταινιών, δεν δύναται να χαρακτηρισθή ότι δεν είναι νόμιμος. Δια τον ίδιον λόγον άλλωστε δεν είναι παράνομος και η κατά την ανάκριση ταύτην εκδοθείσαν διάταξις του Ανακριτού, δυνάμει της οποίας διενεργήθη πραγματογνωμοσύνη προς διακρίβωσιν της γνησιότητος των εν λόγω μαγνητοταινιών. Και τούτο δε διότι η μεταξύ του εκκαλούντος και της κατηγορουμένης δικηγόρου συνομιλία η οποία έλαβεν χώρα εν αρχή μεν από του τηλεφώνου του πρώτου εξ αυτών, ακολούθως δε εντός του ενταύθα γραφείου της τελευταίας, απευτυπώθη εις τας επικαλουμένας μαγνητοταινίας προφανώς άνευ παρεμβολής (υποκλοπής) του εκκαλούντος ή τρίτου εις την τηλεφωνικήν γραμμήν της κατηγορουμένης δικηγόρου, η οποία άλλωστε κατά την ενώπιον του Ανακριτού γενομένην ακρόασιν των μαγνητοταινιών τούτων ανεγνώρισε τη φωνή αυτής εις ωρισμένα σημεία των εν λόγω μαγνητοταινιών, ισχυρισθείσα περαιτέρω ότι εγένετο περικοπή εις τας ταινίας ταύτας. Τούτο όμως, ως προελέχθη απέκλεισεν η διενεργηθείσα πραγματογνωμοσύνη. Κατά ακολουθίαν, δέον ν' απαλειφθή εκ του υπ' αριθμ. 189/1981 βουλεύματος υμών ο χαρακτηρισμός της επί του βουλεύματος τούτου ημετέρας προτάσεως ως μη συννόμου. Επανερχόμενος ήδη επί της ουσίας της προκειμένης υποθέσεως, εκθέτω περαιτέρω ότι...»

---

*Παράρτημα Με Το Πλήρες Κείμενο Των Παρεμπομένων Αποφάσεων
«Μαγνητοφώνηση από τον ένα συνομιλητή εν αγνοία του
άλλου»*

Αριθμός 717/1984

Άρειος Πάγος (Τμήμα Ε')

№ Β. 1984, σ. 1074 επ.

Κείμενο της Απόφασης

Επειδή κατ'άρθρο 171§1 περ. Δ' απόλυτον ακυρότητα αποτελούσαν λόγο αναιρέσεως της αποφάσεως, κατ'άρθρο 510§1Α του αυτού Κώδικος, επιφέρει η μη τήρησις των διατάξεων των καθοριζουσών, πλην άλλων, την υπεράσπισιν του κατηγορουμένου και άσκησιν των προσηκόντων αυτώ δικαιωμάτων, εις ας περιπτώσεις και καθ'ας διατυπώσεις επιτάσσει ταύτην ο νόμος. Περαιτέρω εκ του άρθρου 358 του ΚΠΔ, ορίζοντος ότι, μετά την εξέτασιν εκάστου μάρτυρος, έχουσι το δικαίωμα ο Εισαγγελεύς και οι διάδικοι να απαγγείλωσι κατ'αυτού ή της μαρτυρίας του παν ό,τι δύνται να ορίση ακριβέστερον την αξιοπιστίαν του και συντείνει εις εξεύρεσιν της αληθείας, προς τούτοις δε να προβαίνωσιν εις δηλώσεις και εξηγήσεις προς τα γενομένας καταθέσεις ή τα εξετασθέντα αποδεικτικά μέσα, καθίσταται σαφές, ότι ο κατηγορούμενος δικαιούται να χρησιμοποιήσει προς τον σκοπόν τούτον και πάν πρόσφορον αποδεικτικόν μέσον, επιτρεπόμενον κατά το άρθρο 179 του ΚΠΔ και επομένως, της υπό του άρθρου 178 γινομένης απαρριθμήσεως ούσης ενδεικτικής, και την ταινίαν μαγνητοφώνου, ήτις αποτυπώνουσα και αναπαριστώσε την ανθρωπίνην φωνήν, συντελεί εις την εξέλεξιν της αξιοπιστίας του εξετασθέντος μάρτυρος, ούτινος αποδίδεται η φωνή, και εν γένει εις την ανακάλυσιν της αληθείας. Το δικαίωμα τούτο υποστηρίζεται και υπό του άρθρου 342 ΚΠΔ, κατά το οποίον ο διευθύνων την συζήτησιν πληροφορεί τον κατηγορούμενον, ότι έχει το δικαίωμα να

υποβάλη τας παρατηρήσεις αυτού μετά την εξέτασιν παντός μάρτυρος ή την έρευναν οιουδήποτε άλλου αποδεικτικού μέσου, αλλά και των άρθρων 327§2, 355 και 364 αυτού του Κώδικος, εξων τα μεν δύο πρώτα προβλέπουσι την κλήτευσιν και εξέτασιν μαρτύρων υπερασπίσεως, το δε τελευταίον καθιστά υποχρεωτικήν την ανάγνωσιν των υποβληθέντων κατά την αποδεικτικήν διαδικασίαν παντός είδους εγγράφων, ως μετά επιβαλλομένην τυχόν επίδειξιν δεν αμφισβητείται η γνησιότης. Εξ άλλου, όπως προκύπτει εκ των διατάξεων του άρθρου 370Α ΠΚ προκειμένου περί τηλεφωνικής συνδιαλέξεως, η αποτύπωσις της ομιλίας υπό του προς τον απευθύνεται αυτή άνευ συγκαταθέσεως του ομιλούντος, δεν συνιστά αξιόποινον κατ'άρθρον τούτο παραβίασιν του απορρήτου των τηλεφωνημάτων και της προφορικής συνομιλίας, δεδομένου ότι ο προς τον απευθύνεται ο λόγος αποκτά δικαίωμα επ'αυτού. Επίσης δεν είναι αξιόποινος και η χρήσις υπό τρίτου μαγνητοταινίας αποκτηθείσης από άλλον δια του ως άνω μη αξιοποιίνου τρόπου. Ειδικώτερον δε η χρήσις υπό του κατηγορουμένου της ούτω υπ'άλλου κτηθείσης μαγνητοταινίας αποκλειστικώς και μόνον προς έλεγχον της αξιοπιστίας μαρτύρος, ούτινος η φωνή αποτυπούται εν αυτή, ήτοι προς τήρησιν των εν αρχή διατάξεων των καθοριζουσών την άσκησιν του εκτεθέντος δικαιώματός του, ως άλλωστε και το τοιούτο δικαίωμα αυτού (του ελέγχου της αξιοπιστίας του επί της κατηγορίας εξεταζομένου μαρτύρος), ουδόλως προσκρούει εις τας διατάξεις των άρθρων 2§1, 5§1 και 19 του ισχύοντος Συντάγματος και 57 ΑΚ, αι οποίαι αναφέρονται εις τον σεβασμόν και την προστασίαν του ανθρώπου, την ελευθέραν ανάπτυξιν της προσωπικότητος αυτού, την προστασία ταύτης κατά πάσης παρανόμου προσβολής και το απόρρητον της καθ'οιονδήποτε τρόπον ελευθέρας ανταποκρίσεως ή επικοινωνίας αυτού. Όθεν το δικάσαν Εφετείον κρίναν αντιθέτως

Παράρτημα Με Το Πλήρες Κείμενο Των Παρεμπομένων Αποφάσεων

ότι η τοιαύτη χρήση είναι ανεπίτρεπτος ως προσκρούουσα δήθεν εις τας ρηθείσας συτναγματικές διατάξεις και επί σκέψει ταύτη απορρίψεν υποβληθέν αίτημα του αναιρεσειόντος κατηγορουμένου περί ακροάσεως προσαχθείσης μανητοταινίας, αναφερομένης εις τηλεφωνικήν συνομιλίαν μεταξύ του μαρτύρος υπερασπίσεως Ι.Κ. και του κυριωτέρου μάρτυρος κατηγορίας Ι.Ζ., ην ο πρώτος των μαρτύρων τούτων (ως συνομιλητής αυτού) απετύπωσεν εν αυτή, εν αγνοία του δευτέρου, εξ ης, ως ισχυρίζεται ο αναιρεσειών θα κατελαμβάνετο ψευδόμενος επ'ακροατηρίω ο τελευταίος ούτος μάρτυς κατηγορίας (προς έλεγχον τουτέστιν της αξιοπιστίας του), παρεβίασε τας αναγομένας εις την άσκησιν των προσηκόντων τω κατηγορουμένω ως είρηται δικονομικές διατάξεις και αναιρετέαν κτέστησε την απόφασιν αυτού, μόνον όσον φορά τας καταδικαστικές διατάξεις αυτής κατ'άρθρον 510§1 ΚΠΔ, εν συνδυασμώ προς το άρθρο 171 του αυτού Κώδικος και τον βάσιμον περί τούτου δεύτερον λόγον αναιρέσεως. Μετά ταύτα δέον όπως παραπεμφθή η υπόθεσις καθ'ο μέρος αναιρείται, προς νέαν συζήτησιν εις το αυτό δ/ριον, εφικτής ούσης της συνθέσεως αυτού εξ άλλων δικαστών εκτός των πρότερων δικασάντων (άρθρο 518§2 και 519 ΚΠΔ).

---

*Παράρτημα Με Το Πλήρες Κείμενο Των Παρεμπομένων Αποφάσεων
«Μαγνητοφώνηση του ενός συζύγου από τον άλλο και
χρήση της μαγνητοταινίας σε δίκη διατροφής»*

Αριθμός 673/1983

№B 1984, σ. 470 επ.

Κείμενο της Απόφασης

Επειδή, κατ'άρθρον 671§1 ΚΠολΔ, το δικαστήριο, κατά την εργατική διαδικασία, καθ'ην, κατά παραπομπήν του άρθρου 681B, εξεδικάσθη η προκειμένη περί διατροφής υπόθεσις, λαμβάνει υπόψιν και μη πληρούντα του όρους του νόμου αποδεικτικά μέσα. Ως εκ της εν λόγω διατάξεως σαφώς συνάγεται, το δικαστήριο δύνται μεν να λάβη υπόψιν και άκυρα αποδεικτικά μέσα, στερούμενα δηλονότι, δια το έγκυρον αυτών, των προϋποθέσεων του νόμου, δεν επιτρέπεται όμως να λάβη υπόψιν ανυπόστατον αποδεικτικόν μέσον, μη προβλεπόμενον δηλαδή υπό του νόμου, (ήτοι υπό του άρθρου 339 ΚΠολΔ ή υπ'άλλης ειδικής τινός διατάξεως), οίον είναι και η ένορκος ενώπιον Συμ/φου δήλωσις (βεβαίωσις) τινός των διαδίκων επί σκοπώ χρησιμοποίησέως της εις την μετά του αντιδίκου του δίκη. Εν προκειμένω κατά τους δεύτερον κύριον και τρίτον πρόσθετον εκ του άρθρου 559 αρ. 11 και 14 ΚΠολΔ λόγους αναιρέσεως, το Εφετείον έλαβεν υπόψιν αποδεικτικόν μέσον μη επιτρεπόμενον υπό του νόμου και παρά το νόμον δεν εκήρυξε απαράδεκτον και δη την υπ'αριθμ. 1209/81 ενώπιον Συμ/φου ένορκον δήλωσιν του αναιρεσιβλήτου, γενομένην επί σκοπώ χρησιμοποίησεως εις την προκειμένη δίκη. Ως όμως δείκνυται εκ της προσβαλλομένης αποφάσεως, το Εφετείον έλαβεν υπόψιν μόνον τα «*νομίμως*» προσκομισθέντα ως αποδεικτικά μέσα έγγραφα, ουχί συνεπώς και εκείνα άτινα δεν προσκομίζονται νομίμως ως τοιαύτα, ήτοι ως αποδεικτικά μέσα. Κατόπιν τούτου και δοθέντος άμα ότι ουδαμού εν τη προσβαλλομένη απόφαση γίνεται μνεία, ότι

Παράρτημα Με Το Πλήρες Κείμενο Των Παρεμπομένων Αποφάσεων

ελήφθη υπόψιν το ως άνω μη επιτρεπόμενον ως είρηται ως αποδεικτικόν μέσον έγγραφον, ότι τούτο δεν ελήφθη υπόψιν, διό και οι περί του εναντίου ως άνω λόγοι αναιρέσεως, δέον ν' απορριφθούν ως αβάσιμοι.

Επειδή η μανγητοταινία, θεωρούμενη ως ιδιωτικόν έγγραφον κατ'άρθρον 444 ΚΤτολΔ, λαμβάνεται υπόψιν υφ' ας προϋποθέσεις και το έγγραφον τούτο. Εξ άλλου, το μεν άρθρον 19 του ισχύοντος Συντάγματος 1975, ορίζον ότι το απόρρητον των επιστολών και της καθ' οιονδήποτε άλλον τρόπον ελευθέρας ανταποκρίσεως ή επικοινωνίας είναι απολύτως απαραβίαστον, ιδρύει ατομικόν δικαίωμα των εν Ελλάδι προσώπων έναντι του Κράτους το οποίον υποχρεούται εις αποχήν από πάσης ενεργείας συνεπαγομένης παραβίασιν του απορρήτου και δεν αφορά την προστασίαν του απορρήτου έναντι των ιδιωτών, το δε άρθρο 57 ΑΚ αναγνωρίζει και προστατεύει το δικαίωμα του προσώπου επί της ίδιας αυτού προσωπικότητας, στοιχείον της οποίας αποτελεί και το απόρρητον της ιδιωτικής του ζωής, κατά πάσης παρανόμου προσβολής. Μεταξύ των συζύγων όμως υφίσταται δικαίωμα τούτων επί της προσωπικότητας του άλλου προς τήρησιν τηςν εις τον ηθικόν δεσμόν του γάμου επιβαλλόμενης συμπεριφοράς, ως εκ τούτου δε δεν αποτελεί παράνομον προσβολήν της προσωπικότητας του συζύγου η υπό του εκατέρου τούτων παραβίασιν του απορρήτου της ιδιωτικής του ζωής, εφ' όσον τούτο αναφέρεται εις την τήρησιν της εις τον δεσμόν του γάμου οφειλομένης συμπεριφοράς και υπάρχουν δεδικαιολογημένοι λόγοι ή εύλογοι αφορμαί. Εν προκειμένω το Εφετείον, ως εκ της προσβαλλομένης αποφάσεως προκύπτει, προκειμένου να κάμη δεκτήν εν μέρει την περί διατροφής αγωγήν και να επιδικάση αντί της αιτουμένης αναλόγου, ηλαττωμένην (στοιχειώδη) μόνον διατροφήν υπέρ της ήδη αναιρεσειούσης εις βάρους του αναιρεσιβλήτου συζύγου της, κατ' αποδοχήν της εκ του

Παράρτημα Με Το Πλήρες Κείμενο Των Παρεμπομένων Αποφάσεων

άρθρου 1486 ΑΚ ενστάσεως του τελευταίου, επικαλουμένου ότι η πρώτη υπέπεσεν έναντι αυτού εις παράπτωμα (συνιστάμενον εις την εν τη αποφάσει εκτιθεμένην υβριστικήν συμπεριφοράν αυτής) παρέχον τον εν άρθρω 1442 ΑΚ αναφερόμενον λόγο διαζυγίου τουτέστιν τον του ισχυρού κλονισμού της εγγάμου σχέσεως υπαιτιότητα αυτής, εδέχθη το παράπτωμα τούτο ως κατ'ουσίαν βάσιμον, ήτοι ως αποδεικνυόμενον ειδικώτερον εκ του περιεχομένου της προσαχθείσης μετ'επίκλησιν και αποδιδούσης σχετικήν μεταξύ των διαδίκων τηλεφωνικήν συνδιάλεξιν κατά την 26.2.81, μαγνητοταινίας, η γνησιότης της οποίας δεν ημφεσβητήθη υπό της αναιρεσειούσης. Ούτως αποφανθέν το Εφετείον, δεξάμενον δηλονότι τούτο, ότι δεν ήτο παράνομος η ηχογράφησις του ρηθέντος τηλεφωνήματος της αναιρεσειούσης προς τον αναιρεσίβλητον σύζυγόν της, εφ'όσον τούτο αναφέρεται εις την επιβαλλομένην, ως εκ του ηθικού δεσμού του γάμου, συμπεριφοράν αυτής ως συζύγου έναντι του αναιρεσιβλήτου, δεν παρεβίασε τας προμνησθείσας ουσιαστικού δικαίου διατάξεις των άρθρων 19 του Συντάγματος και 57 του ΑΚ, διο και ο περί του εναντίου εκ του άρθρου 559 αρ. 1 ΚΤτολΔ τέταρτος πρόσθετος λόγος αναιρέσεως δέον ν'απορριφθή ως αβάσιμος.

---

*Παράρτημα Με Το Πλήρες Κείμενο Των Παρεμπομένων Αποφάσεων
«Μαγνητοφώνηση χωρίς τη συναίνεση του ετέρου
συνομιλητή»*

Αριθμός 1434/2001

Άρειος Πάγος (Τμήμα Ζ')

Ελλ.Δικ. 43, σ. 1646 επ.

Κείμενο της Απόφασης

Κατά μεν το άρθρο 9§1 εδ. Β' του Συντάγματος, όπως αναθεωρήθηκε με το ψήφισμα της 6^{ης} Απριλίου 2001, «η ιδιωτική και οικογενειακή ζωή του ατόμου είναι απαραβίαστη», κατά δε το άρθρο 9^Α εδ. Α' αυτού «καθένας έχει το δικαίωμα προστασίας από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση, ιδίως με ηλεκτρονικά μέσα, των προσωπικών του δεδομένων, όπως νόμος ορίζει». Εξάλλου κατά το άρθρο 19§1 εδ. Α' αυτού: «το απόρρητο των επιστολών και της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας με οποιονδήποτε άλλο τρόπο είναι απόλυτα απαραβίαστο», ενώ με την παράγραφο 3 αυτού: «Απαγορεύεται η χρήση αποδεικτικών μέσων που έχουν αποκτηθεί κατά παράβαση του άρθρου αυτού και των άρθρων 9 και 9Α». Από τον συνδυασμό των προπαρατιθεμένων συνταγματικών διατάξεων προκύπτει ότι απαγορεύεται, κατά τρόπο απόλυτο, η χρήση μαγνητοταινιών ως αποδεικτικού μέσου σε πολιτική δίκη, που έχουν αποκτηθεί κατά παράβαση των προαναφερομένων διατάξεων, δηλαδή χωρίς τη θέληση, συναίνεση ή έγκριση εκείνου που αποτυπώθηκε η τηλεφωνική συνομιλία, ανεξάρτητα από το πρόσωπο που επιχειρεί τη μαγνητοφώνηση (Ολ.ΑΠ 1/2001 και 17/93).

---

*Παράρτημα Με Το Πλήρες Κείμενο Των Παρεμπομένων Αποφάσεων
«Παραβίαση του απορρήτου των τηλεφωνημάτων του ενός
συζύγου από τον άλλο»*

Αριθμός 322/2000

Άρειος Πάγος

Ποιν.Χρ. 2000, σ. 889 επ.

Κείμενο της Απόφασης

Επειδή κατά το άρθρ. 370 Α παρ. 1 του ΠΚ, που προστέθηκε με το άρθρ. Γ του Ν. 1291/1982, όποιος αθέμιτα παγιδεύει ή με οποιονδήποτε άλλο τρόπο παρεμβαίνει σε τηλεφωνική σύνδεση ή συσκευή με σκοπό να πληροφορηθεί ή μαγνητοφωνήσει το περιεχόμενο τηλεφωνικής συνδιάλεξης μεταξύ τρίτων τιμωρείται με φυλάκιση. Η χρησιμοποίηση από το δράστη πληροφοριών ή μαγνητοταινιών, που αποκτήθηκαν με αυτόν τον τρόπο θεωρείται επιβαρυντική περίπτωση. Από τη διάταξη αυτή προκύπτει, ότι το προβλεπόμενο και τιμωρούμενο από αυτή έγκλημα της παραβίασης των τηλεφωνημάτων δύναται να πραγματοποιηθεί με παγίδευση ή με παρέμβαση σε τηλεφωνική σύνδεση ή συσκευή κατά οποιοδήποτε τρόπο γενόμενη, η δε γνώση του περιεχομένου της τηλεφωνικής συνδιάλεξης ή μαγνητοφώνηση αυτής να γίνεται κατά τρόπο αθέμιτο, δηλαδή χωρίς σχετικό δικαίωμα του δράστη, περιεχόμενο από τη διάταξη νόμου ή τη συναίνεση εκείνου που ομιλεί. Στην αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος αυτού περιλαμβάνεται υπαλλακτικώς η «παγίδευση ή η με οποιονδήποτε άλλο τρόπο παρέμβαση» του δράστη. Ως «παγίδευση» νοείται η χρησιμοποίηση τεχνικού ακουστικού μέσου σε άμεση επαφή με την τηλεφωνική σύνδεση ή συσκευή, ενώ ο δεύτερος τρόπος πραγμάτωσης της εγκληματικής συμπεριφοράς περιλαμβάνει κάθε άλλη προσβολή της τηλεφωνικής επικοινωνίας που δεν απαιτεί κατ'ανάγκη άμεση επαφή του τεχνικού ακουστικού μέσου με την σύνδεση ή συσκευή.

Παράρτημα Με Το Πλήρες Κείμενο Των Παρεμπομένων Αποφάσεων

Υποκειμενικώς απαιτείται άμεσος δόλος, που περιλαμβάνει τη γνώση ότι πρόκειται για συνδιάλεξη μεταξύ τρίτων και τη θέληση της παγίδευσης ή επέμβασης σε τηλεφωνική σύνδεση ή συσκευή, με σκοπό να πληροφορηθεί ο δράστης το περιεχόμενο της συνομιλίας ή να το μαγνητοφωνήσει... Το έγκλημα είναι τελειωμένο από τη στιγμή που θα συντελεστεί η παγίδευση ή η κατά οποιονδήποτε τρόπο παρέμβαση του δράστη και δεν απαιτείται και η πραγμάτωση του σκοπού του. Το αθέμιτο της παγίδευσης ή της παρέμβασης προκύπτει από την παγίδευση ή την παρέμβαση, αν δε ο δράστης προβάλλει το θεμιτό αυτής, όπως στην περίπτωση συναίνεσης των τηλεφωνικώς συνδιαλεγόμενων ή νόμιμης επέμβασής του, κατά διάταξη νόμου οφείλει να αποδείξει τον ισχυρισμό του αυτό, που αποτελεί εξαίρεση από τον κανόνα. Και η μαγνητοφώνηση συνομιλίας αποτελεί μορφή της πληροφόρησης του δράστη για την τηλεφωνική συνδιάλεξη τρίτων, αφού και αυτή τελικά καταλήγει στην «ακρόαση» της συνομιλίας τούτων, η οποία «ακρόαση» αποδίδεται στην ως άνω διάταξη με τον όρο «πληροφόρηση». Εξ άλλου, έλλειψη ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας της απόφασης, που απαιτούν τα άρθρα 93 παρ. 3 του Συντάγματος και 139 του ΠΚ και που έχει σαν συνέπεια τη δημιουργία λόγου αναίρεσης κατά το άρθρο 510 παρ. 1 στοιχ. Δ'ΚΠΔ, υπάρχει, όταν... [βλ. ΑΠ 511/1999, Ποιν.Χρ. Ν/139]. Εσφαλμένη δε ερμηνεία ουσιαστικής ποινικής διάταξης, υπάρχει όταν... [βλ. ΑΠ 394/1999, Ποιν.Χρ. Ν/33], ενώ εσφαλμένη εφαρμογή υφίσταται, όταν... [βλ. ΑΠ 394/1999, Ποιν.Χρ. Ν/33]. Περίπτωση δε εσφαλμένης εφαρμογής ουσιαστικής ποινικής διάταξης, που αποτελεί λόγο αναίρεσης, κατά το άρθρο 510 παρ. 1 στοιχ. Ε' ΚΠΔ, υπάρχει και όταν... [βλ. ΑΠ 394/1999, Ποιν.Χρ. Ν/33].

Στην προκειμένη περίπτωση, όπως προκύπτει από το σκεπτικό σε συνδυασμό προς το διατακτικό της προσβαλλόμενης ως

Παράρτημα Με Το Πλήρες Κείμενο Των Παρεμπομένων Αποφάσεων

άνω απόφασης, το Τριμελές Εφετείο Θεσσαλονίκης, που δίκασε σε δεύτερο βαθμό, δέχτηκε, μετά από εκτίμηση και αξιολόγηση των αναφερόμενων σε αυτή αποδεικτικών μέσων, ότι αποδείκτηκαν κατά την ανέλεγκτη κρίση του, τα ακόλουθα πραγματικά περιστατικά: Στις 9.5.1992 και ώρα 11.00 διαπιστώθηκε από συνργείο του ΟΤΕ, περιοχής Καλαμαριάς, μικροπομπός στο KV 120 ΑΚ Χ.Θεσσαλονίκης. Ο ειδικός τεχνίτης του ΟΤΕ Η.Λ. διαπίστωσε την ύπαρξη μικροπομπού στην τηλεφωνική σύνδεση [...], που ανήκε στην εγκαλούσα και ήταν τοποθετημένη στο σπίτι της μητέρας της, επί της οδού Κ. 168 Θεσσαλονίκης, όπου διέμενε η εγκαλούσα μετά τη διάσπαση της έγγαμης συμβίωσής της με τον κατηγορούμενο σύζυγό της, ο οποίος διέμενε μόνος σε διαμέρισμα επί της οδού Σ. 25 Θεσσαλονίκης, το οποίο χρησίμευε προηγουμένως ως συζυγική τους κατοικία. Με την τοποθέτηση του μικροπομπού αυτού έγινε έτσι παγίδευση στην πιο πάνω τηλεφωνική σύνδεση της εγκαλούσας και ήταν δυνατή η παρακολούθηση και η μαγνητοφώνηση από άλλη συσκευή των πραγματοποιούμενων με την τηλεφωνική σύνδεση της εγκαλούσας συνδιαλέξεων. Η παγίδευση αυτή έγινε από τον κατηγορούμενο. Τούτο συμπεραίνεται χωρίς αμφιβολία,

- *Από το γεγονός ότι στο δωμάτιο της συζυγικής οικίας όπου αυτός διέμενε βρέθηκε συσκευή υποκλοπής τηλεφωνημάτων με σχετικά καλώδια παροχής ρεύματος για μαγνητόφωνο, ήτοι σύστημα υποκλοπής που καταγράφει συνομιλίες σε μαγνητόφωνο.*
- *Από το γεγονός ότι αυτός, όπως φάνηκε από όσα σε επεισόδιο με την εγκαλούσα έλεγε εις βάρος κάποιας φίλης της ε γνώριζε το περιεχόμενο των συνδιαλέξεων που πραγματοποιούσε η εγκαλούσα, μέσω της παγιδευμένης τηλεφωνικής συσκευής.*

Παράρτημα Με Το Πλήρες Κείμενο Των Παρεμπομένων Αποφάσεων

- Από το γεγονός ότι οι σχέσεις του με την εγκαλούσα ήταν τεταμένες και επεδίωκε να ανακαλύψει βάσιμο λόγο διαζυγίου εις βάρος της, προκειμένου να επιτύχει την έκδοση διαζυγίου, στην οποία δεν συναινούσε η εγκαλούσα.

Ενισχυτικό του συμπεράσματος αυτού είναι και το γεγονός ότι ο κατηγορούμενος είχε τις κατάλληλες γνώσεις για την τοποθέτηση μικροπομπού. Άλλωστε κανείς άλλος δεν είχε λόγο να παρακολουθεί τις συνδιαλέξεις της εγκαλούσας ή της μητέρας της. Με τα δεδομένα αυτά αποδεικνύεται η ενοχή του κατηγορουμένου στην πράξη που του αποδίδεται. Πρέπει, λοιπόν, να κηρυχθεί αυτός ένοχος της πράξης αυτής.

Ακολουθως, το δικαστήριο κήρυξε ένοχο τον κατηγορούμενο και του επέβαλε ποινή φυλάκισης πέντε (5) μηνών με τριετή αναστολή. Με αυτά που δέχτηκε το δικαστήριο διέλαβε την προσβαλλόμενη απόφασή του, την κατά τα ανωτέρω ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία, αφού εκθέτει σε αυτή με σαφήνεια, πληρότητα και χωρίς αντιφάσεις τα πραγματικά περιστατικά, τα οποία αποδείχτηκαν από την ακροαματική διαδικασία, που συγκροτούν την αντικειμενική και υποκειμενική υπόσταση της ως άνω αξιόποινης πράξης, για την οποία καταδικάστηκε ο αναιρεσείων, τις υποδείξεις από τις οποίες συνήγαγε αυτά, καθώς, επίσης, και τους συλλογισμούς με βάση τους οποίους έκανε την υπαγωγή τους στην ουσιαστική ποινική διάταξη που εφάρμοσε και την οποία ούτε ευθέως, ούτε εκ πλαγίου παραβίασε. Επομένως, οι σχετικοί αντίθετοι από το άρθρο 510 παρ. 1 στοιχ. Δ' και Ε' ΚΠΔ λόγοι, για έλλειψη αιτιολογίας και εσφαλμένη ερμηνεία και εφαρμογή του νόμου, πρέπει να απορριφθούν ως αβάσιμοι και η αναίρεση στο σύνολό της, καθόσον οι λοιπές αιτιάσεις αναφέρονται στην ουσιαστική κρίση και εκτίμηση των αποδείξεων που εκφεύγουν από

Παράρτημα Με Το Πλήρες Κείμενο Των Παρεμπομένων Αποφάσεων
τον αναιρετικό έλεγχο. Συνακόλουθα, πρέπει, ο αναιρεσείων να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα (583 παρ. 1 ΚΤΔ).

---

*Παράρτημα Με Το Πλήρες Κείμενο Των Παρεμπομένων Αποφάσεων
«Καταγραφή συνομιλίας χωρίς τη συναίνεση του
ομιλούντος ανεπίτρεπτη»*

Αριθμός 1/2001

Άρειος Πάγος

Ελλ.Δικ. 42, σ. 374 επ.

Κείμενο της Απόφασης

Κατά το άρθρο 444 αριθμ.3 του Κ.Πολ.Δ. ιδιωτικά έγγραφα θεωρούνται και οι φωτογραφικές και κινηματογραφικές αναπαραστάσεις, φωνοληψίες και κάθε άλλη μηχανική απεικόνιση, συνεπώς και οι μαγνητοταινίες, αφού αποτελούν την κύρια μορφή της φωνοληψίας. Κατά τη θεμελιώδη, όμως, διάταξη του άρθρου 2§1 του Συντάγματος *«ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας»*. Στην προστατευόμενη από το Σύνταγμα και μάλιστα *«πρωταρχικά»*, αξία του ανθρώπου περιλαμβάνεται και η ελευθερία της επικοινωνίας, αφού μέσω και αυτής εκφράζεται και πραγματώνεται η αξία του ανθρώπου. Η συνταγματική κατοχύρωση της ελευθερίας αυτής προκύπτει και από το άρθρο 9§1 εδαφ. Β' του Συντάγματος, που ορίζει ότι *«η ιδιωτική και η οικογενειακή ζωή του ατόμου είναι απαραβίαστη»*, ως και από το άρθρο 19 του Συντάγματος, που ορίζει ότι *«το απόρρητο των επιστολών και της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας με οποιονδήποτε άλλο τρόπο είναι απόλυτα απαραβίαστο»*. Νόμος ορίζει τις εγγυήσεις υπό τις οποίες η δικαστική αρχή δεν δευσιμεύεται από το απόρρητο για λόγους *«εθνικής ασφαλείας ή για διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων»*. Το τελευταίο αυτό άρθρο αναφέρεται μεν στο απόρρητο της ελεύθερης ανταποκρίσεως ή επικοινωνίας, είναι, όμως, πρόδηλο ότι προϋποθέτει την ελευθερία της ανταποκρίσεως ή επικοινωνίας ως συνταγματικά προστατευόμενο έννομο αγαθό.

Ανάλογα προκύπτουν και από την αντίστοιχη ρύθμιση του άρθρου 8 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), η οποία κατοχυρώθηκε με το ΝΔ 53/1974 και έχει υπερνομοθετική ισχύ, σύμφωνα με το άρθρο 28§1 του Συντάγματος. Η εν αγνοία, όμως, και χωρίς της συναίνεση ενός εκ των συνομιλητών μαγνητοφώνηση ιδιωτικής συνομιλίας ενέχει παγίδευσή του και συνεπώς, αποτελεί δέσμευση και περιορισμό στην ελεύθερη άσκηση της επικοινωνίας. Γι'αυτό, ασχέτως του χώρου όπου έγινε η συνομιλία, η μαγνητοταινία, στην οποία συτή χωρίς τη συναίνεση του εταίρου των συνομιλητών αποτυπώθηκε, είναι συνταγματικά απαγορευμένο αποδεικτικό μέσο και δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιηθεί εναντίον του σε πολιτική δίκη, ανεξαρτήτως του προσώπου που επιχείρησε τη μαγνητοφώνηση, δηλ. έστω κι αν πρόκειται για πρόσωπο που μετείχε στη μαγνητοφωνηθείσα συζήτηση. Πράγματι, η απονομή της δικαιοσύνης δεν πρέπει να γίνεται έναντι οιοδήποτε τιμήματος. Η αντίθετη άποψη θα μπορούσε να οδηγήσει -υπό την επίκληση της ανάγκης αποκτήσεως αποδεικτικού μέσο για ενδεχόμενα δικαιώματα- στη γενίκευση της χρήσεως μαγνητοφώνων από τους συνομιλητές προσώπων, η φωνή των οποίων θα καταγραφόταν χωρίς τη συναίνεσή τους. Κατ'αυτόν, όμως, τον τρόπο η ελευθερία της επικοινωνίας θα περιοριζόταν, διότι τότε ο καθένας θα ζούσε με το καταθλιπτικό συναίσθημα ότι κάθε αστόχαστη ή υπερβολική, έστω, έκφρασή του, στα πλαίσια μιας ιδιωτικής συζητήσεως, θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί στη συνέχεια υπό άλλες περιστάσεις ως αποδεικτικό μέσο εναντίον του, πολύ περισσότερο μάλιστα όταν τα σύγχρονα τεχνικά μέσα παρέχουν ευρείες δυνατότητες αλλοιώσεως του περιεχομένου των αποτυπώσεων, οι οποίες (αλλοιώσεις) είναι πολύ δύσκολο ή και αδύνατο να διαγνωσθούν. Εξ άλλου, χωρίς την ανωτέρω κύρωση (απαράδεκτο του αποδεικτικού μέσου) η προπαρατεθείσα,

Παράρτημα Με Το Πλήρες Κείμενο Των Παρεμπομένων Αποφάσεων

συνταγματικής ισχύος, ρύθμιση θα είχε περιορισμένη αποτελεσματικότητα, παρά την απειλή κατά του παραβάτη της ποινικής κυρώσεως (ποινής φυλακίσεως), που προβλέπεται από το άρθρο 370 Α παρ. ιδίως 2 εδαφ. Β' και Γ' του ΠΚ. Εξαίρεση από τον, συνταγματικής ισχύος, κανόνα της απαγορεύσεως των εν λόγω αποδεικτικών μέσων ισχύει μόνο χάριν της προστασίας συνταγματικά υπέρτερων έννομων αγαθών, όπως είναι λ.χ. η ανθρώπινη ζωή. Κάθε άλλη εξαίρεση από την ως άνω απαγόρευση, εισαγόμενη τυχόν με διάταξη κοινού νόμου, όπως είναι και ο Ποινικός Κώδικας, είναι ανίσχυρη κατά το μέτρο που υπερβαίνει το κριτήριο της προστασίας συνταγματικά υπέρτερου έννομου αγαθού. Περαιτέρω, ο από τον αριθμ. 11 του άρθρου 559 του Κ.Πολ.Δ., λόγος της αναιρέσεως, κατά τον οποίο το Εφετείο δεν έλαβε υπόψη του αποδεικτικό μέσο, επικληθέν και προσκομισθέν από την αναιρεσείουσα, ήτοι μαγνητοταινία («κασέτα») με το κείμενο της απομαγνητοφωνήσεώς της, στην οποία περιέχεται ιδιωτική συνομιλία της με το ήδη αναιρεσίβλητο, αποτυπωθείσα εν εγνοία και χωρίς τη συναίνεση αυτού στις 6.9.1996 στην οικία της θανούσας Α.Γ., προς απόδειξη του ισχυρισμού της αναιρεσείουσας ότι ο αναρεσίβλητος κατέχει ιδιόγραφη διαθήκη της θανούσας, με την οποία αυτή είχε εγκαταστήσει κληρονόμο της την αναιρεσείουσα, πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτος, διότι αναφέρεται σε αποδεικτικό μέσο, το οποίο υπό τις περιστάσεις αυτές εμπίπτει στην ανωτέρω, συνταγματικής ισχύος, απαγόρευση, αφού η, υπό την προεκτεθείσα έννοια, ελευθερία της επικοινωνίας, από την οποία απορρέει έννομο αγαθό συνταγματικά υπέρτερο του επί του προκειμένου διακυβευόμενου ιδιωτικού από διαθήκη περιουσιακού δικαιώματος, προς απόδειξη του οποίου έγινε επίκληση και προσκομιδή της μαγνητοταινίας.

Παράρτημα Με Το Πλήρες Κείμενο Των Παρεμπομένων Αποφάσεων
**«Συνέπεια εκτίμησης για την κήρυξη της ενοχής του
κατηγορουμένου αποδεικτικών μέσων που έχουν
αποκτηθεί με αξιόποινη πράξη»**

Αριθμός 297/2002

Άρειος Πάγος

Ποιν.Δικ. 2002, σ. 793

Κείμενο της Απόφασης

Απόλυτη ακυρότητα επέρχεται και στην περίπτωση κατά την οποία το Δικαστήριο της ουσίας παρά την απαγόρευση του άρθρου 177 παρ. 2 ΚΠΔ, λαμβάνει υπόψη για την κήρυξη της ενοχής του κατηγορουμένου, αποδεικτικά μέσα που έχουν αποκτηθεί με αξιόποινη πράξη, όπως είναι και η παραβίαση του απορρήτου των τηλεφωνημάτων και της προφορικής συνομιλίας (άρθρο 370Α παρ. 1, 2 ΠΚ). Αναιρείται για τον εκ του άρθρου 510 παρ. 1 στοιχ. Α' ΚΠΔ λόγο η απόφαση, με την οποία εκδικάσθηκε κατ'έφεση για παθητική δωροδοκία ο αναρεσειών, δεδομένου ότι, προκειμένου το Δικαστήριο να καταλήξει στην περί της ενοχής κρίση του, φέρεται να έλαβε υπόψη του και να συνεκτίμησε μεταξύ άλλων «*δύο φύλλα πρόχειρης απομαγνητοφώνησης*», των οποίων δεν προσδιορίζεται περαιτέρω η ταυτότητα και, δη, ποια ήσαν τα πρόσωπα των οποίων έχει μαγνητοφωνηθεί η συνομιλία ή τηλεφωνική συνδιάλεξη, ούτε αν πρόκειται για νόμιμο αποδεικτικό μέσο, που χρησιμοποιήθηκε για την υπεράσπιση του κατηγορουμένου ή για εκπλήρωση καθήκοντός του ή για διαφύλαξη έννομου ή άλλου δικαιολογημένου ουσιώδους δημόσιου συμφέροντος, δεδομένου ότι στις τελευταίες αυτές περιπτώσεις δεν πρόκειται για αξιόποινη πράξη, σύμφωνα με τα αναφερόμενα στις παρ. 3, 4 του άρθρου 370Α ΠΚ.

**«Δεκτή η χρήση στο δικαστήριο του προϊόντος της
αθέμιτης μαγνητοφώνησης ιδιωτικής συνομιλίας χάριν
της προσωπικής ελευθερίας»**

Αριθμός 213/2003

Μ.Ο.Ε. Αθηνών

Ποιν.Λόγος 2003, σ.383 επ.

Κείμενο της Απόφασης

Κατά την διάταξιν του άρθρου 19 παρ.1 του Σ., το απόρρητον των επιστολών και της καθ'οιονδήποτε άλλον τρόπον ελευθέρας ανταποκρίσεως ή επικοινωνίας είναι απολύτως απαραβίαστον. Νόμος ορίζει τις εγγυήσεις υπό τας οποίας η δικαστική αρχή δεν δεσμεύεται εκ του απορρήτου δια λόγους εθνικής ασφαλείας ή προς διακρίβωσιν ιδιαιτέρως σοβαρών εγκλημάτων. Η διάταξις αυτή συνεπληρώθη δια του από 6 Απριλίου 2001 ψηφίσματος της Ζ' Αναθεωρητικής Βουλής των Ελλήνων, προστεθεισών παρ.2 και 3 εις αυτήν. Κατά την παρ.3 του άρθρου 19 του Σ. απαγορεύεται η χρήσις αποδεικτικών μέσων αποκτηθέντων κατά παράβασιν του άρθρου αυτού και των άρθρων 9 και 9Α.

Μετά την θέσιν εν ισχύϊ των αναθεωρηθεισών διατάξεων του Σ. υπό της Ζ' Αναθεωρητικής Βουλής δια της διατάξεως του άρθρου 6 παρ.8 ν. 2090/2002 αντικατεστάθη η παρ. 4 του άρθρου 370 Α ΠΚ περί παραβιάσεως του απορρήτου των τηλεφωνημάτων και της προφορικής συνομιλίας. Δί'αυτής ωρίσθη, ότι η πράξις της παρ.3, δηλ. η χρήσις της αθεμίτως γενομένης μαγνητοφωνήσεως ή μαγνητοσκοπήσεως, δεν είναι άδικος, εάν η χρήσις εγένετο ενώπιον οιασδήποτε δικαστικής ή άλλης ανακριτικής αρχής δια την διαφύλαξιν δεδικοιολογημένου συμφέροντος, το οποίο δεν ηδύνατο να διαφυλαχθή άλλως. Η διάταξις του άρθρου 177 παρ. 2 Κ.Π.Δ. παρέμεινεν αμετάβλητος. Κατ'αυτήν αποδεικτικά μέσα, τα οποία

έχουν αποκτηθεί δ'αξιοποιώντων πράξεων ή μέσω αυτών, δεν λαμβάνονται υπόψη δια την κήρυξιν της ενοχής, την επιβολή ποινής ή την λήψιν μέτρων καταναγκασμού, εκτός εάν πρόκειται δια κακουργήματα απειλούμενα δια ποινής ισοβίου καθείρξεως και εκδοθή δια το ζήτημα αυτό ειδικώς ητιολογημένη απόφασις του δικαστηρίου.

Ο εισηγητής της πλειοψηφίας Ευάγγ.Βενιζέλος εχαρακτήρισε την ρύθμισιν του άρθρου 19 παρ. 3 του Σ. ως δικονομικήν κύρωσιν υψίστης σημασίας (Έκθεσις της Επιτροπής Αναθεωρήσεως του Συντάγματος σελ.23) . Μετά την ισχύν της διατάξεως του άρθρου 19 παρ. 3 του Σ. υπεστηρίχθη η άποψις, ότι απαγορεύεται πλέον η αξιοποίηση ενώπιον ποινικού δικαστηρίου του προϊόντος της αθεμίτου μαγνητοφωνήσεως ή μαγνητοσκοπήσεως ιδιωτικής συνομιλίας (Αρ. Χαραλαμπάκης, Το αξιοποιώντων των υποκλοπών και η δικονομική μεταχείρισις του προϊόντος των, ΝοΒ 50, σελ. 1061 επ.). Εν μέρει σύμφωνοι με προς την άποψιν αυτήν είναι οι

1. Γεωργ.Νούσκαλης, εις άρθρον του υπό τον τίτλον «Ωρισμέναι σκέψεις σχετικώς με την έκτασιν προστασίας του απορρήτου των επικοινωνιών και του ιδιωτικού βίου κ.λπ.», Ποιν.Δικ. 2003, σελ. 8 επ.

2. Ηλ.Αναγνωστόπουλος, εις παρατηρήσεις του υπό την Α.Π. 1317/2001, Ποιν.Χρ.ΝΒ' σελ. 438.

Δια της υπ'αριθμ. 83/2002 γνωμοδοτήσεως της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρος (Ποιν.Χρ. ΝΓ' σελ. 80) εγένετο δεκτόν, ότι ο κατηγορούμενος δύναται να χρησιμοποιήση ενώπιον ποινικού δικαστηρίου την αθεμίτως γενομένην μαγνητοφώνησιν ή μαγνητοσκόπησιν ιδιωτικής συνομιλίας, κατ'ενάσκησιν του δικαιώματος της υπερασπίσεώς του συμφώνως προς το άρθρον 20 Π.Κ. Επίσης ο υφιστάμενος εκβίασιν (άρθρ. 385 Π.Κ.) δύναται να χρησιμοποιήση το ανωτέρω

αποδεικτικόν μέσον κατ'εφαρμογήν του άρθρου 22 Π.Κ. Το αυτό δύναται να γίνη και εις περίπτωσιν καταστάσεως ανάγκης κ.λπ. (άρθρα 25, 32 Π.Κ.).

Το όλον θέμα απασχόλησε και την ολομέλειαν του Α.Π. (ολ. Α.Π. 1/2001, Δ 32 σελ. 517) η οποία απεφάνθη, ότι εις την προστατευομένην υπό του Συντάγματος αξίαν του ανθρώπου περιλαμβάνεται και η ελευθερία της επικοινωνίας, ούτως ώστε να απαγορεύεται η χρήση μαγνητοταινίας, ως αποδεικτικού μέσου, ενώπιον δικαστηρίου, εάν η μαγνητοφώνησις εγένετο άνευ της συγκαταθέσεως του προσώπου του οποίου η φωνή κατεγράφη. Εξαιρέσεις από τον, συνταγματικής ισχύος, κανόνα της απαγορεύσεως των εν λόγω αποδεικτικών μέσων ισχύει μόνον χάριν της προστασίας των συνταγματικώς υπερτέρων εννόμων αγαθών, ως είναι λ.χ. η ανθρωπίνη ζωή. Οιαδήποτε άλλη εξαιρέσις εκ της ως άνω απαγορεύσεως, εισαγομένη τυχόν δια διατάξεως νόμου ως είναι ο Π.Κ., είναι ανίσχυρος, κατά το μέτρον που υπερβαίνει το κριτήριο προστασίας συνταγματικώς υπερτέρου αγαθού. Πρόκειται περί αξιομνημονεύτου αποφάσεως, εκδοθείσης προς της ισχύος της διατάξεως της παρ. 3 του άρθρου 19 Σ., πλην η άποψις την οποίαν εξήνεγκε διατηρεί εις το ακέραιον την σημασίαν και την σπουδαιότητά της και μετά την ισχύν της προαναφερθείσης διατάξεως.

Εν όψει της αποφάσεως αυτής της ολομελείας του Α.Π. πρέπει να λεχθή, ότι συνταγματικώς υπέρτερον αγαθόν, από το αγαθόν της ελευθερίας της επικοινωνίας, είναι η προσωπική ελευθερία, η οποία κατοχυρούται υπό των διατάξεων των άρθρων 5, 6 και 7 του Σ. Επομένως το απόρρητον της ελευθερίας της επικοινωνίας κάμπτεται και επιτρέπεται η χρήσις εις το δικαστήριο του προϊόντος της αθεμίτου μαγνητοφωνήσεως ιδιωτικής συνομιλίας, ήτοι της μαγνητοταινίας, προκειμένου

- *Να απαλλαγεί εις αθώος*
- *Να αποφευχθεί μία άδικος βαρύτερα καταδίκη του κατηγορουμένου*

Σύμφωνος προς την άποψιν αυτήν είναι και ο Κρ.Κοκκινάκης, εις παρατηρήσεις του υπό την Σ.Τ.Ε. 3545/2001, Ποιν.Δικ. 2003 σελ. 133.

Επομένως εν προκειμένω πρέπει να επιτραπή η χρήση της αθεμίτως ληφθείσης μαγνητοταινίας, ήτοι η ανάγνωση της απομανητοφωνηθείσης ερωτικού περιεχομένου συνομιλίας, μεταξύ της θανατωθείσης υπό του κατηγορουμένου εν διαστάσει συζύγου του και του φίλου της (Χρ.), προκειμένου να αποφευχθεί μία άδικος βαρύτερα καταδίκη του κατηγορουμένου. Δεδομένου ότι ο κατηγορούμενος έχει καταδικασθή εις ισόβιον κάθειρξιν δ'άνθρωποκτονίαν εκ προθέσεως της εν διαστάσει συζύγου του τελεσθείσαν εις ήρεμον ψυχικήν κατάστασιν, ενώ εάν αποδειχθή εκ της μαγνητοταινίας ταύτης, ότι ούτος απεφάσισε και εξετέλεσε την προαναφερθείσαν ανθρωποκτονίαν εις κατάστασιν βρασμού ψυχικής ορμής θα τιμωρηθή δια καθείρξεως πέντε έως είκοσι ετών.

---

*Παράρτημα Με Το Πλήρες Κείμενο Των Παρεμπομένων Αποφάσεων
«Χρήση παρανόμως κτηθέντος αποδεικτικού μέσου στο
ποινικό δικαστήριο»*

Αριθμός 1150/1989

Άρειος Πάγος (Τμήμα Ε')

ΝοΒ' 989, σ. 1264 επ.

Κείμενο της Απόφασης

(Απόσπασμα): Επειδή από το συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 177, 178 και 179 του ΚΤΔ προκύπτει σαφώς ότι στην ποινική δίκη, επιτρέπεται κάθε είδος αποδεικτικών μέσων, εφόσον δεν απαγορεύεται η χρήση τους από κάποια δικονομική διάταξη. Κατά συνέπεια, αν υπάρχει τέτοια απαγόρευση μπορεί να ληφθεί υπόψη από το ποινικό δικαστήριο και αποδεικτικό μέσο που έχει αποκτηθεί κατά τρόπο αντικείμενο σε διάταξη νόμου. Και τούτο γιατί η λήψη υπόψη τέτοιου αποδεικτικού μέσου, ούτε ακυρότητα της αποδεικτικής διαδικασίας συνεπάγεται, αφού δεν συμπεριλαμβάνεται μεταξύ των περιοριστικώς αναφερόμενων στο άρθρο 171 του ΚΤΔ περιπτώσεων, ούτε αποτελεί υπέρβαση εξουσίας. Στην προκειμένη περίπτωση, όπως προκύπτει από την προσβαλλόμενη απόφαση το Πενταμελές Εφετείο που δίκασε έλαβε υπόψη για το σχηματισμό της κρίσεώς του περί της ενοχής του αναιρεσείοντος, εκτός των άλλων αποδεικτικών μέσων και το περιεχόμενο τηλεφωνικών συνδιαλέξεων του Θ.Π. και Σ.Ν. σε διακίνηση ναρκωτικών ουσιών και οι οποίες έχουν αποτυπωθεί σε μαγνητοταινίες με άδεια του Πρωτοδικείου Στοκχόλμης από την αρμόδια για τη δίωξη της εμπορίας ναρκωτικών υπηρεσία της Σουηδικής Αστυνομίας. Επομένως πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτος ο πρώτος λόγος αναιρέσεως, κατά τον οποίο, όπως διευκρινίσθηκε με υπόμνημα του αναιρεσείοντος, επήλθε απόλυτη ακυρότητα της διαδικασίας στο ακροατήριο και έχει υπερβεί την εξουσία του το δικαστήριο με το να λάβει υπόψη του τις παραπάνω μαγνητοταινίες.

Παράρτημα Με Το Πλήρες Κείμενο Των Παρεμπομένων Αποφάσεων
«Άρση του απορρήτου επικοινωνιών με σκοπό την
εξάρθρωση εγκληματικής οργάνωσης»

Αριθμός 1953/2000

ΣυμβΕφ.Αθηνών

Ποιν.Δικ. 2002, σ. 1243

Κείμενο της Απόφασης

Η γενόμενη καθ'ολοκληρίαν δεκτή εισαγγελική πρόταση έχει ως εξής:

Εισάγω κατά το άρθρο 253 Α' παρ.1 περ.γ' και 3 ΠΚ, ως προσετέθη με το άρθρο 6 Ν 2928/2001, σε συνδ. Με το άρθρο 4 παρ.3 και 5 Ν 2225/1994, την από 20.8.2002 αίτηση προς το Συμβούλιό Σας, την ενταύθα Ειδικού Εφέτη Ανακριτή, δια της οποίας αιτείται η άρση του απορρήτου των επιστολών και της τηλεφωνικής και κάθε άλλης μορφής τηλεπικοινωνιακής ανταπόκρισης ή επικοινωνίας των εις αυτήν αναφερομένων προσώπων και εκθέτω τα ακόλουθα:

Ασκήθηκε ποινική δίωξη για τις πράξεις που προβλέπονται από τα άρθρα 187 παρ.1, 270, 272, 299, 374, 380 ΠΚ κατά των [...]

Εκτός των άνω προσώπων έχουν σχέση με την υπόθεση και οι [...], εκ των οποίων η πρώτη ήταν σύζυγος του κατηγορουμένου Σ.Ξ. μέχρι το 1989 και συζούσε από το έτος 1989 μέχρι τέλη Ιουνίου 2002 με τον κατηγορούμενο Σ.Κ. (ο οποίος διαφεύγει της συλλήψεως, ως προαναφέρεται και είναι αδύνατη η εξακρίβωση του τόπου διαμονής του), η δεύτερη είναι από ετών σύντροφος του κατηγορουμένου Σ.Ξ. και συμβιούσε με αυτόν μέχρι τα τέλη Ιουνίου 2002 και η τρίτη συζούσε με τον φερόμενο ως ιδρυτή της ως άνω εγκληματικής οργάνωσης και συμμετοχο στις παραπάνω πράξεις Α.Γ. από το έτος 1978 μέχρι της συλλήψεώς του.

Παράρτημα Με Το Πλήρες Κείμενο Των Παρεμπομένων Αποφάσεων

Άπαντα τα ανωτέρω άτομα έχουν σχέση με την υπόθεση που ερευνάται, η διερεύνηση της οποίας αλλά και η εξακρίβωση του τόπου διαμονής του ως άνω μη συλληφθέντος κατηγορουμένου Δ.Κ. είναι αδύνατη ή τουλάχιστον ουσιωδώς δυσχερής χωρίς την άρση του άνω απορρήτου. Τα μηνύματα τα οποία λαμβάνουν ή μεταφέρουν από τον μη συλληφθέντα κατηγορούμενο άλλα πρόσωπα είναι ουσιαστικά για την διερεύνηση της υπόθεσης.

Επειδή αρμοδίως εισάγεται η υπόθεση ενώπιον του Συμβουλίου Σας και η υπό κρίση αίτηση, κατά το άρθρο 7 Ν 2928/2001, ο δε υποφαινόμενος έχει διορισθεί δια της υπ' αριθμ. ΕΠ 84/25.7.2002 πράξεως του Διευθύνοντος την Εισαγγελία Εφετών Αθηνών, ως εποπτευών της ανακρίσεως.

Επειδή, κατά τα ανωτέρω πρέπει να γίνει δεκτή η υπό κρίση αίτηση και να διαταχθεί η άρση του απορρήτου των επιστολών και της τηλεφωνικής και κάθε άλλης μορφής τηλεπικοινωνιακής ανταπόκρισης ή επικοινωνίας των άνω ατόμων για τρεις μήνες από της εκδόσεως του βουλεύματος

Δια τάυτα-Προτείνω

Να διαταχθεί η άρση του απορρήτου των επιστολών και της τηλεφωνικής και κάθε άλλης μορφής τηλεπικοινωνιακής ανταπόκρισης ή επικοινωνίας για τρεις μήνες των παρακάτω ατόμων και δη:[...]

---

*Παράρτημα Με Το Πλήρες Κείμενο Των Παρεμπομένων Αποφάσεων
«Άρση του απορρήτου τηλεφωνικών συνδέσεων προς
διακρίβωση κακουργήματος»*

Αριθμός 6/2002

Διατ.Εισ.Πλημ.Πειρ.

Ποιν.Δικ. 2002, σ.390

Κείμενο της Απόφασης

Με την υπόψη ζητείται εκ μέρους της Α.Χ. διά του ως άνω πληρεξουσίου δικηγόρου της, η άρση του απορρήτου των τηλεφωνικών συνδέσεων των στενοτάτων συγγενών του τέως συζύγου της Λ.Χ., ο οποίος παρά την υπ'αρίθμ. 1609/1999 απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Πειραιά, διά της οποίας διετάχθη να επιστρέψει τα δύο ανήλικα τέκνα τους στην ως άνω αιτούσα μητέρα τους, αυτός (Λ.Χ.) μετώκησε σε άγνωστη διεύθυνση μαζί με αυτά (τέκνα), με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατόν ακόμη μέχρι σήμερα να γίνει η εκτέλεσή της, πιθανολογεί δε αυτή (αιτούσα) ότι τα ως άνω πρόσωπα (στενότατοι συγγενείς του τέως συζύγου της) ενδεχομένως να γνωρίζουν την περιοχή που αυτός κρύβεται και ότι είναι δυνατόν ο τελευταίος να έχει έλθει σε επαφή μαζί τους μέσω των τηλεφωνικών τους συνδέσεων, των οποίων ζητά και την άρση καθ'ο προελέχθη.

Περαιτέρω, μας πληροφορεί ότι έχει ήδη υποβάλλει εναντίον του μήνυση για αρπαγή ανηλίκων η οποία εκκρεμεί προς εκδίκαση στο Τριμελές Πλημμελειοδικείο Πειραιώς κατά τη δικάσιμο την 16.4.2002, προσκομίζει δε μετ'επικλήσεως την από 3.9.2000 μήνυση και το κλητήριο θέσπισμα (βλ.αυτά συνημμένα).

Επειδή σύμφωνα με τη διάταξη της παρ.1 του άρθρου 4 του Ν 2225/1994 (ΦΕΚ 121 Α') «Για την προστασία της ελευθερίας της ανταπόκρισης και επικοινωνίας και άλλες διατάξεις» σε συνδυασμό με εκείνη της παρ.6 του ίδιου άρθρου και νόμου ο Εισαγγελέας

Παράρτημα Με Το Πλήρες Κείμενο Των Παρεμπομένων Αποφάσεων

Πλημμελειοδικών σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις μπορεί να διατάξει την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών δια την διακρίβωση των κακουργημάτων που περιοριστικώς αναφέρονται στην πρώτη εκ αυτών διάταξη, μεταξύ των οποίων και εκείνου της αρπαγής ανηλίκων από ανιόντα (άρθρο 324 παρ.2 ΠΚ). Περαιτέρω, σύμφωνα με τη διάταξη της παρ.2 του άρθρου 5 του ως άνω νόμου σε συνδυασμό με εκείνη της παρ.6 του ίδιου άρθρου και νόμου εάν διαταχθεί η άρση του απορρήτου της επικοινωνίας καθορίζεται το χρονικό διάστημα αυτής, πλην δύναται να παραταθεί εάν υφίστανται οι λόγοι επιβολής της με την ίδια διαδικασία έως και 10 μήνες συνολικά.

Στη συγκεκριμένη περίπτωση από την επισκόπηση των εγγραφών που προσκομίστηκαν προκύπτει ότι η υπό κρίση αίτηση αν και κατ'αρχήν φαίνεται να ερείδεται επί των ως άνω διατάξεων του Ν 2225/1994, εν τούτοις προσκρούει στο περιεχόμενο της παρ.1 του άρθρου 4 αυτού, σύμφωνα με το οποίο η άρση του απορρήτου της επικοινωνίας είναι επιτρεπτή μόνο δια την διακρίβωσιν των εις αυτή περιοριστικώς αναφερομένων πράξεων, οι οποίες διώκονται και τιμωρούνται μόνον εις βαθμόν κακουργήματος, αφού η εκκρεμούσα σε βάρος του καθού η ως άνω αίτηση κατοηγορουμένου Λ.Χ., ποινική δίωξη,

- 1. Τυχάνει όχι μόνον πλημμεληματικής μορφής (παράβαση άρθρου 232Α ΠΚ)*
- 2. Αλλά κείται και εκτός των ως άνω πράξεων που όρισε ο νομοθέτης περιοριστικά δια την άρσην του απορρήτου αυτής (επικοινωνίας) (βλ. προς αντιπαραβολήν το συνημμένο κλητήριο θέσπισμα)*

Παράρτημα Με Το Πλήρες Κείμενο Των Παρεμπομένων Αποφάσεων

και άρα παρέπεται ότι η ως άνω αίτηση τυγχάνει απαράδεκτος τύποις και εξ αυτού του λόγου θα πρέπει να απορριφθεί.

Για τους λόγους αυτούς

Απορρίπτεται η από 18.2.2002 αίτηση της Α.Ζ., η οποία κατετέθη ενώπιόν μας δια του πληρεξουσίου δικηγόρου της Α.Κ., περί άρσεως του απορρήτου των τηλεφωνικών συνδέσεων των στενότερων συγγενών του τέως συζύγου της Λ.Χ., παρελκόμενης της επιδόσεώς της σ'αυτή (αιτούσα) διά το λόγο ότι δεν προβλέπεται προσφυγή (άρθρο 5 παρ.3 Ν 2225/1994), αλλ'ούτε και κοινοποίηση του περιεχομένου της στην τελεταία (άρθρο 5 παρ.3 Ν 2225/1994).